

Kincses Kolozsvár - ma

Szerkesztette: Réti Tamás

eök!k

Budapest, 2010

Kincses Kolozsvár - ma

Szerkesztette: Réti Tamás

Kincses Kolozsvár – ma

Tanulmánykötet

Szerkesztette: Réti Tamás

e ö k | k

2010

© Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány

1093 Budapest, Lónyay u. 24. félemelet 1.

Levelezési cím: 1461 Budapest, Pf. 362

Telefon: (+36 1) 216 7292, 456 0779

Fax: (+36 1) 216 7696

Internet: www.eokik.hu

E-mail: minor@eokik.hu

Felelős kiadó: dr. Törzsök Erika elnök

ISBN 978-963-87999-8-2

Nyomdai előkészítés és nyomás:

eMeL Press Kft., (+36 70) 418-4382

www.emelpress.hu, e-mail: info@emelpress.hu

Tördelés: Molnár László

Tartalom

Előszó.....	7
Összefoglaló (Réti Tamás).....	11
I. Kolozs megye és a kolozsvári metropoliszövezet gazdasági-szociális helyzete (Horváth Réka).....	17
I. 1. Kolozs megye gazdasági-szociális helyzete Romániában	17
I.1.1 Területi, településszerkezeti jellemzők	17
I.1.2 Demográfiai folyamatok	18
I.1.3 Infrastrukturális ellátottság.....	21
I.1.4 Munkaerő-piaci jellemzők	21
I.1.5 Gazdasági teljesítmény	24
I.1.6 Az Európai Unió pénzének felhasználása.....	25
I.1.7 Önkormányzatok közötti együttműködés.....	26
I.2. A metropoliszövezet társadalmi-gazdasági jellemzői	32
I.2.1 A metropoliszövezet törvényi keretei	32
I.2.2 A kolozsvári metropoliszövezet megalakulásának körülményei	32
I.2.3 Területi és demográfiai jellemzők	36
I.2.4 Infrastrukturális ellátottság.....	38
I.2.5 Munkaerő-piaci jellemzők.....	40
II. Decentralizáció és közösségi fejlesztések Kolozsváron (Kelemen Zsófia).....	45
II.1. Kolozsvár finanszírozási helyzete, a pénzügyi autonómia és a központi kormánnyal való kapcsolat	45
II.1.1. A decentralizáció és a helyi költségvetési szabályozás.....	45
II.1.3. Kolozs megye és Kolozsvár finanszírozási helyzete más megyékhez, városokhoz képest 2001–2007 között...	55
II.2. Kolozsvári szociális és közösségi programok.....	60
II.2.1. Kolozsvári közösségi programok és a decentralizáció	60

II.2.2. <i>Kolozsvár adminisztratív kapacitása a közösségi programok kivitelezésében.</i>	63
II.3. <i>Kolozsvár és a metropoliszövezet közműfejlesztési projektjei</i>	74
II.3.1. <i>A szuburbanizáció hatása a közmű beruházásokra</i>	74
II.3.2. <i>Kolozsvár metropoliszövezet közmű-infrastruktúrájának jelenlegi állapota</i>	75
Összefoglaló	83

III. Kolozsvári metropoliszövezet vállalati

szférájának jövedelmezőségi mutatói

(dr. Nagy Bálint Zsolt és Szász Levente) 97

III.1. <i>Általános helyzetkép Kolozsvár gazdaságáról és vállalkozásainak ágazati megoszlásáról</i>	97
III.1.1. <i>Bevezetés</i>	97
III.1.2. <i>A vállalatok méret- és tevékenységi terület szerinti megoszlása</i>	99
III.2. <i>A metropoliszövezet ipara</i>	112
III.2.1. <i>Általános helyzetkép</i>	112
III.2.2. <i>Gazdasági-pénzügyi elemzés</i>	115
III.2.3. <i>A gazdasági-pénzügyi válság hatása az iparban</i>	123
III.3. <i>A metropoliszövezet kereskedelmi szektora</i>	125
III.3.1. <i>Általános helyzetkép</i>	125
III.3.2. <i>Gazdasági-pénzügyi elemzés</i>	126
III.3.3. <i>A gazdasági-pénzügyi válság hatásai a kereskedelemben</i>	132
III.4. <i>A metropoliszövezet szolgáltató szektora</i>	133
III.4.1. <i>Általános helyzetkép</i>	133
III.4.2. <i>Gazdasági-pénzügyi elemzés</i>	134
III.4.3. <i>A gazdasági-pénzügyi válság hatása a szolgáltatási szektorra</i>	143
III.5. <i>Külföldi tőke, külkereskedelem, ingatlanpiac</i>	146
III.5.1. <i>Külföldi közvetlen befektetések Kolozsváron</i>	146
III.5.2. <i>A kolozsvári vállalatok külkereskedelmi tevékenysége</i>	148
III.5.3. <i>A kolozsvári ingatlanpiac jelene és jövője</i>	150
Források	157

Réti Tamás

Összefoglaló¹

A „Kincses Kolozsvár – ma” címet viselő tanulmánykötet a nagyon gyorsan változó gazdasági környezetben vizsgálja Kolozs megye és Kolozsvár gazdasági átalakulását.² A kötet három tanulmányból áll. Az első Horváth Réka munkája, amely Kolozs megye és a kolozsvári metropoliszövezet gazdasági-szociális helyzetét elemzi. A 2002-es népszámlálási adatok szerint a megyében a románság aránya 80,5, a magyarságé pedig 17 százalék volt. A megye a városi lakosság arányának és a lakosság sűrűségét tekintve az országos átlag felett helyezkedik el. Más demográfiai mutatók szerint a lakosság lélekszáma csökkenő, az országos átlag alatt van az élve született gyermekek száma. Mindez gondot okoz a nyugdíj-, az egészség-ellátás, valamint az aktív munkavállalók számát illetően. A megye helyzete az országos átlaghoz viszonyítva kedvezőbb az infrastrukturális ellátottság terén. A megye foglalkoztatási rátája meghaladja az országos átlagot. A foglalkoztatás szerkezetét tekintve kedvezőtlen viszont, hogy a mezőgazdaságban dolgozók aránya magas, megegyezik az iparban dolgozókéval. A megye fejlettsége egy főre jutó GDP-ben mérve nagyobb, mint az országos átlag.

Az európai uniós pénzek felhasználásáról a szerző szerint nem lehet átfogó képet kapni a hiányos adatbázisok miatt. Az elérhető adatokból kiderült, hogy Kolozs megye többek között jelentős támogatásban részesült a víz- és szennyvízrendszer modernizálására. De más területeken is folynak fejlesztések az uniós támogatásokra alapozva, mint például a humán erőforrás-fejlesztés, szállítási infrastruktúra, vállalkozói környezet javítása terén. Az önkormányzatok közötti fejlesztési együttműködés témában a szerző kérdőíves felmérést végzett a megye polgármesteri hivatalainál. A községek közötti fejlesztési egyesületek magán jogi személyként működnek és a felmérés szerint a megkérdezettek többsége inkább meg

1 Réti Tamás az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének főmunkatársa és az Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány munkatársa

2 Kincses Kolozsvár kifejezés eredetileg a város 16–17. században történt fellendülésére utalt. A kifejezés mai viszonyokra való átvétele azt jelenti, hogy a város újabb gazdasági fellendülés korszakát éli.

volt elégedve az eddigi eredményekkel. A települések az infrastruktúra-fejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok integrációja, szociális rendszer terén nyertek pályázatokat. A kialakuló metropoliszövezet célja a városközpontok és a közelükben levő települések közötti infrastruktúra közös fejlesztése.

A kolozsvári metropoliszövezet községek közötti fejlesztési egyesületeként jött létre 2008-ban. Az övezet társulásába Kolozsvár, a megyei önkormányzat és tizenhét község lépett be. A társulás révén pótlólagos beruházási források áramolhatnak a régióba, amelynek révén az infrastruktúra fejlesztése lehetségessé válna. Az övezet azonban kezdeti gyermekbetegségekkel küzd, a résztvevő önkormányzatok közötti koordináció, közös érdekelttség kialakítása még nem sikerült. Ugyanakkor az övezet számos gazdasági előnnyel rendelkezik. Ezek között egyebek mellett megemlíthető a diverzifikált gazdasági szerkezet, a nagy fogyasztási piac, és az egyetemi központ megléte. Komoly előnyt jelent más régiókhoz képest a fejlett pénzügyi és banki szektor, valamint a gyorsan fejlődő információs és kommunikációs ágazat. Az övezet gyengeségei között megemlíthető, hogy a Kolozsváron kívüli településeken magas a munkanélküliség, a vállalkozások száma alacsony, valamint a közszolgáltatások fejletlenek. Az övezet fejlesztési terve támogatja a klasztereket, a kis-és középvállalkozásokat, a magas technológiájú ágazatokat és a magasán képzett szakemberek helyben tartását.

Kolozsvár önkormányzata 2009 közepén – a vizsgált időpontban – nem rendelkezett önálló válságkezelő programmal. A válság hatására az önkormányzat adóbevételei jelentős mértékben csökkentek. A munkanélküliségi ráta a megyében 2008 szeptemberétől kezdett emelkedni. A decentralizációs folyamat következtében a város költségvetési terhei növekednek. A város nem rendelkezik pénzügyi eszközökkel az adóbefizetések szempontjából fontos kis-és középvállalkozások helyzetének javítására. A tanulmány végső következtetése az, hogy a metropolisz övezet kialakításához még meg kell teremteni a közös fejlesztési érdekeltséget, és fejleszteni szükséges az együttműködési készséget.

Kelemen Zsófia tanulmánya „Decentralizáció és közösségi fejlesztések Kolozsváron” címet viseli. A szerző megállapítja, hogy a decentralizációval az önkormányzati feladatkörök bővültek,

de a szükséges pénzügyi forrásokat Kolozsvár saját bevételből nem képes fedezni. Gondot okoz, hogy a befizetett jövedelmek redisztribúciója kiszámíthatatlan. Kolozsvár költségvetése 2001–2008 között nagymértékben növekedett, ami a város mozgásterét lényegesen bővítette. A saját adóbevételeken belül meghatározó az ingatlanadóból származó bevétel, ami elsősorban az ingatlanpiac árfelhajtó hatásának a következménye. Jelentős tényező, hogy a válság előtti időszakban a lakosság jövedelemadójának visszaosztott része már gyorsabban nőtt, mint az állami transzferek. A saját bevételek viszonylag magas szintje sem volt elegendő a hosszú távú fejlesztések megvalósítására. Kolozsvár gazdasági fellendülése valójában csak 2004 után érzékelhető, ami azzal magyarázható, hogy 1992–2004 között Gheorghe Funar városvezetése korlátozta a külföldi tőkebefektetések beáramlását.

Kolozs megyének sikerült megnövekedett működési költségeit saját forrásból finanszírozni. Kolozsvár más városokhoz képest jóval kevesebb állami juttatásban részesül, főként saját jövedelmére támaszkodik. Az országos önkormányzati redisztribúciós politika nem tekinthető a városok fejlettségével arányosnak. A decentralizációs tendenciákkal szemben 2004 után ellentétes irányzatok kezdtek érvényesülni, ami azt jelentette, hogy országos jelentőségű politikusok polgármesterek lettek, ami politika centralizációjához vezetett. A redisztribúciós mechanizmusok bemutatásából kiderül, hogy Kolozsvár városvezetésének a legnagyobb döntési szabadsága a szociális programok területén van, de már korlátozott döntési jogköre az egészségügyi és oktatási programok terén. A város és a metropolisz övezet jövőbeli versenyképessége elsősorban az oktatás minőségén alapszik. Kolozsváron ennek különös jelentősége van, mert a lakosság majdnem negyedét az egyetemi diákság teszi ki. Fontos lenne az önkormányzat határozottabb tevékenysége az információtechnológián és a pénzügyi szolgáltatásokon alapuló vállalkozások támogatásában.

A pénzügyi decentralizáció korlátait mutatja, hogy a romániai városokban a beruházási jellegű ráfordításoknak továbbra is csak csekély részét képesek az önkormányzatok finanszírozni. A központi juttatásokat csak többnyire működési költségfinanszírozásra fordíthatják. Mindez korlátozza a helyi sajátosságoknak megfelelő

beruházások megvalósítását. A Kolozsvár metropoliszövezet a központi költségvetés függvényében működne. Ezért lenne szükség ettől eltérő finanszírozási modellre. A városfejlesztés szempontjából fontos cél a „saját mozgástér” megteremtése, az alulról jövő kezdeményezések támogatása. Az uniós források hatékonyabb felhasználása is szükségessé tenné a valóban decentralizált működési módok elsődlegességét.

Nagy Bálint Zsolt és Szász Levente tanulmányukban elsősorban a Kolozsvár metropoliszövezet vállalati szférájának jövedelmezőségi mutatóit vizsgálták. Az övezetben közel 23 500 bejegyzett vállalkozás működik. A vizsgált vállalati adatbázis a Kárpátia Magyar-Román Kereskedelmi és Iparkamarától származik.

Az ipari szektor fejlődését legjobban a multinacionális vállalatok betelepülése segítette elő. Kiemelkedő szerepet játszanak az ipari parkok. Az első ipari parkot, a TETAROM I-et 2005. novemberben avatták fel. Azóta még két ipari park épült, az egyik az elektromos műszergyártás, a másik a telekommunikáció fejlesztésére. A térségben a legnagyobb infrastrukturális beruházás az erdélyi autópálya építése. Az épülő autópálya pozitív hatásai kedvezően érintik a metropolisz övezet egyes településeit. Ugyanakkor a periférián fekvő kistelepülések nem részesülnek az autópálya építés közvetlen előnyeiből. Az elmúlt évek építési boomja következtében Kolozsvár több részén nagyszámban születtek új irodaházak, üzletközpontok. Lényeges kapacitásbővítés történt a kolozsvári nemzetközi repülőtéren, ami képes lesz megkészserezni utasforgalmát. Az elmúlt években jelentős fejlesztések történtek elsősorban az információtechnológia fejlesztés terén, amelyek nagyszámú munkahelyet biztosítanak a műszaki egyetemek végzettjei számára.

A 2008-ban elkezdődött gazdasági válság a pénzügyi és kereskedelmi szektor után az iparra is áterjedt, aminek következtében a munkanélküliségi ráta megemelkedett. A Nokia például csak időleges elbocsátásokat jelentett be, de más ágazatokban, mint például a feldolgozásban, a bútoriparban, az autóalkatrész-gyártásban, valamint a ruhaiparban az eladások jelentősen visszaestek, ami nagyobb mértékű elbocsátásokhoz vezetett. Komoly leépítések történtek az építőiparban. A válság elsősorban a gépkocsi-kereskedelmet sújtotta: az autókereskedések eladásai 2009-es évben

drámai módon csökkentek, aminek tovagyűrűző hatása van a banki-pénzügyi szférára is. Az utóbbi évek terjeszkedési láza a nagykereskedelmi hálózatok terén megtorpant, itt azonban a visszaesés kisebb, mint az autó- és az ingatlanpiacon. A metropoliszövezet országos szinten a nagyon kedvező második helyet foglalja el a pénzügyi-banki szolgáltatások terén Bukarest mögött. A szolgáltató szektorban a vállalatok méretét tekintve a mikrovállalatok számbeli dominanciája tapasztalható. A legnagyobb nyereségadó befizetést a pénzügyi intézmények adják. A szolgáltató szektor adósságállományából a legmagasabb részarányt az ingatlanügyletekkel foglalkozó vállalkozások adják. A gazdasági válság hatására az „outsourcing” piac erősödött, a kiszervezések célpontját képezik az egyetemi városok, köztük Kolozsvár is. A város nagyon vonzó adottságokkal rendelkezik a kiszervezendő szolgáltatások vonzására. Ugyanakkor a válság negatívan érintette a kolozsvári vendéglátóipart és a szállodaiipar kihasználtságát. Ennek ellenére folytatódott a négycsillagos szállodák építése, és további szállodaiipari kapacitások átadásokra kerül sor. A bankszektorban nagyon kedvezőtlen jelenség volt, hogy az anyabankoktól származó likviditás, bankokon belüli hitelezés visszaszorult, megugrott a vállalatoknak és a háztartásoknak nyújtott rosszhitelek aránya, és a lej leértékelődése következtében a devizahitelek pozíciója romlott. Ennek ellenére Kolozs megye a hitelhátralékok tekintetében kedvezőbb helyet foglal el. A bankok és a befektetési társaságok értékpapírjainak árfolyama 2009 folyamán már a stabilizáció jeleit mutatta.

Kolozsvár más román városokhoz képest az élmezőnybe tartozik a külföldi működő tőkebeáramlások tekintetében. A külföldi tőkebeáramlás különösen 2004 után indult meg. A várost 2008-ban „új technopolisként” kezdték emlegetni, ami a kutatás-fejlesztésre szánt tőkebeáramlásnak köszönhető. A megye külkereskedelmi mérlege az országos átlaghoz hasonlóan deficitet mutat, de a válság hatására az exporthoz képest nagyobb arányban csökkent az import. A technológiai export növekedése újra megindulhat.

Kolozsvár látványos továbbfejlődése várható, bár nem valószínű, hogy a korábbi magas növekedési ütem visszatér. A kedvező adottságok között kell megemlíteni többek között a szolgáltatási és kereskedelmi vállalkozások jelentős súlyát, valamint az iparon be-

lül a kutatási-fejlesztési, magas technológiájú ágazatok fontos szerepét. Kolozsvár és a körülvevő metropolisz övezet jelentős növekedési tartalékokkal rendelkezik. A magasan képzett viszonylag olcsó munkaerő, a kedvező földrajzi fekvés mind olyan tényező, amelyek a „Kincses Kolozsvár” újabb fellendülését biztosíthatják. Mindehhez szükség van arra, hogy a közlekedési- és közmű-infrastuktúra fejlesztése megtörténjen.

I. Kolozs megye és a kolozsvári metropoliszövezet gazdasági-szociális helyzete.¹

Az alábbi tanulmányban megvizsgáljuk Kolozs megye és a nemrégiben létrehozott kolozsvári metropoliszövezet gazdasági helyzetét. Az első fejezetben néhány mutató segítségével elhelyezzük Kolozs megyét Romániában gazdasági szempontból, majd bemutatjuk az EU-s pénzek felhasználását, végül egy kérdőíves kutatás segítségével elemezzük a Kolozs megyei önkormányzatok véleményét az önkormányzatok közti együttműködés eredményeiről.

A második fejezetben a metropoliszövezet létrehozásának körülményeit, a területi és demográfiai jellemzőket, az infrastrukturális ellátottságot és a munkaerő-piaci jellemzőket vizsgáljuk meg. Ezek után megnézzük milyen fejlesztési irányokat tűztek ki a metropoliszövezet fejlesztési tervének kidolgozói.

Az első két fejezetben a legfrissebb rendelkezésünkre álló adatok 2007-ből származnak. A harmadik fejezetben 2008 és 2009-es adatokat használunk, valamint egy interjú segítségével vizsgáljuk, milyen hatással volt a gazdasági válság Kolozs megyére illetve a metropoliszövezetre.

I.1. Kolozs megye gazdasági-szociális helyzete Romániában

I.1.1 Területi, településszerkezeti jellemzők

A megyék területének nagysága szerint Kolozs megye a tizenkettedik, lakosság száma szerint a nyolcadik Romániában (2007-es statisztikai adatok).²

1 Horváth Réka közgazdász. Kolozsváron a Babes-Bolyai Egyetem oktatója. A kézirat 2009 augusztusában került lezárásra.

2 A 2002-es népszámlálási adatok szerint még hetedik volt.

1. táblázat: Kolozs megye településszerkezeti jellemzői³

Területe (km ²)	6674
Városok és municípiumok száma	6
Községek száma	75
Falvak száma	420

I.1.2 Demográfiai folyamatok

A 2002-es népszámlálási adatok szerint Kolozs megyében a románosság aránya 80,5%, a magyarságé pedig 17%.⁴

Amennyiben a népszámlálások adatait nézzük, azt állapíthatjuk meg, hogy Kolozs megye lakossága 1992-2002 között csökkent először.

1. ábra: Az összlakosság számának változása⁵



Kolozs megye a városi lakosság arányának és a lakosság sűrűségének szempontjából is felette van az országos átlagnak, amint azt az alábbi táblázatból láthatjuk.

³ Anuarul Statistic al Romaniei 2008, INSEE, Bucuresti

⁴ Statistica teritoriala 2007, INSEE

⁵ Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa alapján saját ábrázolás.

2. táblázat: Fő demográfiai mutatók 2007-ben⁶

	Kolozs megye	Románia
Városi lakosság aránya %	67,1	55,1
Vidéki lakosság aránya %	32,9	44,9
Lakosság/km ²	103,7	90,3

Amennyiben a korfát nézzük, észrevehetjük, hogy Kolozs megye és a romániai átlag között nincsen jelentős különbség.

3. táblázat: Korfa 2007-ben⁷

	0–19	20–34	35–49	50–64	65–79	80 és felette
Kolozs megye	20,09%	25,17%	20,83%	18,72%	12,48%	2,71%
Románia	22,43%	23,66%	21,00%	18,06%	12,13%	2,72%

Az eltartottsági ráta (a 0–14 évesek és a 65–X évesek aránya a 15–64 évesek százalékában) azt mutatja, hogy Kolozs megye helyzete az országos átlagnál kedvezőbb, de az öregedési index (65–X évesek a 0–14 évesek %-ában) tekintetében jelentősen rosszabbul áll.

4. táblázat: Öregedési index és az eltartottsági ráta 2007-ben⁸

	Kolozs megye	Románia
Eltartottsági ráta %	39,44	43,11
Öregedési index %	116%	97,30

Ha az 1000 lakosra jutó élve született gyermekek számát nézzük, akkor látható, hogy a megyei átlag 1990-től kezdődően az országos átlag alatt volt. 2007-ben az ezer lakosra jutó élve született gyermekek száma Kolozs megyében 9,3 volt.⁹ A természetes szaporulat a megyében utoljára 1990-ben volt pozitív 1,5 (1000 lakosra), miköz-

6 Anuarul Statistic al Romaniei 2008.

7 Anuarul Statistic al Romaniei 2008 alapján saját számítás.

8 Anuarul Statistic al Romaniei 2008 alapján saját számítás.

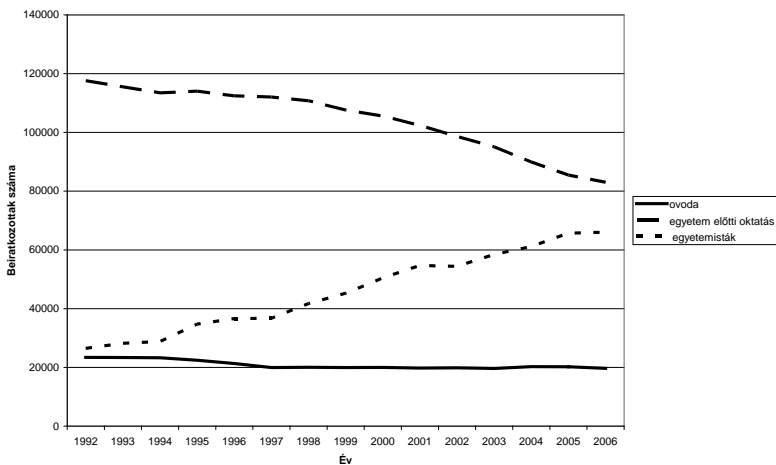
9 Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa.

ben Romániában 3 (1000 lakosra) volt az átlag.¹⁰ A várható élettartam esetében viszont a megye 1990-től kezdődően, változó különbséggel, de az országos átlag felett helyezkedett el. Az országos várható élettartam 2007-ben 72,61 év volt, míg Kolozs megyében 73,31.¹¹

Látható, hogy a fő demográfiai mutatók szempontjából Kolozs megye vegyes képet mutat. Egyrészt csökken a lakosság létszáma, magas az öregedési ráta, az országos átlag felett van a várható élettartam és az országos átlag alatt az élve született gyermekek száma. Mindez pedig potenciális problémát jelez mind a nyugdíj, mind az egészségügy, valamint az aktív munkavállalók számának alakulása területén. Másrészt a megye az országos átlag felett van a városi lakosság tekintetében, amely magasabb urbanizáltsági fokot jelent.

A fentebbiek befolyásolják az iskolaköteles, valamint a potenciális egyetemisták számának alakulását is. Amint az alábbi grafikonon láthatjuk, hogy bár az egyetemekre beiratkozottak száma növekvő tendenciát mutat Kolozs megyében, az óvodába és egyetem előtti oktatási formákba beiratkozottak száma csökkent 1992–2006 között.

2. ábra: Az oktatásban résztvevők számának alakulása 1992–2006 között¹²



¹⁰ Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa.

¹¹ Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa.

¹² Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa.

I.1.3 Infrastrukturális ellátottság

A 2007–2013 közötti operatív programok jelentős összeget szának az infrastruktúra modernizálására. Kolozs megye minden városa, de a községeknek csak 37%-a rendelkezett csatornával 2007-ben. Románia szintjén a városok 96,5%-a, míg a községeknek csak 15%-a volt csatornázva.¹³

A megyében a hat városból öt, míg a községek 31%-a a rendelkezett gázvezetékekkel. Románia szintjén a városok 71%-a, míg a községek 20%-a volt ellátva gázvezetékekkel 2007-ben.¹⁴

A megye minden városa, míg a községek 91%-a rendelkezett ivóvízhálózattal. Románia szintjén ez a mutató a városokban 99%, a községekben pedig 61% volt.¹⁵

Kolozs megyében 2007-ben 24 kórház működött, ami az országban létező kórházak 5,37%-át jelentette. A megyében 10,39 kórházi ágy jutott 1000 lakosra 2007-ben, míg Románia szintjén ez az arány 6,4 volt.¹⁶

Az évente befejezett lakások száma Kolozs megyében 2002–2007 között növekedett, míg országos szinten ez a növekedés 2001-ben indult meg.¹⁷ A megyében, 2007-ben a következő volt a lakáshelyzet: 276 631 lakás 692 316 lakos számára; ebből 272 104 magán lakás és 4527 állami lakás; 642 342 szoba; 10 599 070 m² lakható terület.¹⁸

A fentebbi adatok azt jelzik, hogy Kolozs megye az országos átlagnál sokkal jobban áll a közművesítések területén, de még mindig jelentős azon településeknek a száma, amelyek nem rendelkeznek gáz-, víz- vagy csatornahálózattal.

I.1.4 Munkaerő-piaci jellemzők

Az 1990–2006-közötti időszakban Kolozs megye nagyobb foglalkoztatottsági rátával rendelkezett mint az országos átlag.

13 Anuarul Statistic al Romaniei 2008 alapján saját számítás.

14 Anuarul Statistic al Romaniei 2008 alapján saját számítás.

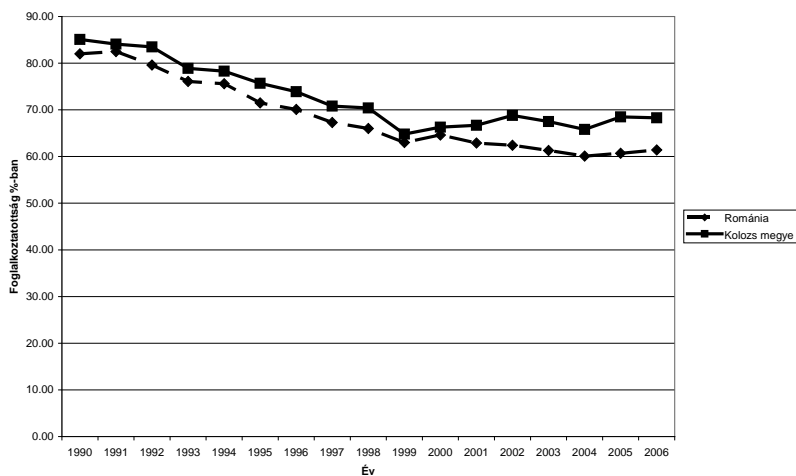
15 Anuarul Statistic al Romaniei 2008 alapján saját számítás.

16 Anuarul Statistic al Romaniei 2008 alapján saját számítás.

17 Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa.

18 Anuarul Statistic al Romaniei 2008.

3. ábra: A foglalkoztatottság alakulása¹⁹



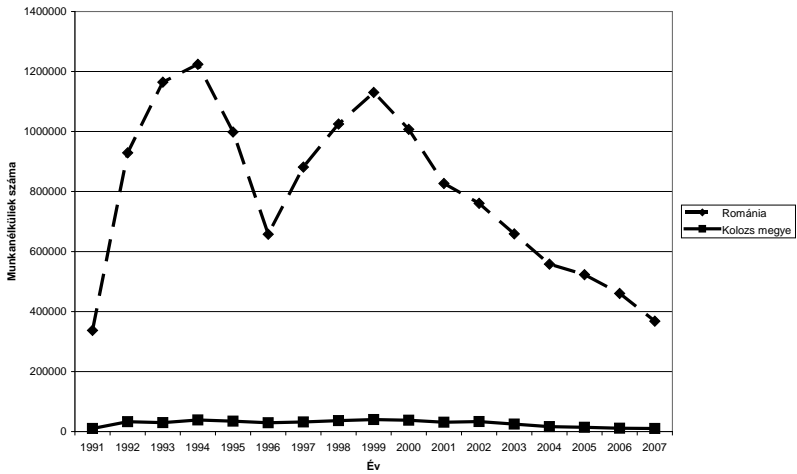
A foglalkoztatottság szerkezete 2007-ben Kolozs megyében a következőképpen alakult: 22,18% dolgozott a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a vadászatban; 22,09% az iparban (ennek nagyobb része, 20,36% a feldolgozóiparban); 8,12% az építőiparban; 16,21% a kereskedelemben; 1,85% a vendéglátóiparban; 5,91% a szállításban és a hírközlésben; 1,7% a pénzügyi közvetítésben; 5,36% az ingatlanügyletekben; 1,52% a közigazgatásban és védelemben; 6,24% az oktatásban; 5,39% az egészségügyben és szociális szolgáltatásokban; 3,42% pedig más szektorokban.²⁰

A munkanélküliséget vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a regisztrált munkanélküliek száma 2002-től kezdve folyamatosan csökkent mind az országban, mind Kolozs megyében, de a változások Kolozs megyében kisebbek, mint az országban.

¹⁹ Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa alapján saját ábrázolás.

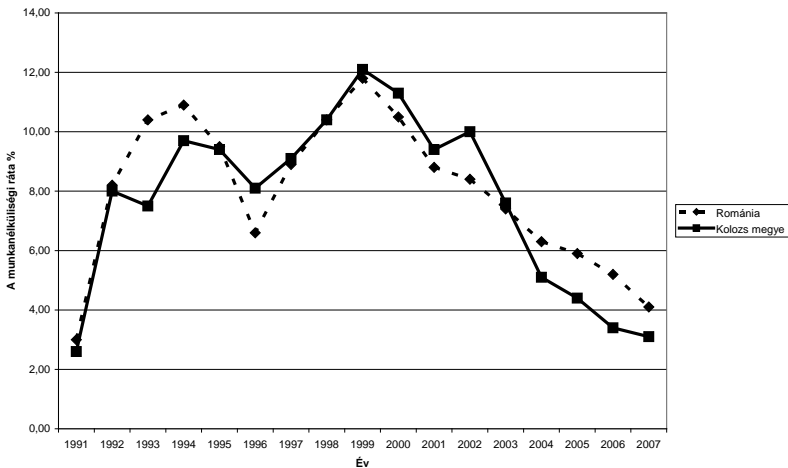
²⁰ Anuarul Statistic al Romaniei 2008 alapján saját számítás.

4. ábra: Regisztrált munkanélküliek számának alakulása²¹



A Kolozs megyei munkanélküliségi átlag a következő években volt nagyobb az országosnál: 1996-1997, 1999-2003.

5. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása²²



21 Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa alapján saját ábrázolás.

22 Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa alapján saját ábrázolás.

Láthatjuk tehát, hogy mind a munkanélküliség, mind a foglalkoztatottak számát tekintve Kolozs megye az országos átlagnál jobban áll. De a foglalkoztatottság szerkezetét vizsgálva azt is észrevehetjük, hogy még mindig nagyon magas a mezőgazdasági szektorban dolgozók aránya.

A nominális bruttó átlagjövedelmet vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az országos átlag nagyobb volt 1991–2003 között, míg 2004–2006 között kevéssel a Kolozs megyei volt nagyobb.

5. táblázat: Bruttó nominális átlagjövedelem alakulása 2000–2006 között (2000–2004 ROL, 2005-től RON, 1RON=10000 ROL)²³

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Románia	2 840 449	4 220 357	5 320 559	6 637 868	8 183 317	968	1 146
Kolozs megye	2 759 873	4 085 397	5 101 193	6 580 190	8 491 006	1 014	1 197

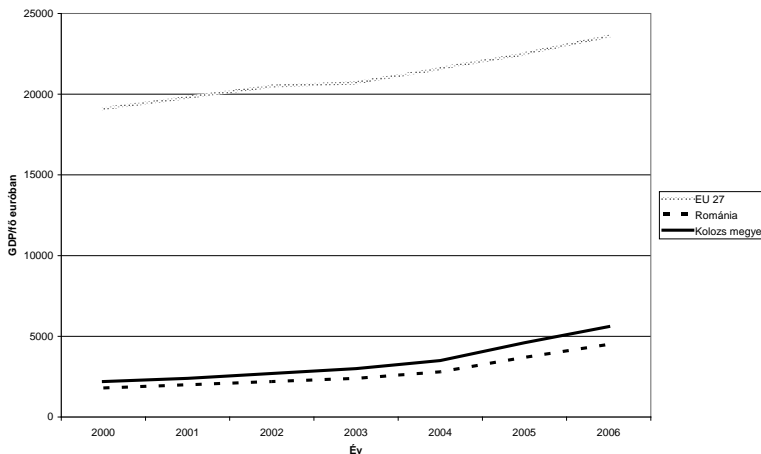
A fenti adatok azt mutatják, hogy Kolozs megye nemcsak a munkanélküliség terén teljesít jobban, mint az országos átlag, de a fizetések is az országos átlagnál nagyobbak.

I.1.5 Gazdasági teljesítmény

A 2000-2006 közötti időszakban Kolozs megye GDP-je folyamatosan nőtt, az EU27 GDP/fő átlagának 2000-ben 32,3%-át, 2006-ban pedig 47%-át tette ki, amellyel meghaladta a romániai átlagot.

²³ Az országos statisztikai hivatal TEMPO adatbázisa.

6. ábra: GDP/fő változása²⁴



I.1.6 Az Európai Unió pénzének felhasználása

A jelenleg rendelkezésünkre álló adatbázisok alapján nem lehet átfogó képet adni arról, hogyan és mire használták fel Romániában a PHARE, SAPARD és ISPA által biztosított pénzeket. Az adatbázisok egy része elérhetetlen, másik része ellentmondásos és nem teljes.

Az elérhető ISPA-kimutatások szerint Kolozs megye az ISPA környezetvédelmi programjából részesült 35 066 850 euró támogatásban Kolozsvár és környéke víz- és szennyvízrendszerének modernizálására és rehabilitálására.²⁵

Megvizsgáltam néhány jelenleg futó operatív programot, azt keresve hány Kolozs megyei önkormányzatnak volt már sikeres pályázata a 2007–2013-as periódusban. A következőket találtam:

- A közigazgatás képességeinek fejlesztése operatív programnál a 2009. május 11-i kimutatások szerint a Babes-Bolyai Tudományegyetem Közigazgatási Karának van egy 1335 596,50 RON nyertes pályázata egy egyetem utáni közigazgatási képzésre (összesen 33 nyertes pályázat van).²⁶

²⁴ Az Eurostat adatbázisa alapján saját számítások.

²⁵ http://www.mefromania.ro/wps/PA_1_1_15H/static/amcsc/asistenta_preaderare/ISPA/ISPA_Measures_approvedall65.pdf

²⁶ <http://modernizare.mai.gov.ro/modules/freecontent/indexx.php?id=8>

- Humán erőforrás fejlesztés operatív programnál a 2009 június 30-i kimutatás szerint: Babes-Bolyai tudományegyetem (négy projekt), Műszaki Egyetem (három projekt), Állatorvosi Egyetem, Kereskedelmi és Ipari Kamara, egy vállalkozás²⁷ (összesen 304 nyertes pályázat van)²⁸.

- A versenyképesség operatív program esetében a kimutatások szerint nyertes Kolozs megyei projektek voltak: 2 alapítvány, 15 vállalkozás, Műszaki egyetem (416 nyertes projekt van a 2009. júniusi kimutatások szerint).²⁹

- A regionális operatív program esetében a 2009. júniusi kimutatások szerint nyertes Kolozs megyei pályázatok voltak: a regionális és helyi szállítási infrastruktúra célkitűzés esetében két sikeres pályázat (összesen 73 volt), a szociális infrastruktúra javítása esetében egy sikeres pályázat (összesen 14 volt), a helyi és regionális vállalkozói környezet javítása esetében nem lehet megállapítani, hogy a vállalkozások milyen megyékbe tartoznak (314 sikeres pályázat volt), a fenntartható fejlesztés és turizmus fejlesztése esetében egy Kolozs megyei pályázat sem volt nyertes.³⁰

I.1.7 Önkormányzatok közötti együttműködés

A megye fejlesztésében, de a metropoliszövezet működtetésében is fontos szerepet játszik az önkormányzatok közötti együttműködés. A 2000-es évek elején jelent meg a román jogban a községek közötti fejlesztési egyesület (asociatia de dezvoltare intercomunitara) kategória. Azelőtt a községek csak civil szervezetek keretében tudtak együttműködni. A kistérségi társulások Romániában magyarországi minta alapján jelentek meg, főleg azokon a területeken, ahol magyar kisebbség él.

Ma az önkormányzatok által létrehozott egyesületek alapelveit és feltételeit a közigazgatási törvény (215/2001, a későbbi módosításokkal) és a decentralizációs törvény (95/2006) tartalmazza. A községek közötti fejlesztési egyesületeket a 215/2001 törvény úgy határozza meg, mint „magán jogi személy, amelyet a törvény ke-

27 Nem minden nyertes pályázat esetében egyértelmű, a nyertes földrajzilag hova tartozik.

28 http://www.fseromania.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=44#p1

29 <http://amposcce.minind.ro/>

30 <http://www.inforegio.ro>

retei között a területi-közigazgatási egységek hoznak létre, azért, hogy közösen valósítsanak meg helyi vagy regionális érdekeltsé-
gű fejlesztési projekteket, vagy közösen biztosítsanak közszolgál-
tatásokat”.³¹ A községek közötti fejlesztési egyesületek finanszíro-
zásáról a 26/2000 kormányhatározat és a 215/2001 törvény rendel-
kezik. Ezek szerint a községek közötti fejlesztési egyesületek bevé-
telei a következőkből származhatnak: helyi költségvetés hozzájárú-
lásai, országos programok, tagdíjak, olyan gazdasági tevékenység-
ből származó bevételek, amelyek fő céljaikkal kapcsolatosak, vala-
mint más bevételek.

A fentebb leírtak miatt fontosnak tűnt megvizsgálni milyen ta-
paszlatokkal rendelkeznek Kolozs megye önkormányzatai a fej-
lesztési célú együttműködésekben. Ezért 2009. április–június kö-
zött többször kiküldtem elektronikus formában egy kérdőívet
Kolozs megye polgármesteri hivatalainak. A 81 kiküldött kérdőív-
ből 29-et kaptam vissza (36%-os válaszadás arány).

Az első kérdésre adott válaszokból megtudhatjuk, hogy 21 tele-
pülésnek (város és község) van 2007–2013-as fejlesztési stratégiája,
négynek készül, háromnak nincs és egy nem tud válaszolni. Ezen
fejlesztési stratégiák egy részét magán cégek készítették, valamint a
helyi önkormányzatok erre kinevezett munkacsoportjai.³²

A 29 válaszoló településből 27 tagja valamilyen községek közöt-
ti együttműködési szervezetnek³³. Ezen szervezetek közül a legki-
sebbnek két tagja, a legnagyobbknak 75 tagja volt és 2001–2009 kö-
zött hozták őket létre.³⁴

Érdeemes felfigyelni arra, hogy bár a községek nagy részének van
fejlesztési stratégiája és tagok valamilyen önkormányzatok közötti
együttműködési formáknak, ezen egyesületek esetében csak hat ren-
delkezik fejlesztési tervvel és kilenc esetében most dolgoznak rajta.³⁵

31 215/2001 törvény 1 cikkely 2/c.

32 Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-
június.

33 Ez lehet kistérségi társulás, vagy a közigazgatási jogban az utóbbi években megjelent köz-
ségek közötti fejlesztési egyesület (asociatie de dezvoltare intercununitara).

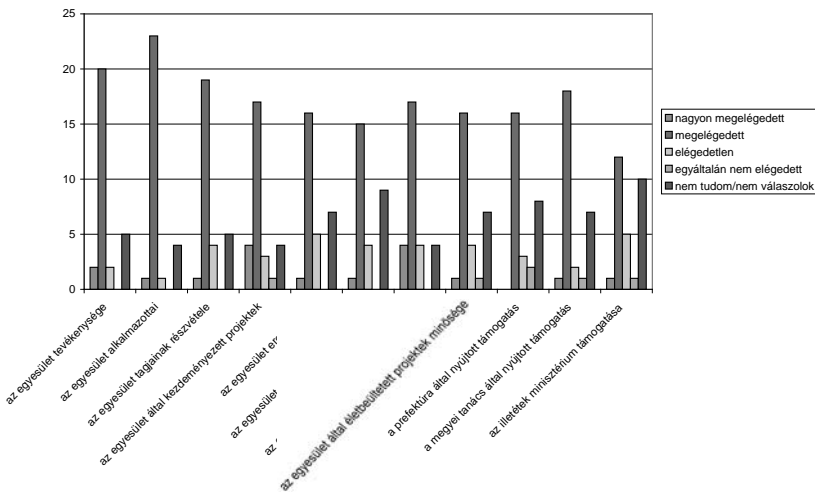
34 Egyet hoztak létre 2001-ben. Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri
hivatalok körében 2009. április–június.

35 Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-
június.

A negyedik kérdésben az egyesület tevékenységével való megelégedettségre kérdeztünk rá ennek során tizenegy témát kellett értékeljenek a válaszolók. A következő eredmények születtek:

- 13–33% között mozgott a nem tudom/nem válaszolók aránya
- több mint 60%-a a válaszadóknak megvolt elégedve az egyesület tevékenységével, alkalmazottaival, az egyesület tagjainak részvételével, valamint a megyei tanács által az egyesületnek nyújtott támogatással
- 50–60% között volt azoknak az aránya, akik megvoltak elégedve az egyesület által kezdeményezett projektekkel és az életbeültetett projektek minőségével, az eredményekkel, a pénzalapok elköltésével, az egyesület többi tagjával való kapcsolattal, valamint a prefektúra által nyújtott segítséggel.
- 41% volt megelégedve az illetékes minisztérium által nyújtott segítséggel
- a legtöbbben – 17% –, az egyesület eredményeivel és az illetékes minisztérium által nyújtott segítséggel voltak elégedetlenek.³⁶

7. ábra: Mennyire elégedett a....³⁷



36 Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009 április-június.

37 Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009 április-június.

A válaszadók szerint a következő közszolgáltatásokkal kellene a községek közötti fejlesztési egyesületek foglalkozniuk³⁸: csatornázás, vízvezetékrendszer, ivóvíz biztosítása, községi utak rendbetétele. ³⁹

Megkérdeztük azt is, hogyan vélekednek a válaszadók a különböző fejlesztési tervek⁴⁰ kidolgozásáról, a válaszokat az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

6. táblázat: Mennyire ért egyet az alábbi kijelentésekkel? ⁴¹

	Az egyesület fejlesztési tervének kidolgozásában minden tag részt vett	Az egyesület fejlesztési terve tartalmazza a településünk által meghatározott prioritásokat	A megye fejlesztési tervének kidolgozása a megye települési képviselőinek bevonásával történt	Igaz, hogy részt vettek a fejlesztési stratégia kidolgozásában, de a települések képviselőinek véleményét nem vették figyelembe	A településünk által meghatározott fejlesztési prioritások jelen vannak a megye fejlesztési tervében	A megye fejlesztési terve a települések által meghatározott fejlesztési prioritásokból indul ki	A közigazgatási egység fejlesztési tervének kidolgozása elsősorban az illető közigazgatási egység szükségleteit veszi figyelembe
Nagyon nagymértékben	10,34%	17,24%	10,34%	0,00%	3,45%	13,79%	17,24%
Nagymértékben	34,48%	51,72%	24,14%	17,24%	34,48%	34,48%	37,93%
Kismértékben	24,14%	6,90%	20,69%	27,59%	17,24%	17,24%	13,79%
Egyáltalán nem értek egyet	0,00%	0,00%	6,90%	10,34%	0,00%	0,00%	0,00%
Nem tudom/ Nem válaszolok	31,03%	24,14%	37,93%	44,83%	44,83%	34,48%	31,03%

A táblázatból megállapíthatjuk, hogy a válaszadók általában úgy gondolják, hogy a saját településük prioritásai megtalálhatók az egyesület vagy megye fejlesztési tervében. Ugyanakkor a nem válaszolók aránya nagyon nagy és a válaszadók 20%-a kis mértékben ért egyet azzal, hogy figyelembe vették a településük fejlesztési elképzeléseit.

38 Azért közszolgáltatás, mert a törvény szerint ezeknek az egyesületeknek egyik fő célja a közszolgáltatások közös nyújtása lehet.

39 Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-június.

40 Az egyesület által az egyesület tagjainak területét lefedő fejlesztési terv, valamint a megyei fejlesztési terv.

41 Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-június.

Azt is szeretttük volna megtudni, hova pályáztak a válaszadó települések. Az ismertebb pályázati lehetőségek közül a következőkre kérdeztünk rá:

7. táblázat: Az alábbi fejlesztéseket támogató lehetőségek közül településük hova pályázott?⁴²

	FRDS*	SAPARD	PHARE	ISPA	Világbank vidékfej- lesztési programja	Közigazga- tás fejlesz- tésének alapja
nem pályáztunk bár jogosultak voltunk	13,79%	17,24%	10,34%	13,79%	17,24%	13,79%
nem pályáztunk, mert nem voltunk jogosultak	3,45%	10,34%	6,90%	10,34%	10,34%	0,00%
legalább egy pro- jektrel pályáztunk	24,14%	27,59%	31,03%	10,34%	10,34%	10,34%
több projekttel pályáztunk	3,45%	3,45%	20,69%	0,00%	0,00%	10,34%
nem tudom	55,17%	41,38%	31,03%	65,52%	62,07%	65,52%

* *Fondul Roman pentru Dezvoltare Sociala - Român Alap a Társadalmi Fejlődésért.*

A válaszadók még megjelöltek néhány olyan helyet, ahova ezen kívül pályáztak, ilyenek voltak a következők: regionális operatív program, európai mezőgazdasági és vidékfejlesztési alap, 7/2006 kormányhatározat (vidéki infrastruktúrafejlesztési-program), humán erőforrás fejlesztési operatív program, környezetvédelmi alap, közgazgatás operatív program. A válaszadó települések a következő területeken nyertek az utóbbi öt évben pályázatot: csatornázás, utak modernizálása, szociális rendszer, hátrányos helyzetű csoportok integrációja, ivóvízhálózat, hulladékgyűjtés.⁴³

⁴² Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-június.

⁴³ Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-június.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogyan értékelik a válaszadók a községek közötti fejlesztési egyesületnek a közszolgáltatások területén végzett tevékenységét.

8. táblázat: Jelöljék meg, milyen mértékben elégedettek az egyesület közszolgáltatások javítása terén végzett munkájával⁴⁴

	lakosság ivóvízzel való ellátása	csatornázás	használt víz tisztítása	esővíz összegyűjtése, csatornázása és elszállítása	lakossági hulladékok összegyűjtése	település köztisztasága	közvilágítás	közszállítás
nagyon elégedett	10,34%	3,45%	3,45%	0,00%	0,00%	0,00%	6,90%	0,00%
elégedett	34,48%	17,24%	13,79%	10,34%	34,48%	37,93%	24,14%	3,45%
kicsit elégedett	3,45%	6,90%	6,90%	3,45%	0,00%	3,45%	0,00%	6,90%
egyáltalán nem elégedett	6,90%	10,34%	10,34%	13,79%	10,34%	6,90%	3,45%	3,45%
nem tudom	24,14%	34,48%	37,93%	41,38%	31,03%	34,48%	31,03%	37,93%
nem áll fenn az eset	20,69%	27,59%	27,59%	31,03%	24,14%	17,24%	34,48%	48,28%

Megkértük a válaszadókat, jelöljenek meg három belső és három külső tényezőt, amelyek megnehezítik az egyesület működését. Következő válaszokat kaptuk: kommunikáció, az aláírt egyezés tiszteletben nem tartása, közösségi fejlesztésben jártas szakemberek hiánya, elégtelen pénzforrások, bürokratikus pályázati rendszerek, nem megfelelő és gyakran változó jogi keret.⁴⁵

A kérdőív eredményei azt mutatják, hogy az önkormányzatok közötti együttműködés területén még sok javítanivaló van. Az egyesület közszolgáltatások területén végzett munkájával sem túl nagy az elégedettség. Ugyanakkor a fejlesztési tervek elkészítése területén eredménynek számít, hogy a települések úgy érzik figyelembe vették elképzeléseiket.

⁴⁴ Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-június.

⁴⁵ Forrás: kérdőíves felmérés a Kolozs megyei polgármesteri hivatalok körében 2009. április-június.

I.2. A metropoliszövezet társadalmi-gazdasági jellemzői

I.2.1 A metropoliszövezet törvényi keretei

A metropoliszövezet létrehozására több törvényben is találunk rendelkezéseket, bár mindegyikben csak egy néhány mondat erejéig: 350/2001 területfejlesztési és urbanisztikai törvény, 215/2001 közigazgatási törvény, 351/2001 az országos területfejlesztési terv városhálózatra vonatkozó része. Ez utóbbi szerint a „metropoliszövezet egy önkéntes társulások során létrehozott övezet, a nagy városközpontok (Románia fővárosa, és az I. rangú municípiumok) és a közvetlen közelében lévő települések között, 30 km távolságig, amelyek között sokszintű együttműködések jöttek létre”.⁴⁶ A közigazgatási törvény szerint a metropoliszövezetek célja „az infrastruktúra és a közös fejlesztési célok fejlesztése”.⁴⁷

I.2.2 A kolozsvári metropoliszövezet megalakulásának körülményei

A kolozsvári metropoliszövezet kialakítása a kétezres évek első évtizedének közepén kezdődött el, és a helyi sajtó tudósításai szerint részben politikai csatározások (liberális megyei tanács elnökség, demokrata-liberális városi tanács) miatt 2009-ig húzódott. A liberális vezetőségű Kolozs megyei tanács a 2007–2013 megyei fejlesztési tervben célként tűzte ki Kolozsvár metropolisszá váló alakítását.⁴⁸ 2006 novemberében a Megyei Tanács megrendelése alapján egy magáncég elkészítette a kolozsvári metropoliszövezet fejlesztési stratégiáját, amely a következőket tartalmazza: a jelenlegi helyzet elemzése, gazdasági fejlesztési stratégia, területfejlesztési terv, intézményi keret, térképek.⁴⁹ Az akkori tervben még egy civil szervezetként bejegyzett egyesületben gondolkodtak. Ennek

⁴⁶ 351/2001 törvény, 1 számú melléklet.

⁴⁷ 215/2001 törvény, 11/2 cikkely.

⁴⁸ Szabadság, 2007 március 6, <http://archivum.szabadsag.ro/main.php?datum=20070306>

⁴⁹ Quantum Leap SA, Strategia de dezvoltare a zonei metropolitane Cluj-Napoca, 2006 november, www.cjcl.ro

az egyesületnek a közgyűlésébe a települések lakosság szám szerint delegáltak volna képviselőket, valamint a megyei tanács az elnökét és két alelnököt. Az egyesület igazgatótanácsában a települések polgármesterei és a gazdasági élet egy képviselője vett volna részt, az igazgatói pozíciót pedig a megyei tanács elnöke töltötte volna be.⁵⁰ Kolozsvár önkormányzatának 2008/415 határozata szerint, amivel végül létrehozták a metropoliszövezet községei közötti fejlesztési egyesületet, a közgyűlés tagjait a lakosság szám szerint határozzák meg. A közgyűlésbe a megyei tanács négy képviselőt küld, minden település egyet, Kolozsvár pedig 30-at, ami többséget biztosít szavazáskor a városnak. Az igazgatótanács polgármesterekből és a megyei tanács elnökéből áll. Az igazgatótanács elnöki funkcióját Kolozsvár képviselője tölti be.⁵¹ Ily módon Kolozsvár nélkül nem lehet döntéseket hozni.

Kolozsvár 2006-os stratégiai fejlesztési tervében is megjelenik célként a metropoliszövezet megalakítása. A megyei fejlesztési terv és a városi fejlesztési tervben egyaránt szereplő metropoliszövezet összetétele nem teljesen ugyanaz. Kolozsvár fejlesztési stratégiája megfogalmazza célként: „a metropoliszövezet létrehozását, amelyben a kezdeményezés a városé, egységes fejlesztési koncepció kidolgozását a versenyképesség növelése érdekében, az építkezési szektor fejlesztését, befektetők vonzása azáltal, hogy életképesé tett területek kerülnek felajánlásra, az ingatlan piac fejlesztését. Egy ilyen projekt nemcsak a városnak lenne hasznos, hanem azoknak a településeknek is, akik benne vannak – közművesítések kiszélesítése, más városi szolgáltatások kiszélesítése stb.”⁵² Kolozsvár fejlesztési stratégiájában a metropoliszövezet többször is megjelenik, mint a területhiányra, befektetők vonzására való megoldás.⁵³ A metropoliszövezet létrehozását a kolozsvári önkormányzat ülésén a következőképpen indokolta a polgármester, az ülés jegyzőkönyve szerint:

„a városi és megyei tanács társulása egy szükséges lépés a metropoliszövezet megalakításában, ma gyakorlatilag azt a protokollumot

50 Legalább is, a stratégia negyedik, intézményi kereteit, részletező tervben ez szerepelt. Quantum Leap SA, Strategia de dezvoltare a zonei metropolitane Cluj-Napoca, 2006. november, IV. Kötet, 16-17 oldal, www.cjcl.ro

51 2008/415 tanácsi határozat, www.primariaclujnapoca.ro,

52 Strategie de dezvoltare a Municipului Cluj-Napoca, 6 decembrie 2006, 46.old.

53 Strategie de dezvoltare a Municipului Cluj-Napoca, 6 decembrie 2006, 249.old., 268.old.

kell elfogadni, amit a megyei tanács 10 napja jóváhagyott, és a jövőben a többi település is csatlakozik majd, hogy létrehozzák a metropoliszövezetet, figyelembe véve Kolozsvár fontosságát, mint országos fejlesztési pólust és azt a lehetőséget, hogy több mint 80 millió euró európai pénzt hívjon le”.⁵⁴

A 2005-ben elfogadott megyei 2007–2013-as fejlesztési terv megnevez egy metropoliszövezetet, amelyben nyolc település van⁵⁵, és megjelöli Kolozsvár vonzáskörzetét is, amelyben 14 település van.⁵⁶

A 2008-as választások után a megyei tanács elnöke, a megyei tanács valamint Kolozsvár önkormányzata és polgármestere is demokrata-liberális lett. Az első találkozót, amelynek a célja most már a községek közötti fejlesztési egyesületként létrehozandó metropoliszövezet megalakítása volt 2008 októberében tartották a kolozsvári polgármesteri hivatalban.⁵⁷ 2009 elejére bejegyezték az egyesületet, és júliusban közvitára bocsátották a kolozsvári metropoliszövezet koncepcióját és gazdasági stratégiáját, amely a „kolozsvári önkormányzat által 2009. május-júniusban összehívott gazdasági stratégia munkacsoport munkájából következik”.⁵⁸

A metropoliszövezet keretétől létrehozott társulásba végül Kolozsvár, a Kolozs megyei önkormányzat és tizenhét község lépett be (Aiton, Apahida, Baciú, Boņțida, Borșa, Căianu, Chinteni, Ciurila, Cojocna, Feleacu, Florești, Gărbău, Gilău, Jucu, Petreștii de Jos, Tureni, Vultureni). A 2008/415 Kolozsvár városi tanácsának határozata szerint a metropoliszövezet létrehozásának specifikus céljai a következők:

- a metropoliszövezet társadalmi-gazdasági fejlődésének elősegítése, a gazdasági növekedés, társadalmi fejlesztés és környezetvédelem integrált megközelítése által, kihasználva Kolozsvár növekedési pólus helyzetét

- a közigazgatási egységek területfejlesztésének koordinálása, összehangolva az infrastruktúra fejlesztésével

54 2008. szeptember 30 Kolozsvár városi önkormányzata ülésének jegyzőkönyve. www.primariaclujnapoca.ro.

55 A települések: Kolozsvár, Apahida, Felek, Csűrűlye, Fenes, Gyalu, Bács, Kajántó.

56 Strategia de dezvoltare al Judetului Cluj 2007-2013, <http://www.cjcluj.ro/hotararea-nr-210-28-septembrie-2005/>, 39.old. A stratégia most van felújítás alatt.

57 <http://www.cluj4all.com/stiri/stirile-zilei/zona-metropolitana-cluj-prinde-contur.html>

58 Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro

- egy nemzetközi szinten versenyképes piacgazdaság fejlesztésének elősegítése
- a települések közötti diszparitások eltüntetése
- környezetvédelem elősegítése, a természeti erőforrások racionális felhasználásával, a biodiverzitás megővésével
- az innováció és az információs technológiák és a kommunikáció használatának elősegítése a növekedési pólus fenntartható fejlesztésében
- a szállítási, telekommunikációs, energetikai infrastruktúra javítása és fejlesztése, és a közszolgáltatások fejlesztésének koordinálása.”⁵⁹

László Attila, Kolozsvár alpolgármestere a következőket nyilatkozta arra a kérdésünkre, hogy miért van szükség a metropoliszövezetre: „mert van egy olyan pénzlehívási lehetőség, amelyet csak metropoliszövezetek hívhatnak le, ez a hivatalos változat. Gyakorlatban nem igazán látom, miért van szükség rá, mert ebben a pillanatban leállt a gazdasági fejlődése a városnak, nem igazán támasztja semmi azt alá, hogy tovább terjeszkedjünk, ebben a pillanatban, és magunkra vállalunk olyan költségeket, amely egy nagyobb területnek a kiszolgálását jelentené. A társulásban részt vevő önkormányzatok képviselői között óriási a fogalomzavar, nem igazán tudják megkülönböztetni a fejlődési pólust a metropoliszövezettől. A szereplők egy része azt gondolta, hogy a metropoliszövezet létrehozása csupán egy újabb finanszírozási forrás létrejöttét jelenti.

A metropoliszövezet létrehozásában a fő szempont annak idején az volt, hogy szükségünk van olyan területekre, amelyek egy esetleges fejlődéshez szükségesek, ennek fejében vállaljuk azt, hogy fejlesztjük azokat az infrastruktúrákat is, amelyek ezeknek a területeknek az urbanizálását jelentik. Az elmúlt öt hónap bizonyította, hogy működésképtelen, illetve nem tudunk együttműködni ezekkel a társult önkormányzatokkal, nem érdekli őket. Épp ez volt az oka, hogy gyakorlatilag egyedül magunkra vállaltuk, az egész dokumentáció, stratégia, pályázatírás elvégzését. Van egy elméleti esélyünk, hogy működőképesse nőjük ki magunkat. Egyelő-

59 2008/415 tanácsi határozat, www.primariaclujnapoca.ro

re azonban azt látjuk, hogy Felek önkormányzata kilépett a metropoliszövezetből, és még két-három önkormányzat fontolgatja a kilépést.”⁶⁰

1.2.3 Területi és demográfiai jellemzők

A metropoliszövezet magába foglalja Kolozs megye lakosságának 54,9%-át, a területe pedig 153754 hektarra terjed ki.

9. táblázat: A metropoliszövezet területe és lakossága 2007-ben⁶¹

	Terület ha	Lakosság 2007. július 1.
Kolozsvár/Cluj	17 952	310 243
Ajton/Aiton	4 527	1 244
Apahida	10 602	9 341
Bács/Baciu	8 751	8 393
Boncida/Bontida	8 038	5 050
Borsa	6 162	1 608
Kályán/Caianu	5 511	2 474
Kajántó/Chinteni	9 651	2 744
Csürülye/Ciurila	7 222	1 452
Kolozs/Cojocna	13 863	4 429
Felek/Feleacu	6 196	3 622
Fenes/Floresti	6 092	8 605
Gorbó/Garbau	7 215	2 622
Gyalu/Gilau	11 682	8 246
Zsuk/Jucu	8 513	4 133
Peterd/Petresti de Jos	7 261	1 768
Túr/Tureni	7 404	2 521
Újfalu/Vultureni	7 112	1 425
Összesen metropoliszövezet	153 754	379 920

A metropoliszövezet településeinek etnikai összetétele amint az alábbiakban is látható igen eltérő, és sehol sincs magyar többség.

60 Interjú László Attilával, 2009. 07. 24. A dolgozat befejezése után két település jelezte, hogy részt venne a metropoliszövezet egyesületében.

61 Fisa localitatilor. Köszönjük a Megyei Tanácsnak az adatokat.

10. táblázat: A metropoliszövezet etnikai összetétele a 2002-es népszámlálás szerint⁶²

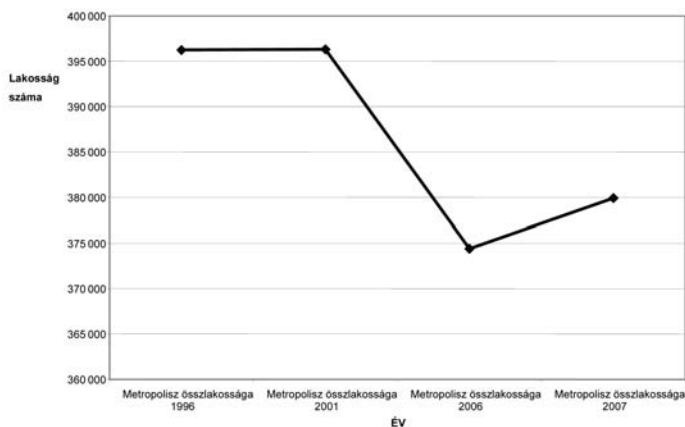
	Románság aránya	Magyarság aránya
Kolozsvár/Cluj	79,39%	18,96%
Ajton/Aiton	86,25%	13,53%
Apahida	91,18%	4,61%
Bács/Baciu	56,09%	34,89%
Boncida/ Bontida	65,08%	19,10%
Borsa	88,47%	8,79%
Kályán/Caianu	60,03%	38,10%
Kajántó/Chinteni	78,50%	20,06%
Csürülye/Ciurila	97,22%	0,60%
Kolozs/Cojocna	60,19%	20,27%
Felek/Feleacu	73,44%	25,56%
Fenes/Floresti	60,46%	27,54%
Gorbó/Garbau	52,61%	45,24%
Gyalu/Gilau	83,44%	9,45%
Zsuk/Jucu	86,25%	12,63%
Peterd/Petresti de Jos	97,83%	0,26%
Túr/Tureni	71,64%	23,87%
Újfalú/Vultureni	84,69%	11,73%

A metropoliszövezet lakosságának 81,7%-a városban és 18,3%-a vidéken él.⁶³

⁶² Forrás: www.kia.hu

⁶³ 2007-es adatok. A fisa localitatilor alapján saját számítások.

8. ábra: A metropoliszövezet összlakosságának változása⁶⁴



A 2002-es népszámlálás szerint a korfa a következőképpen nézett ki a metropoliszövezetben:

11. táblázat: Metropoliszövezet korfája⁶⁵

	0–19	20–64	65 felett
Kolozsvár	69 082	215 920	32 951
Metropoliszövezet vidéke	15 597	39 364	13 045
Összesen	84 679	255 284	45 996

A természetes szaporulatot vizsgálva az 1996-2007 időszakban megállapíthatjuk, hogy bár néhány évben a metropoliszövezet településeit tekintve egyesekben pozitív az egyenleg, a teljes területet vizsgálva negatív, azaz természetes fogyásról beszélhetünk.

I.2.4 Infrastrukturális ellátottság

A lakások és a lakható területek nagysága nőtt a metropoliszövezetben 1996-2007 között. A metropoliszövezet lakásai számának

⁶⁴ A fisa localitatilor alapján saját számítások.

⁶⁵ Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro, 32.oldal.

növekedésének a kolozsvári lakások számának növekedése körülbelül 58%-át tette ki, míg a lakható területnek körülbelül 70%-át.

12. táblázat: Lakások a metropoliszövezetben⁶⁶

	Metropoliszövezet 1996	Metropoliszövezet 2007
Lakások száma (db)	139 456	149 661
Lakható terület (m²)	4 850 960	5 869 646

Sajnos a csatornázás és gázvezetékek hosszára nézve nem rendelkezünk a metropoliszövezet összes települése esetében adatokkal. A csatornázásnál a metropoliszövezet fejlesztési terve a következőket állapítja meg:

- Kolozsváron a háztartások 88%-a, a gazdasági szereplők 94%-a be van kötve a csatornázási rendszerbe.
- A metropoliszövezetben tíz település van, aminek nincs csatornázási rendszere.
- Négy olyan település van a térségben ahol a háztartások kevesebb, mint 35%-a van bekapcsolva a csatornázási rendszerbe.
- Egy olyan település van ahol a csatornázásba a háztartások 35-70%-a van bekapcsolva.⁶⁷

Az ivóvízvezeték hossza 1996-2007 között 205,1 km-rel nőtt. Ennek körülbelül 47%-át teszi ki a kolozsvári ivóvízvezeték hosszának növekedése.⁶⁸

Az ivóvízrendszerek esetében a metropoliszövezet fejlesztési terve megállapítja, hogy:

- három település van, ahol a háztartások több mint 70%-a van bekapcsolva az ivóvízrendszerbe,
- négy település van, ahol a háztartások 35-70%-a van ellátva az ivóvízzel,
- négy település van, ahol a háztartások kevesebb, mint 35%-a van bekapcsolva az ivóvízrendszerbe

⁶⁶ A fisa localitatilor alapján saját számítások.

⁶⁷ Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro, 66. oldal.

⁶⁸ A fisa localitatilor alapján saját számítások.

- öt település létezik, ahol nincs ivóvízrendszer.⁶⁹

A metropoliszövezet fejlesztési terve a villamossági rendszerek esetében megállapítja, hogy:

- három település található az övezetben, ahol a háztartások több mint 70%-ában,

- az övezet nyolc településében a háztartások 35-70%-ában,

- hat településen a háztartások kevesebb mint 35%-ában van elektromos szolgáltatás.⁷⁰

A metropoliszövezet fejlesztési terve azt is megállapítja, hogy az övezetben a gázellátás alulfejlett, mert csak hét településnek van gázrendszere.⁷¹

I.2.5 Munkaerő-piaci jellemzők

Az adatbázisaink hiányosságai miatt az alkalmazottak számának alakulásáról csak tendenciákat tudunk megállapítani. Eszerint 1996-2007 között a metropoliszövezetben csökkent az alkalmazottak száma a mezőgazdaságban, az iparban és az oktatásban, de nőtt az építőiparban, a kereskedelemben, a szállításban és a postán, a banki, pénzügyi és biztosítási, közigazgatási valamint egészségügyi szférában dolgozók száma.⁷²

A metropoliszövezet fejlesztési terve a bruttó profit alapján megnevezi minden település esetében a leggyakoribb tevékenységi területet, amelyek a következők: kereskedelem, szolgáltatások, élelmiszeripar, állattenyésztés, vegyipar, építőipar, szállítás, mezőgazdaság és faipar.⁷³

A fejlesztési terv szerint a munkanélküliek aránya a 2003-as 3,85%-ról, 2007-re 1,75%-ra csökkent. Ha a munkanélküliek arányát az aktív lakosságban nézzük, akkor ez 2003-ban 4,3% volt, míg 2007-re 2,8%-ra csökkent.⁷⁴

69 A fisa localitatilor alapján saját számítások.

70 Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro 74. oldal.

71 Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro 75. oldal.

72 A fisa localitatilor alapján saját számítások.

73 Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro 41. oldal.

74 Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro 251. oldal.

I.2.6 A metropoliszövezet SWOT elemzése és a fejlesztési irányok

A metropoliszövezet fejlesztési tervében több területre vonatkozó SWOT-elemzést is találunk, ebből az alábbiakban a gazdasági környezet elemzését vettük át.⁷⁵

Erősségek:

- diverzifikált gazdasági struktúra
- nagy fogyasztási piac
- helyi gazdaság növekedése
- munkanélküliség csökkenése
- egyetemi központ
- a pénzügyi, banki szektor tevékenysége szerint a második az országban
- fejlődésben lévő információs és kommunikációs technológia szektor

Gyengeségek:

- magas munkanélküliség vidéken
- szolgáltatások rossz minősége
- kevés KKV vidéken
- a befektetőknek felajánlható területek hiánya
- gyengén fejlett közszolgáltatások vidéken.

A metropoliszövezet fejlesztési terve három stratégiai célt határoz meg:

- a vállalkozási szellem, a KKV-k és a klaszterek támogatása
- az innovációs és magas technológiájú iparágak támogatása
- a fiatalok és szakértők vonzása és megtartása”.⁷⁶

A metropoliszövezet fejlesztési tervében programokat is találunk, amelyeket a nemzeti fejlesztési terv, a regionális fejlesztési terv, a megyei fejlesztési tervben megjelenő irányok valamint a strukturális és kohéziós alapok felhasználásának módja szerint határoztak meg. Öt területen jelöltek meg programokat/projektet: a tudásalapú gazdaság versenyképességének növelése, a szállítási

⁷⁵ Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro 126-128. oldal.

⁷⁶ Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro, 140. oldal.

infrastruktúra modernizálása, környezetvédelem, humán erőforrás fejlesztés, a vidéki gazdaság fejlesztése, a mezőgazdaság hatékonyságának növelése és a metropoliszövezet településeinek kiegyensúlyozott részvétele a fejlődésben.⁷⁷

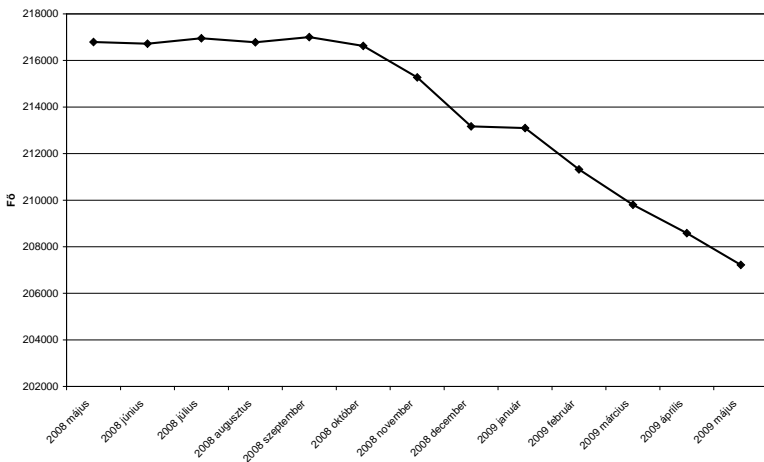
2.3. A gazdasági válság hatása Kolozs megyére és a válságkezelő stratégiák

Az alábbiakban a 2009 májusában az Országos Statisztikai Intézet által közzétett adatok segítségével illusztráljuk Kolozs megye gazdasági helyzetének változását 2008–2009-ben.⁷⁸

Kolozs megye külkereskedelmi deficitje 2008 októberétől, egy hónap kivételével csökkenő tendenciát mutatott 2009 márciusáig.⁷⁹

A foglalkoztatottak száma jelentősebb mértékben csökkent:

10. ábra: A foglalkoztatottak számának változása Kolozs megyében⁸⁰



77 Zona Metropolitană Cluj, Pentru o dezvoltare durabilă: viziunea, prioritățile strategice și industriile motoarea ale ZMC, www.primariacluj.ro, 149–150. oldal.

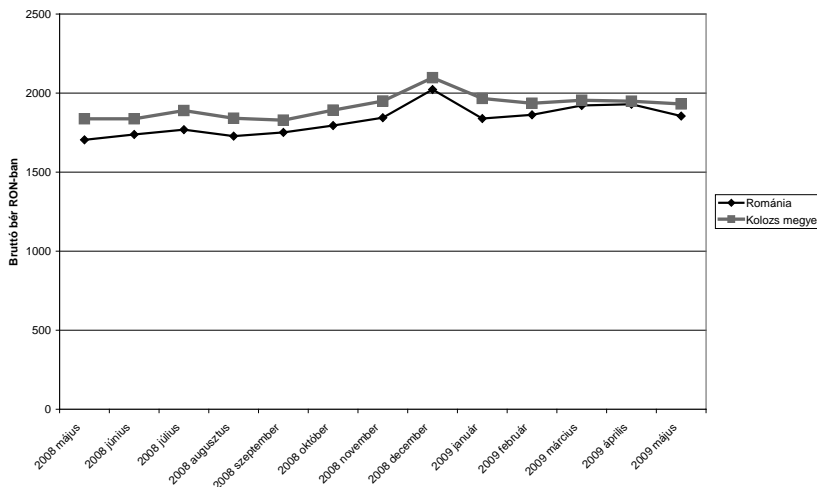
78 Ez az utolsó rendelkezésünkre álló statisztika a tanulmány írásának pillanatában. Településekre lebontott adatok nem állnak rendelkezésünkre.

79 Buletin statistic lunar mai 2009, az Országos Statisztikai Hivatal Kolozs megyei kirendeltségének kiadványa, 14. old..

80 Buletin statistic lunar mai 2009, az Országos Statisztikai Hivatal Kolozs megyei kirendeltségének kiadványa alapján.

Az alábbi grafikonon láthatjuk, hogy Kolozs megyében a bruttó átlagbér esetében 2009 januárjától figyelhető meg egyértelmű csökkenési tendencia, de az átlagbér szintje még ekkor is a romániai átlag felett maradt.

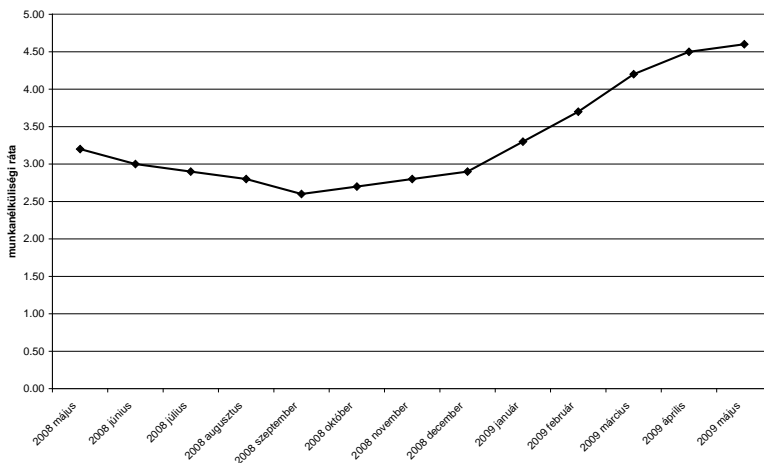
13. ábra: A bruttó fizetés alakulása⁸¹



A munkanélküliségi ráta 2008 szeptemberétől kezdett el növekedni Kolozs megyében, 2009 májusára elérte a 4,6%-ot.

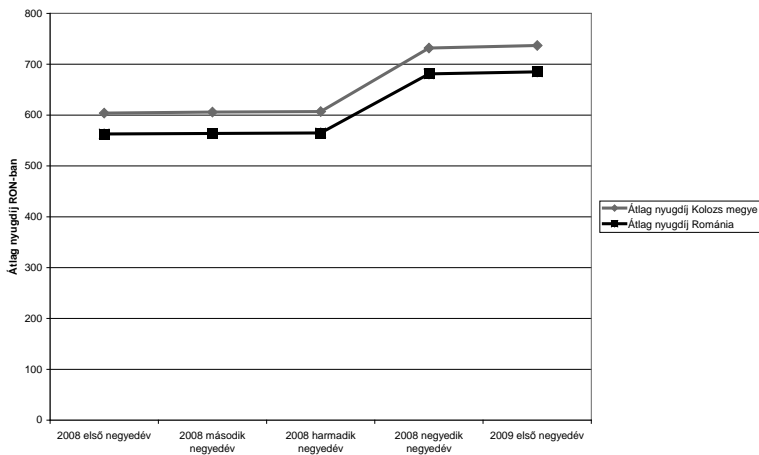
⁸¹ Buletin statistic lunar mai 2009, az Országos Statisztikai Hivatal Kolozs megyei kirendeltségének kiadványa, 10-15. old. alapján saját számítások.

14. ábra: A munkanélküliségi ráta változása⁸²



Az átlagos nyugdíjak esetében növekvő tendenciát figyelhetünk meg, miközben a Kolozs megyei átlag nagyobb, mint a romániai átlag

14. ábra: Az átlagos nyugdíj változása⁸³



82 Buletin statistic lunar mai 2009, az Országos Statisztikai Hivatal Kolozs megyei kirendeltségének kiadványa, 16. old. alapján saját számítások.

83 Buletin statistic lunar mai 2009, az Országos Statisztikai Hivatal Kolozs megyei kirendeltségének kiadványa, 11–16. old. alapján saját számítások.

Ami a gazdasági válság kezelő stratégiák létét illeti, megállapíthatjuk, hogy a Kolozsvár megyei önkormányzat, valamint a kolozsvári önkormányzat esetében nem látszik, hogy más intézkedéseket is hoztak volna, mint amelyek a kormány intézkedéseiből következnek.

László Attila, Kolozsvár alpolgármestere a következőket nyilatkozta arra a kérdésünkre, hogyan érintette a válság Kolozsvár önkormányzatát, illetve van-e válságkezelő programja: „Nem tudok egy egységes válságkezelő programról. Mi is a jelenlegi helyzet? A 2009. évi költségvetésünket elég nagymértékben terheli a 2008 végén elvégzett munkálatok kifizetése, 25–30%-ot jelent a 2009-es költségvetésünkben, ugyanis véletlen egybeesések sorozata történt 2008-ban, minden, ami építkezés legyen az út vagy egyéb befektetés, rendszerint év végén kerülnek átadásra, ez október, november, december hónapot jelentette, amikor nekünk zuhanásszerűen csökkentek a bevételeink. Egyrészt azért mert jelentkeztek a gazdasági problémák a Kolozsváron működő cégeknél, másrészt pedig számtalan ingatlanbefektetés esetében év végén visszaigényelték az áfát. Ezeknek a munkálatoknak a kifizetése a 2009-es költségvetést terheli.

2009-ben tovább csökkentek a bevételeink, tehát 2009 első félévében mintegy 20%-ra saccoljuk az áfából és fizetések utáni járulékokból befolyó összegek csökkenését, ez a költségvetésünk jelentős tétele.

A harmadik nagyon kemény tétel az, hogy 2008-ban elvégzett és 2009-ben kifizetésre kerülő összegek esetében választhatunk késedelmi kamat vagy az eurós ár kifizetése között. Mivel ez alkalommal mi nem teljesítettük a szerződésben vállalt kötelezettségeinket, tehát vagy fizetünk egy 0,1%-os késedelmi kamatot naponta vagy megegyezünk abban, és általában a kivitelezők azt szokták kérni, hogy nem kérnek késedelmi kamatot, viszont szerződéseink úgy vannak, hogy X lej zárójelben ennyi euró, a lej pedig azóta leértékelődött. Ebben a pillanatban fele annyi pénzből gazdálkodunk, mint tavaly és ehhez hozzáadódik, hogy az ilyen-olyan előző években elfogadott populistá rendelkezéseknek következtében tovább nőttek a bérek és ezek is a költségvetést terhelik.

És még van egy decentralizációs folyamat, ami ha egyiktől másiktól függött volna már rég nyakunkon lennének az egészségügyi intézmények ami Kolozsvár esetében, egyetemi központ lévén, a Kolozsváron működő egészségügyi intézmények költségvetése nagyobb mint a városé, de

nem vettük át. De átvettük az iskolákban működő egészségügyi rendelőköt, ami 187 személy jelent, át fogjuk venni a rendőrség egy bizonyos részét, és meg fog születni a helyi rendőrség, és nem arról vagyunk híresek, hogy a központi költségvetés időben utalja a működéshez szükséges összegeket. Üdvözlünk mindenféle decentralizációt, de nem igazán örvendünk a pénz nélküli decentralizációnak. Ugyanakkor meg a hatáskör és beleszólási jogot is próbálják valahogy központi szinten tartani.

A másik dolog, hogy nem igazán beszélhetünk ebben a pillanatban városházi szinten válságkezelő stratégiáról. Egyfajta tűzoltó munkát végzünk, ahol megjelenik egy tűzfészek, azt megpróbáljuk oltani. Nem igazán beszélünk róla, hogy nem igazán vannak meg az eszközeink arra, hogy belátható időn belül nagyon látványos javulást eszközöljünk, és nincsenek meg az eszközeink annak érdekében, hogy valóban beavatkozzunk ennek a helyzetnek a megoldásába. Megpróbálom elmagyarázni. Tizenegy éve nem módosítottunk a helyi adózási rendelkezéseken, ezt általában országos szinten meghatározzák és minimális összeggel módosítható helyi szinten. A telkekből, ingatlanokból és gépjármű adókból származó jövedelem a bevételeink 9%-át jelenti éves szinten. Ha megkét-szerezni ebben a pillanatban a helyi adóinkat az sem oldaná meg a jövedelem kiesésünket ami a többi tétel miatt jelent meg. Tizennyolc százalékos körüli az azaz összeg, ami társulásokból, bérleti díjakból, engedélykiadásból, koncesszióból bejön és mintegy 67–69% amit visszakapunk Kolozsváron bejegyzett cégek által befizetett áfából és a fizetések utáni járulékokból. Ez a 67% csökkent 20%-kal. Az is nagyon érdekes, hogy kik fizetik. A Kolozsváron bejegyzett kis- és közepes vállalkozások biztosítják az önkormányzat jövedelmének a kétharmadát, az a társaság, akire soha semmilyen önkormányzat nem figyel. Az ezekben a vállalkozásokban dolgozó emberek fizetése után befizetett járulékok 47%-a az amiből gazdálkodunk és soha nem figyeltünk erre. Sőt mi több a jelenlegi kormányzati rendelkezések arról szólnak, hogy megnyomorítják pont ezt a társaságot, lehet, hogy vannak közöttük olyanok, akik nem fizetnek áfát, de nagy valószínűséggel megvan az egy-két-három alkalmazott, akinek nem fizetünk mi munkanélküli járulékot. Nincsenek meg a valós eszközeink arra, hogy ezeknek a kis- és közepes vállalkozásoknak hatékony serkenéssel járó segítséget nyújtsunk.”⁸⁴

84 Interjú László Attilával, 2009. 07. 24.

I.4. Összefoglaló

A tanulmány első fejezetében Kolozs megye gazdasági helyzetét vizsgáltuk. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy Kolozs megye:

- Románia jelentős megyéje területi nagyság, lakosságszám és gazdasági teljesítmény szempontjából.

- Országos átlag felett van a következő mutatók esetében: városi/vidéki lakosság, lakosság sűrűsége, eltartottsági ráta, várható élettartam, csatornázás, gázellátás, ivóvíz hálózat, foglalkoztatottsági ráta, GDP.

- Országos átlag alatt van a következő mutatók esetében: öregezési index, természetes szaporulat, munkanélküliségi ráta.

Az Uniós pénzek felhasználásánál megállapíthatjuk, hogy kevés a Kolozsvár által megnyert pályázat.

Az önkormányzatok közötti együttműködések esetében érdemes kiemelni, hogy a 50–60% között volt azoknak az aránya, akik megvoltak elégedve az egyesület által kezdeményezett projektekkel és a megvalósított projektek minőségével, az eredményekkel, a pénzalapok elköltésével, az egyesület többi tagjával való kapcsolattal, de nagy volt a nem válaszolók aránya ezeknél a kérdéseknél.

A metropoliszöveget létrehozásánál megállapíthatjuk, hogy megalkotása inkább politikai-pénzszerzési szempontokkal függ össze, mint az érdekelt önkormányzatok előzetes együttműködési tapasztalatával, vagy közös, tudatosított, fejlesztési érdekeltségekkel.

A gazdasági válság hatására Kolozs megyében nőtt a munkanélküliség, csökkent a bruttó átlagbér, de még mindig az országos átlagnál magasabb. Sem a megyének, sem a városnak nincs önálló gazdasági válságkezelő stratégiája. László Attila, Kolozsvár alpolgármestere szerint „nem igazán vannak meg az eszközeink arra, hogy belátható időn belül nagyon látványos javulást eszközöljünk”.⁸⁵

85 Interjú László Attilával, 2009. 07. 24.

II. Decentralizáció és közösségi fejlesztések Kolozsváron¹

II.1. Kolozsvár finanszírozási helyzete, a pénzügyi autonómia és a központi kormányzattal való kapcsolat

II.1.1. A decentralizáció és a helyi költségvetési szabályozás

A decentralizáció folyamata különösen nehézkesen alakult a poszt-kommunista országokban, így Romániában is. Az uniós csatlakozás és a megelőző előkészületek hozták az első számottevő változásokat a helyi érdekérvényesítési rendszerben.

A maastrichti szerződés értelmében a korábban centralizált államigazgatási modelleket, a szubszidiaritás elvén alapuló, a nemzeti kormánnyal párhuzamosan együttműködő, helyi és önálló berendezkedési formák váltják fel.

Az Európai Unió a két berendezkedési forma előnyeit igyekszik összehangolni: a felső és általános érdekeket koherens egységes politika hivatott összeilleszteni, míg a helyi problémák megoldása minél tágabb decentralizáció keretében érvényesülhet hatékonyan.

A decentralizáció fogalmát Romániában elsőként a 1991-es Alkotmány említi, amely alapelveként szögezi le: a területi-közigazgatási egységekben a közigazgatás a helyi autonómia és a közszolgáltatások decentralizálásának elvén alapul. A 2003-as évi módosítás eredményeként már mindkét fogalom – a decentralizáció és a dekoncentráció is² – megjelenik az új Alkotmányban. A 1991. évi 69.

1 A szerző közgazdász Kolozsváron.

2 Dekoncentráció: jelenti a közigazgatási feladatok átadását egy alacsonyabb, de szintén a központi kormányzatnak alárendelt szintre. A hatásköröket a központi kormányzat nevében látják el helyi vagy megyei szinten, viszont a helyi költségvetési intézményeknek nincsen döntési joguk. Delegáció: a döntéshozatal egy jól meghatározott szakterületre vonatkozóan átkerül egy alacsonyabb kormányzati szintre, amelyek felelősséggel tartoznak a központi közigazgatásnak az áttutalt feladatok elvégzéséért
Devolúció: a közszolgáltatások pénzügyi és ellátási hatáskörökkel kapcsolatos döntéshozatal teljesén az önkormányzatok feladata lesz. Ez majdnem teljeskörű pénzügyi autonómiát is feltételez.

számú és a 2001. évi 215. számú helyi közigazgatási törvény már tartalmazza a decentralizációra vonatkozó előírásokat : „A területi közigazgatási egységekben a közigazgatás a helyi autonómiának, a közszolgálatok decentralizálásának, a helyi közigazgatási hatóságok választhatóságának, a törvényességének és a különleges jelentőségű helyi kérdések megoldásában az állampolgárok megkérdezésének elve alapján szervezendő meg és működik”.³

A 2004. évi 339. számú decentralizációs kerettörvény okozta nézeteltérések és gyakorlati problémák – amelyeket főként az újonnan decentralizált hatáskörök mellé rendelő pénzügyi források hiánya és a hatáskörök homályos elkülönítése váltott ki – megoldása érdekében jelent meg az új és jelenleg is érvényben lévő 2006. évi 195. számú decentralizációs kerettörvény. Ez szabályozza a decentralizáció folyamatában pl. az adminisztratív kapacitást, a delegált, a kizárólagos, a megosztott hatásköröket, eljárási irányelveket stb. Az egyik legfontosabb újítást a 6. szakasz tartalmazza, amely szerint „a hatáskörök átutalása csak a teljesítésükhöz szükséges erőforrások biztosításával lehetséges.”⁴ Ennek értelmében a megyei szintű vezetés hatáskörébe tartozik a vízellátás, a megyei utak karbantartása, a közszállítás, a megyei kórházak karbantartása és a csendőrség szolgáltatásai. A kórházak és közutak karbantartási költségeit kizárólag a központi költségvetésből elkülönített alap fedezi.

A helyi önkormányzat kizárólagos feladatkörébe tartozik a vízellátás, távfűtés hálózat, helyi közszállítás, a településeken belüli utcák karbantartása illetve megosztott felelősséget vállal az egészségügyi, oktatásügyi és szociális ellátásért.

A helyi és megyei önkormányzatok költségvetése a bruttó nemzeti termék csupán 23%-át képezte 2007-ben, ami messze a legjobban decentralizált skandináv pénzügyi autonómia szintje alatt van, közel az újonnan csatlakozott államok pénzügyi decentralizációs szintjéhez.⁵

A továbbiakban részleteiben megvizsgáljuk a önkormányzati bevételek struktúráját és az ehhez kapcsolódó törvényes keretet,

3 Lásd az 1991. évi Alkotmány erre vonatkozó fejezeteit, az 1991. Évi 69. számú, a 2001 évi 215. számú helyi közigazgatási törvényeket.

4 Lásd Butyka Loránd: Decentralizáció és Dekoncentráció, Korunk III évfolyam 2007. Június

5 Lásd Worldbank series: Local Social Services Delivery Study. Vol. 2: Main Report, <http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/lssdmain.pdf>

amely a megosztott adójellegű jövedelmek és állami szubvenciók mértékét szabályozzák.

A 2007. évi 273. számú helyi közpénzügyi törvény alapján a helyi költségvetés bevételi tételei:⁶

a. Saját bevételek: adók, illetékek, megosztott adójellegű jövedelmek

Saját adójellegű jövedelmekhez sorolják az ingatlanadót, szállodai szobára kirótt- hotel-adót, reklámfelületért fizetett illetékeket, építkezések engedélyezési díját, cégbejegyzési illetékeket. A saját bevételek legnagyobb részét képező ingatlanadót központilag határozzák meg, a helyi önkormányzatok 50%-ban térhetnek el az előre kiszabott adó mértékétől.

b. Állami költségvetési transzferek⁷ a megosztott adójellegű jövedelmekből (jövedelem- adó) 47%-ot a központi költségvetésből a helyi költségvetésnek utalnak vissza, 13%-ot a megyei tanács költségvetésének, 22%-ot pedig egy ún. kiegyenlítési alapba különítenek el, amellyel a megyei tanács rendelkezik (a redisztribúciós eljárásban 70%-ban veszik számításba a megyékben levő települések pénzügyi kapacitását, 30%-ban pedig a települések területének nagyságát)

c. Szubvenciók, támogatások⁸: 2007 januárjától megváltozott a fix összegű állami költségvetési transzferek átutalási szabályozása. Ennek értelmében az éves költségvetési törvény egyik finanszírozási tétele az önkormányzatok számára elkülönített kiegyenlítési alap. Ez oszlik el a megyék között, figyelembe véve a megye területét, ill. pénzügyi kapacitását. Az elosztás során, az előbbi módszerhez hasonlóan 70%-os súllyal bír az adott megye pénzügyi kapacitása és 30%-os súllyal a megye összterülete. Biztosítva a transzferek méltányos elosztását, további három lépésben a megyei költségvetésből a helyi költségvetésbe utalják a fent említett összegeket, lépésen-

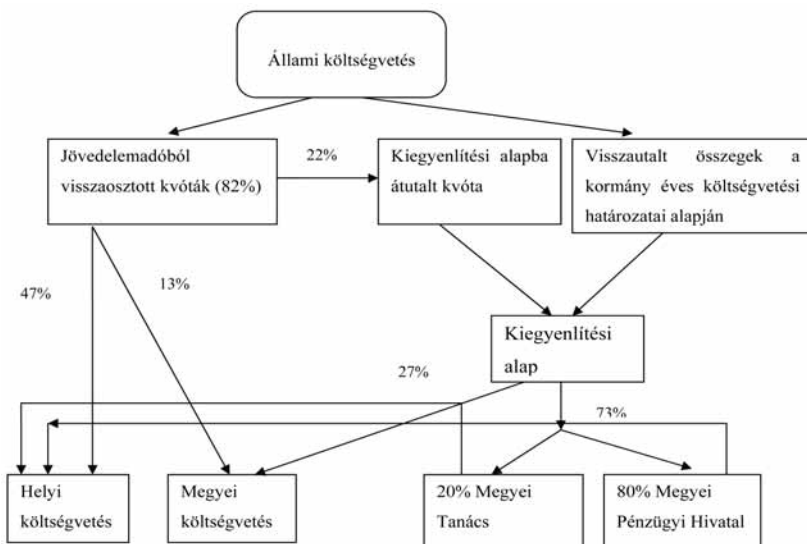
6 Lásd 2006 évi 273. számú helyi közpénzügyi törvény

7 A helyileg begyűjtött adókat (jövedelemadó, profitadó) a központi költségvetésből osztják vissza a törvény által szabályozott kvóták alapján

8 Az állami szubvenciókat fix összegű támogatás formájában utalják át az önkormányzatoknak, melyet az éves költségvetési törvény szabályoz. Az állami szubvenciók nem egy bizonyos előre megszabott kvóta alapján számítódnak és évente változnak

ként ellenőrizve, hogy a transferek által a kedvezményezett megyék összköltségvetése ne haladja meg a megye településeinek egy főre vetített átlagos költségvetését.

Az így kapott transferek 15%-a befektetések finanszírozására fordítódik, a maradék 85% pedig a települések működési költségeit fedezi. A megyén belüli települések közötti elosztás az összlakosság és az összterület alapján történik az első két lépésben, ezután pedig számításba veszik a települések költségvetési hiányát is.



Forrás: Pro Demokrácia Egyesület – Asociația Pro Democratie: Bugete locale planificate participativ - Ghid de bune practici, Helyi költségvetések participatív előkészítése (2008), <http://www.apd.ro/publicatie.php?id=51>

A fenti diagram illusztrálja az állami és helyi költségvetés közötti redisztribúciós mechanizmusokat. A jövedelemadó 82%-a visszaosztódik az önkormányzatok és a megyei tanács költségvetésébe (47% az önkormányzatoknak, 13% a megyei tanácsnak). A jövedelemadóból befolyt összeg 22%-át egy ún. kiegyenlítési alapba különítik el, amelyet utólag az állami költségvetésből egészítenek ki a helyi költségvetések likviditási igényeinek függvényében. A ki-

egyenlítési alap 27%-a megyei költségvetések esetleges hiányát pótolja, 73%-át pedig a megyei tanács illetve a megyei pénzügyi hivatal rendelkezésére bocsátják. Ennek 80%-át a helyi költségvetéseknek utalják át, különböző nominális kritériumok alapján (hány lakosa van a településnek, mekkora a település összterülete stb.), a maradék 20%-ból pedig a folyamatban levő beruházások és fejlesztések költségeit finanszírozzák.

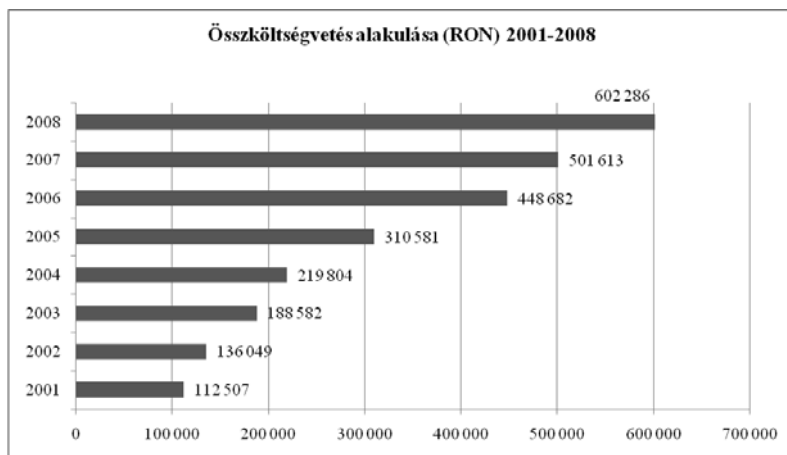
Az önkormányzatok teljes körű pénzügyi autonómiáját leginkább a fix összegű transzferek és juttatások árnyékolják be. Ennek oka abban keresendő, hogy habár a decentralizációval az önkormányzati feladatkörök bővültek, a szükséges pénzügyi alapot a helyi önkormányzatok saját bevételeikből nem képesek előteremteni, a befizetett jövedelmek (megosztott jövedelmek) redisztribúciója viszont sok esetben kiszámíthatatlan. A jórészt állami transzferekből fenntartott önkormányzatok számára lehetetlen egy többéves stratégia gyakorlatba ültetése, ha a költségvetésük legnagyobb részét képező kormányzati juttatások mértékét nem képesek előre felbecsülni. Így nehéz összehangolni a befektetési tervüket a rendelkezésre álló pénzügyi alapokkal, ami ad-hoc költsékezést és a működési költségek indokolatlan növelését eredményezi. Kolozsvár esetében például önkormányzati hitelek és költségvetési többlet paradoxonja állt fenn 2004-től 2007-ig minden évben, vagyis a helyi önkormányzat hitelből finanszírozta a beruházásokat, annak ellenére, hogy a helyi költségvetés az év végén többlettel zárult és nem lett volna szükség hosszú távú hitelhez folyamodnia.⁹

II.1.2. Kolozsvár költségvetése 2001–2008 között

A város költségvetése 2001–2008 között nominálisan az alábbi grafikonon ábrázoltak szerint alakult. Mint látható, 2001-ben az induló költségvetés alig haladta meg az 100 millió RON-t, 2008-ban pedig már közel 600 millió RON volt, ami 5,35-szeres növekedést jelent. Felmerül a kérdés, hogy ez a nagyfokú nominális növekedés együtt járt-e az önkormányzat mozgásterének bővülésével és a hosszú távú fejlesztések növekedésével?

⁹ Lásd <http://www.primariacj.ro/>, Kolozsvár önkormányzatának évi költségvetésének végrehajtását tartalmazó határozatokat 2004-2007

**1. ábra: Kolozsvár önkormányzati költségvetése
2001 és 2008 között RON-ban**

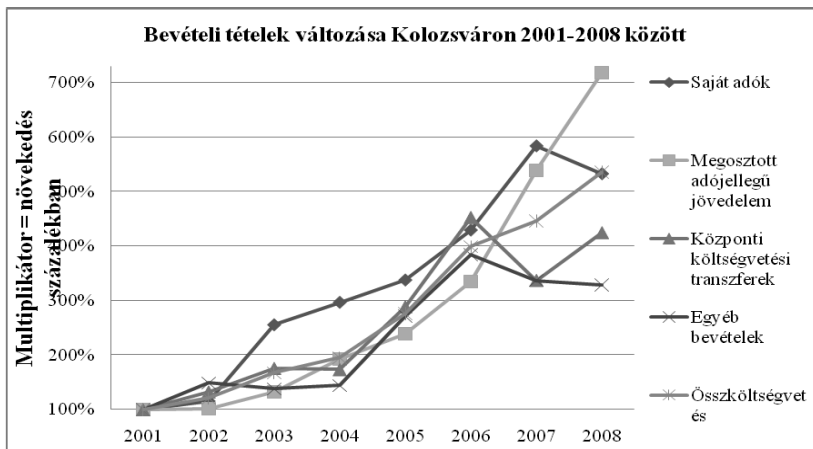


Forrás: <http://www.primariacj.ro/>, Kolozsvár önkormányzatának évi költségvetés végrehajtását tartalmazó határozatai 2004-2007¹⁰

A kolozsvári helyi önkormányzat bevételeinek szerkezetét bemutató ábra adataiból kitűnik, hogy a költségvetés markáns tendenciája a saját adók és a megosztott adók (személyi jövedelemadó) növekedése, ami az önkormányzat pénzügyi autonómiájának megerősödését jelzi.

¹⁰ Az összehasonlítás megkönnyítése végett a 2005 előtt érvényben lévő ROL pénznem értékét a RON-ba alakítottuk át

**2. ábra: Az önkormányzati bevételi tételek változása
Kolozsváron 2001–2008 között**



Forrás: <http://www.primariacj.ro/>, saját szerkesztés a Kolozsvár önkormányzatának évi költségvetés végrehajtását tartalmazó határozatok 2004-2007 alapján

A saját adók felfele ívelő tendenciája csak 2008-ban torpan meg - vélhetően a pénzügyi válság hatására - 9%-ot csökken.

A saját adójellegű jövedelem kategóriáján belül, kiemelt fontossággal bír az ingatlanadóból származó jövedelem, amely részaránya a saját jövedelemből 31-79% között mozgott a 2001-2008 periódusban. Az ingatlanadó nominális és relatív növekedése a kolozsvári ingatlanpiac árfelhajtó hatásának tudható be, tekintve, hogy az adózási ráta számottevően nem változott az évek során.

**1. táblázat: Ingatlanadóból származó bevételek Kolozsváron
2001–2008 között**

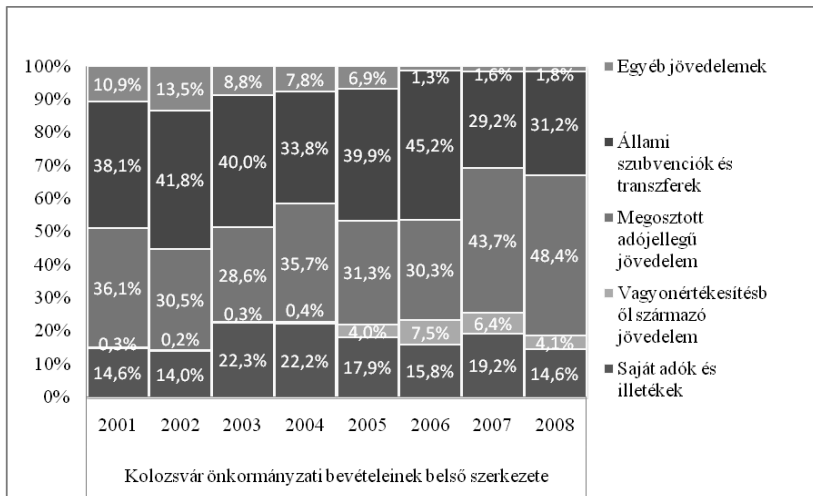
	Ingatlanadó 2001-2008 (RON)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ingatlanadó	5 057 028	6 360 052	9 876 919	8 028 526	27 875 863	56 167 198	49 197 332	52 197 471
Részaránya a saját adókból	31%	33%	23%	16%	50%	79%	51%	60%

Forrás: Saját szerkesztés a Kolozsvár önkormányzatának évi költségvetés végrehajtását tartalmazó határozatok alapján

A megosztott jövedelmek, ami tulajdonképpen a lakosság jövedelemadójának visszaosztott 47%-a, dinamikus növekedést mutatnak, a 2007-es évvel kezdve pedig már gyorsabban növekednek, mint az állami transzferek vagy az önkormányzati kiadások. Ez a helyi gazdasági élet élénkülésének tudható be, ami Kolozsváron, eltekintve más pólusvárosokkal (Temesvár, Nagyvárad, Konstanca, Jászváros, Brassó) a rendszerváltás után csak 2004-től érzékelhető, hiszen a 1992–2004 közötti funari vezetésnek a legfőbb célja a külföldi befektetések megfékezése volt.

Az önkormányzati bevételek belső struktúrájából látható, hogy a 2004 évi 334. számú decentralizációs törvény életbe lépése után a feladatkörök bővülése miatt fel kellett használni az önkormányzati vagyon értékesítéséből származó bevételeket is, amely nagyságrendje 2005-ben 10-szeresére nőtt 2004-hez viszonyítva. Az önkormányzatra átruházott kötelezettségek bővülésével az állami transzferek mértéke is jelentősen megnövekedett: míg 2004-ben a transzferek részaránya a teljes költségvetés 33,84%-a volt, ez az arány 2005-re már 39,86%, 2006-ban pedig 45,16%-ra emelkedett. A vagyonértékesítésből származó jövedelemnek adócentralizációs törekvésekkel egyidőben való növekedése arra enged következtetni, hogy a kolozsvári önkormányzat az átruházott feladatköröknek csak jövedelempótlással tud eleget tenni.

3. ábra: Kolozsvár önkormányzati bevételeinek belső szerkezete 200–2008 között



Forrás: Saját szerkesztés a Kolozsvár önkormányzatának évi költségvetés végrehajtását tartalmazó határozatok alapján

Nem áll adat rendelkezésünkre, hogy részletesen elemezzük a 2001–2008 évi helyi költségvetés kiadási oldalának szerkezetét, ami rámutatna arra, hogy miért kényszerül a város vagyoneledásra és hitelfelvételre beruházásai finanszírozása érdekében. A rendelkezésre álló 2006. és 2007. évi önkormányzati kiadások szerkezetéből viszont egyértelműen kitűnik, hogy bevételek rohamos növekedése egyáltalán nem biztosíték a beruházások és a hosszú távú fejlesztések finanszírozására. 2006-ban a kiadások elenyésző 2,6%-át képezték a beruházás jellegű költségek, ez az arány 2007-ben 6,2%-ra emelkedett.¹¹

Ha a fenntarthatóság szempontjából vizsgáljuk Kolozsvár önkormányzatának pénzügyi autonómiáját, hiteles képet ad az előre jelzett és megvalósított bevételek aránya. A saját bevételek költségvetésbeli aránya szintén hiteles tükrö az önkormányzatok pénzügyi autonómiájának. Látható, hogy Kolozsvár esetében – más önkormányzatokhoz

¹¹ Lásd 2006 és 2007 évi költségvetés végrehajtását elfogadó önkormányzati határozatokat

hasonlóan- a saját bevételek viszonylag magas szintje nem biztosított garanciát a hosszú távú befektetési tervek megvalósítására.

A normatív módon leosztott állami juttatásokban érvényesül ugyan a „kiegyenlítés” elve (népességszámhoz, pénzügyi kapacitáshoz viszonyított támogatások), ám a hosszú távú stratégiák és a feladatellátás minőségét és biztonságát valójában az határozza meg, hogy a helyi közösség képes-e a tényleges ráfordítás és az állam által nem finanszírozott működési költség különbözetét biztosítani. Mivel az évente változó állami juttatások mértéke csak a folyó év során véglegesítődik, sok esetben terítékre kerül a „kényszerpályás” hitelfelvétel vagy a gyors vagyoneértékesítés a működési költségek finanszírozása végett. Ebben a megvilágításban, a tervezett és megvalósított bevételek közti különbség mutatja, hogy mennyiben adódik lehetőség a hosszú távú stratégiák megvalósítására, valamint hogy mennyire van lehetőség a helyi kezdeményezések felkarolására és hosszú távú támogatására.

2. táblázat: Kolozsvár előzetes és végleges költségvetése 2001–2008

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Költségvetés	ezer RON	ezer RON	ezer RON	ezer RON	ezer RON	ezer RON	ezer RON	ezer RON
Tervezett bevétel	121 631	145 191	231 148	281 764	365 131	473 847	594 889	759 253
Megvalósult bevétel	112 578	136 048	188 581	219 833	310 580	448 681	502 188	602 286
Eltérés %-ban	-7	-6	-18	-22	-15	-5	-16	-21

Forrás: Kolozsvári Önkormányzat adatközlése a helyi költségvetés végrehajtásáról 2001-2008 között

A költségvetési hitelek és többletek paradoxonja ugyanabban az évben szintén alátámasztja a költségek és bevételek ütemezési nehézségeit.

3. táblázat: Költségvetési többlet és hitelfelvétel ütemezési hibája Kolozsváron

	2004	2005	2006	2007
	RON	RON	RON	RON
Költségvetési többlet	20	17 327 392	62 160 670	15 664 155
Hitel	4649	136 963	31 327 063	29 642 326

Forrás: Kolozsvár önkormányzatának évi költségvetés végrehajtását tartalmazó határozatok 2004-2007

II.1.3. Kolozs megye és Kolozsvár finanszírozási helyzete más megyékhez, városokhoz képest 2001–2007 között

A helyi, leosztott feladatok ellátásának biztosítása, és a megyei ill. regionális különbségek egyensúlyozása érdekében módosult a különböző államközi transzferek szabályozása. A transzferek részaránya a helyi önkormányzatok bevételeiből stabilan 80% körül mozgott Romániában, már a 2001-es évtől kezdve, egészen 2007-ig.¹²

Felmerül a kérdés, hogy ilyen magas állami transzfer aránnyal, az önkormányzatok szolgáltatásai és közösségi programjai nem-e válnak teljesen transzferfüggővé illetve, hogy mennyiben méltányos az önkormányzati „forgótöke” központi költségvetésből történő finanszírozása. Az állami juttatások szerkezetének alaposabb vizsgálata során rájövünk, hogy a kormányzati transzferek több mint fele célirányos visszautalás a dekoncentrált helyi intézmények számára, így az „önkormányzatok mintegy pénzügyi csatorna szerepét játsszák”.¹³

Az állami juttatások önkormányzati költségvetésbe foglalt tétele három kategóriára osztható: elkülönített alapok (2006-os adatok alapján átlagban a helyi költségvetés 36,4%-át képezi), a kiegyenlítő alapok (16,1%), és a megosztott adójellegű jövedelem (27,3%). Ez utóbbi tétel a helyi lakosság jövedelemadójából visszaosztott 47%-ot jelenti, ami teljesen méltányosan osztódik vissza az adóbeajtó önkormányzathoz. Ha a megosztott adójellegű jövedelmeket nem tekintjük állami juttatásnak, akkor a transzferek hányada a helyi költségvetés 52%-a körül mozog országos szinten. Ez Kolozsvár esetében, 2007-es statisztikai adatok alapján 27% volt, míg a megosztott jövedelemadó a helyi költségvetés 44%-át képezte.

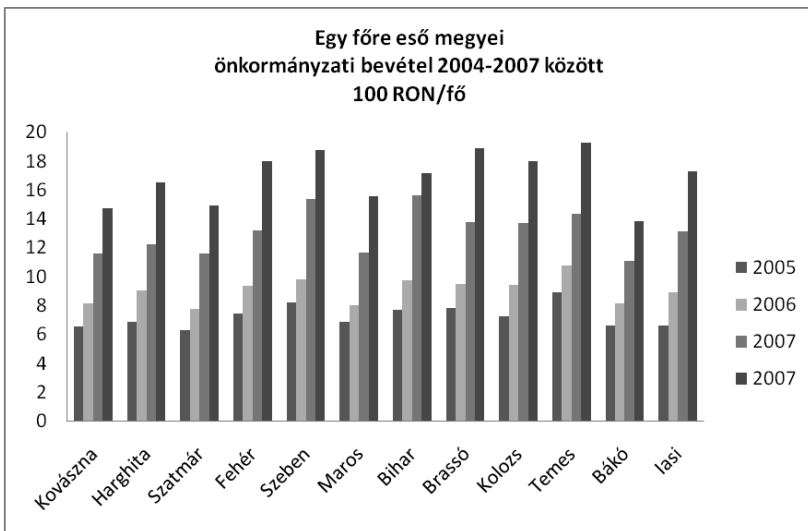
A 2006 évi széleskörű decentralizációs hullám jelentősen megnövelte az önkormányzat működési költségeit, amit sok esetben a városok nem tudtak teljes mértékben saját forrásból finanszírozni. A működési költség fedezése így az egyre növekvő állami transzferrekből történik, ami gátat szab az önkormányzatok pénzügyi autonómiájának, illetve a sajátos stratégiai programok fejlesztésének.

12 Lásd World Bank Series: Public Administration Finance 2008, http://siteresources.worldbank.org/ROMANIAEXTN/Resources/Municipal_Finance_Policy_Note.pdf

13 Lásd Nagy István: Adóbefizetések és kormányzati transzferek Székelyföldön, Sapientia EMTE, 2007

Hogy hitelesebb képet kapjunk a Kolozs megyei és Kolozsvár pénzügyi autonómiájáról, a továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy a különböző pénzügyi mutatók alapján mennyire önfenntartó a helyi önkormányzat, más megyékhez és/városokhoz képest, romániai kontextusban. Az alábbi ábrán látható 12 kiválasztott megye (össztlakosság szerinti növekvő sorrendben) egy főre eső jövedelmének alakulása 2004-től 2007-ig.

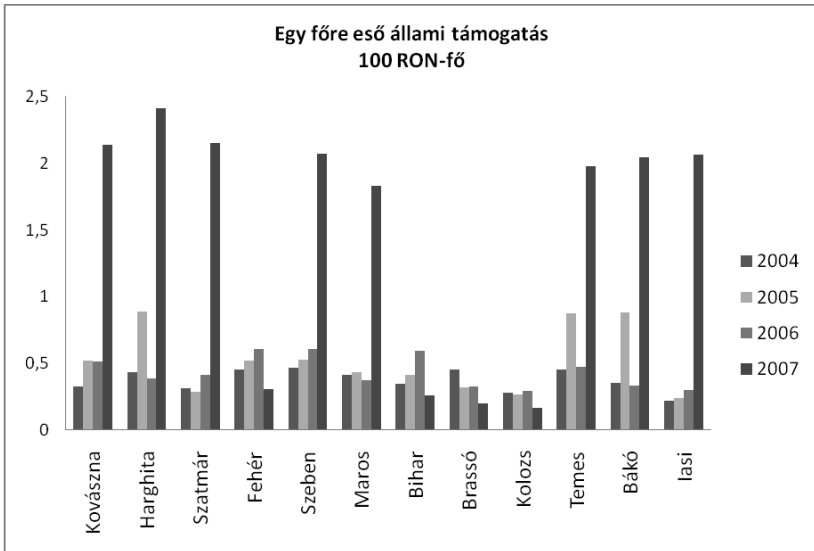
4. ábra: Egy főre eső megyei önkormányzati bevétel, a kiválasztott megyék esetében



Forrás: Országos Statisztikai Hivatal adatai alapján, www.inse.ro

Az egyes megyék költségvetése 2006-tól kezdve számottevően megugrott: a 2005-ben regisztrált költségvetések többszöröse lett. Míg Kolozs megye stabilan a negyedik helyen áll az egy főre eső önkormányzati finanszírozást tekintetében, egyes megyék, pl. mint Bákó vagy Kovászna megye, a decentralizációs folyamat relatív vesztesei, hiszen egy főre eső költségvetésük nem tudott lépést tartani a többi megye finanszírozási forrásainak növekedésével.

5. ábra : A decentralizáció hatása a pénzügyi autonómiára, megyék szintjén



Forrás: Országos Statisztikai Hivatal adatai, www.imsse.ro

A fenti ábra adatai jól illusztrálják a decentralizáció hatását az önkormányzati autonómiára. Kolozs megye azon kevés megyék közé tartozik, amelyek a decentralizáció eredményeként megnövekedett működési költségeiket sikerült saját forrásból is finanszírozni, így nem meghatározó a kormányzati transzferek mértéke a delegált feladatok teljesítésében. Ez a tény azért kiemelt fontosságú, mert a kormányzati transzferek (szubvenciók) szintje évente változik, így az évi költségvetési terv teljesítése kockázatosabb lehet, ha az önkormányzati feladatkörök csak magas pótlólagos finanszírozással teljesíthetőek. Kolozs megyével ellentétben, a decentralizációt követően a székely megyékben: Harghita, Kovászna és Maros megyékben illetve Szatmár, Iasi és Bákó és Temes megyékben jelentősen megugrott az egy főre eső állami támogatás értéke.

Kolozsvár költségvetési struktúrájából is kitűnik, hogy a város listavezető az önellátó pénzügyi funkciókat tekintve, bevételeiben ugyanis a legmagasabb részarányt a megosztott jövedelemadó képezi, a transzferek pedig viszonylag alacsony részesedéssel bírnak.

**4. táblázat: Kolozsvár önkormányzatának bevételi struktúrája
más városokhoz képest 2007-ben**

Városi önkormányzat bevételi struktúrája 2007									
	Kolozsvár	Temesvár	Jászváros	Brassó	Szeben	Szatmár	Nagyvárad	Marosvásárhely	Craiova
Saját bevételek	23%	29%	24%	29%	27%	25%	27%	23%	24%
Megosztott adó- jellegű bevételek (jövedelem- adó 47%-a)	44%	36%	33%	36%	37%	29%	27%	33%	32%
Transzferek	30%	33%	42%	32%	31%	44%	37%	42%	44%
Egyéb bevételek	4%	2%	1%	3%	5%	2%	8%	2%	1%

Forrás: Pénzügyminisztérium adatai alapján, www.mfinante.ro

A megosztott jövedelemadók elemzésével az egyes megyék és városok fejlettségi szintjéről is pontosabb képet kapunk. Mivel a helyi lakosság összjövedelméből befizetett adó 47%-a automatikusan visszakérül az önkormányzatokhoz, ez a visszautalt költségvetési tétel inkább kötődik a helyi lakosság életszínvonalához, mint az állam segélyező funkciójához.

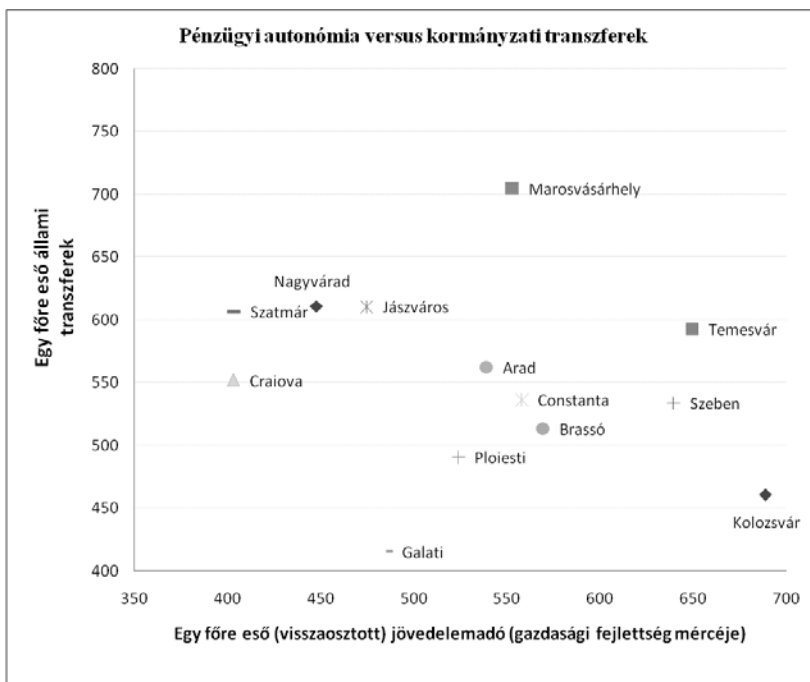
A jövedelemadóból begyűlt összeg alapján következtetéseket vonhatunk le a helyi életszínvonaláról, a lakosság és a város jövedelemtermelő képességéről, amelyek a fenntartható finanszírozási politika alapját képezik.

Mivel a kormányzati transzferek több mint fele célirányos visszautalás a dekoncentrált helyi intézmények számára, csak a fix összegű transzfereket tekintjük szubvenciónak, amelyeket az állam elkülönít és különböző törvények által előírt kritériumok alapján utal vissza - tehát nem egy előre megszabott kvóta alapján- a megyei majd városi önkormányzatokhoz. Az állami költségvetésbe befizetett adók visszautalt hányada és a transzferek közti aránymutató képet ad azon kedvezményezett megyékről, amelyek gyengébb önellátó funkciójukból adódóan nagyobb mértékű állami transzferben részesülnek.

Az alábbi grafikonon a jobb felső sarokban csoportosulnak a magasabb lakossági jövedelem-adóból származó bevételnek köszönhetően erősebb önellátó funkcióval rendelkező városok. Kolozsvár, a többi városhoz viszonyítva, jóval kevesebb állami juttatásban részesül, főként saját jövedelemgeneráló gazdasági szférájára támaszkodik. Ez ellentétben Marosvásárhely, Temesvár és a székely megyék bár a

jövedelemadóból származó bevétel viszonylag kiegyensúlyozott szinten van, ennek ellenére magasabb transzferekhez jutnak.

6. ábra: Állami támogatások és az önkormányzati önellátás szintje egyes romániai városok esetében, 2007



Forrás: Saját szerkesztés a Pénzügyminisztérium adatai alapján, 2007

A fenti grafikon adatai alapján is következtethetünk az országos önkormányzati redisztribúciós politika vitatható méltányosságára. Egyes városok habár pénzügyi kapacitásuk lehetővé tenné, hogy önellátó funkciójukat növeljék, mégis aránytalanul magas állami támogatásban részesülnek. Ha az állami redisztribúciós politika teljesen igazságos lenne, akkor a fenti ábrán a városokat jelölő pontok a mínusz egy meredekségű átló mentén csoportosulnának, hiszen az arányosság elve alapján, minél nagyobb a város fejlettségi szintje (a lakosság jövedelme), annál alacsonyabb kellene legyen az ál-

lami juttatások szintje. Románia esetében, amint a fenti ábrán is látható Galati, Ploiesti, Craiova városok alacsony önellátó funkciójukhoz mérten kevesebb állami juttatásban részesülnek. A mérleg másik oldalán pl. Marosvásárhely és Szeben városok más városokhoz viszonyítva aránytalanul magasabb állami támogatást élveznek.

II.2. Kolozsvári szociális és közösségi programok

II.2.1. Kolozsvári közösségi programok és a decentralizáció

A decentralizációt övező kritika, többnyire az arányosság és a hatékonyság kompromisszumos megoldását vitatja. A decentralizációs elmélet szerint a helyi érdekérvényesítés megerősödésével és a pénzügyi autonómia gyakorlatba ültetésével a helyi politikai vezetőknek lehetőségük nyílik közvetlen kapcsolatot teremteni a lakossági képviselőkkel, ezáltal pedig képesek olyan közösségi politikák megfogalmazására, ami a helyi preferenciáknak leginkább megfelel (allokációs hatékonyság).¹⁴

Fontos szempont ugyanakkor az is, hogy a helyileg megválasztott politikusok sokkal inkább fogékonyak a helyi problémák megoldására. Decentralizáció által elméletileg a különböző kormányzati szintek és a települések között létrejön az úgynevezett horizontális illetve vertikális konkurencia, ami a közösségi politikák költség-hatékonyságát növeli.

A Világbank által kidolgozott fenti modell alkalmazási gyakorlata Romániában messze alulmúlta az egészséges köz- és szakpolitikai gondolkodást is mozgósító decentralizációval szemben állított elvárásokat. Habár a kilencvenes évek végétől jelentős forrás-átcsoportosítás történt az önkormányzatok javára, ahogy ezt az előbbi fejezetben is láthattuk, a tulajdonképpeni átcsoportosítás „végig kényszerlépések sorozataként jelent meg, olyan ténylegességekben megmutatózó ideiglenességként, amelyet bármikor vissza lehet vonni”.¹⁵

A decentralizációval egyidőben egy ellentétes hatalomszerve-

¹⁴ Lásd Tiebout, C., „A Pure Theory of Local Expenditures”, *The Journal of Political Economy*, 64(5):416-24, 1956

¹⁵ Bakk Miklós: „A visszavonható ténylegesség”, *Korunk* III. Évfolyam, 2007. Június, Kolozsvár

ző irány is megmutatkozott Romániában, főként a 2004-es önkormányzati választások után.

A politikai centrum jelentős szereplői – vezető pártpolitikuskok, parlamenti képviselők – indultak a helyi városi polgármesteri választásokon, s ezzel máris megghiúsítani kezdték a helyi decentralizációs érdekek depolitizálásának kezdetleges törekvéseit is, (például Emil Boc Kolozsváron, Adrieau Videanu Bukarestben, Ráduly Róbert Csíkszeredában, Liviu Negoita és Andrei Chiliman Bukarestben). Így az erőforrások lassú átcsoportosításával egyidőben egy rejtett centralizáció is végbement.¹⁶ Cristian Preda elemzése szerint a 2004-es önkormányzati választásokon a parlamenti pártok (Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Liberális Párt, a Demokrata Párt, Nagy-Románia Párt, a Humanista Párt és az RMDSZ) a helyi tanácsokban a mandátumok 98 százalékát szerezték meg. Joggal feltételezhetjük tehát, hogy a decentralizáció Romániában csak felületesen valósult meg, felborítva az érdekérvényesítés helyi preferenciákhoz való idomításának lehetőségét, illetve a politika és helyi érdekek proximitásának előnyeit. A helyi önkormányzatok szolgáltatásaiban változatlanul meghatározó szerepe van a központi kormányzati apparátusnak. A redisztribúciós politika és a feladatkörök megosztása közti kapcsolat is mintegy aláhúzza a decentralizációs folyamat részleges megvalósulását.

Egy jól működő önkormányzati vezetést megerősítő állami redisztribúciós politika a következő kritériumoknak kell megfeleljen:

- arányosság elve érvényesüljön a központi kormányzati juttatások kiegészítő jellegében, a helyi önkormányzatokat saját forrásaik növelésére sarkallva ezáltal, hogy ne kizárólag állami juttatásokra támaszkodjanak. Az alacsonyabb fejlettségi szintű megyék, városok viszont, állami támogatások felhasználásával képesek legyenek egy minőségi közösségi szolgálatot biztosítani;

- a redisztribúciós rendszernek biztosítania kell a helyi feladatkörök és ezek teljesítéséhez szükséges finanszírozási források egyensúlyát;

- a kormányzati transferek mértéke és ütemezése összhangban legyen a helyi vezetés hosszú távú stratégiai tervével.¹⁷

16 Cristian Preda: Partide și alegeri în România postcomunistă 1989-2004, Nemira kiadó, 2005

17 Lásd World Bank Series: Public Administration Finance 2008, http://siteresources.worldbank.org/ROMANIAEXTN/Resources/Municipal_Finance_Policy_Note.pdf

Kolozsváron és a romániai városokban általában a közszolgáltatások decentralizációja teljes mértékben felülről jövő (top-down) szabályozás eredménye. Az egészségügyben, szociális segélynyújtásban és oktatásban megvalósuló feladat átruházás „a problémák központi kezelhetetlenségétől való szabadulás kényszere miatt” indult el.¹⁸ Habár a 2006-ban elfogadott decentralizációs törvény biztosítja a feladatkörök teljesítéséhez szükséges források átutalását, semmilyen mozgásteret nem kínál a helyi önkormányzatoknak a helyi stratégiai tervezéshez, illetve a sajátos városvezetési rezsimek kialakításához. A központi költségvetésből visszautalt transzferek rugalmatlanságát emeli ki az a tény, hogy habár a transzferek javarészt célirányos visszautalások azon helyi gazdaságok számára, ahol az adóbegyűjtés megtörtént, az állam egyértelműen szabályozza az átutalt transzferek felhasználását. Így az önkormányzatok egyik legnagyobb költségtétele például a középiskolai oktatás alkalmazottainak transzferekből biztosított bérezése.

A különböző állami transzferek felhasználása a közszolgáltatások biztosítása érdekében az alábbiak szerint alakul:

I. Az áruforgalmi adókból visszaosztott összeget a megyei tanács felhasználhatja:¹⁹

1. gyerekvédelmi intézményrendszer működtetésére és a foglyatékos személyek szociális védelmére létesített megyei központok finanszírozására;
2. kisiskolások és óvodások ételmezésének finanszírozására, pékáru és tejtermék formájában;
3. megyei szintű kulturális intézmények költségeinek finanszírozására a 2002-es évtől kezdődően;
4. egyházi alkalmazottak (a lelkészekon kívül) bérjellegű juttatásainak fedezésére;
5. személyi nyilvántartásokkal járó költségek fedezésére a megye szintjén.

¹⁸ Bakk Miklós: „A visszavonható ténylegesség”, Korunk III. Évfolyam, 2007. június

¹⁹ Lásd: A 2006-os 273. számú önkormányzati közpénzügyi törvény előírásait

II. Az áruforgalmi adókból visszaosztott összeget a városi tanács felhasználhatja:

1. elemi és középiskolai oktatók bérköltségeinek fedezésére, ösztöndíjakra és az iskolák leltári tárgyainak finanszírozására;
2. a halmozottan fogyatékos személyek segélyezésére;
3. a lakosság által fűtésre használt hőenergia-költségek támogatására;
4. személyi nyilvántartásokkal kapcsolatos költségek fedezésére
5. közterületek karbantartási költségeire;
6. bölcsődék működési költségeinek finanszírozására.

III. Az állami támogatások – az állami költségvetésből, egészségügyi alapból vagy munkanélküli segélyalapból – a városi költségvetésnek utalt összegek- felhasználhatóak:

1. a fogyatékos személyek juttatásainak fedezésére, a hőenergia-költségek támogatására, családalapítási támogatások fedezésére, gyereksegély folyósítására;
2. munkanélküliek ideiglenes alkalmazását biztosító programok finanszírozására
3. az üzemanyag hirtelen árnövekedése miatt a helyi költségvetésből kiutalandó ártámogatásokra
4. a középiskolák és elemi iskolák felújítására;
5. helyi kórházak beruházási és szociális-egészségügyi intézmények működési költségeinek fedezésére
6. a kulturális intézmények ingatlanjainak felújítására

II.2.2. Kolozsvár adminisztratív kapacitása a közösségi programok kivitelezésében

Amint a fenti redisztribúciós mechanizmusok bemutatásából is kitűnik, a városvezetésnek nincs megfelelő mozgáster a közszolgáltatások prioritásának megítélésében, illetve a sajátos stratégiai előnyök, kreatív megoldások kiaknázásához. A nagyjából helyi tanácsra átruházott feladatkörök közül a városnak legnagyobb döntési szabadsága a szociális programok területén van, viszont ez is kimerül a juttatási jogosultság kritériumainak ellenőrzésében és a jogosultak nyilvántartásában. Korlátolt döntéshozói jogot élvez a

városvezetés az egészségügyi és oktatási programok kidolgozásában és kivitelezésében.

A helyi önkormányzat egy minőségi közszolgálati rendszer kiépítését akkor tudja sikeresen megvalósítani (i) ha rendelkezik helyi adminisztratív kapacitással, beleértve a humán erőforrást és pénzügyi kapacitást; (ii) ha a felelősség és a feladatkörök érthetően és egyértelműen vannak leosztva a különböző közigazgatási szintek között és érvényesül az átláthatóság, felelősségvállalás és ösztönzés elve; (iii) valamint, ha a városvezetés képes egy sajátos, preferenciákra és kompetenciákra épülő stratégiai programot kidolgozni, és saját kezdeményezésre megvalósítani a helyi szervezetekkel való együttműködés által.²⁰

Oktatáspolitikai:

A decentralizációt követően az önkormányzatok hatáskörébe tartozik a helyi középiskolák és elemi iskolák beruházási programjainak és működési költségeinek finanszírozása. A helyi költségvetés jelentős részét képezi az oktatók bérköltsége, ami Kolozsváron 2007-ben az összköltségvetés 21%-át képezte, szemben a 2002-ben regisztrált 33%-os részarányal. Összességében az oktatásra, oktatási intézmények finanszírozására 2007-ben a városi költségvetés 30%-át használták fel, szemben a 2002-ben regisztrált 44%-os részarányal.

A megfelelő adminisztratív kapacitás megítélésénél figyelembe kell vennünk az iskolák egyre növekvő beruházási igényeit, mivel Kolozsváron és a Kolozsvár metropoliszövezetben a szuburbanizációs folyamatot követően a vidéki iskolákba beiratkozott tanulók száma növekvő tendenciát mutat, míg a kolozsvári iskolák beiskolázottsági mutatója egyre csökken. Következésképpen, növekszik a szállítási szolgáltatások költsége és a falusi oktatási és közmű-infrastruktúra felújítási költsége. Külön gondot okoz ugyanakkor számos, több évtizeden át iskolaként működő ingatlan egykori tulajdonosaiknak való visszaszolgáltatása. A régi iskolaépületek egyházak vagy egykori tulajdonosok örökösének való visszaszolgáltatása sok esetben a terembérköltségek ugrásszerű növekedéséhez, az oktatási funkció megszüntetéséhez, vagy elköltözteté-

20 Lásd Worldbank series: Local Social Services Delivery Study. Vol. 2: Main Report, <http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/lssdmain.pdf>

séhez vezetett. A megyei tanfelügyelőség adatai alapján a teremhiány miatt az ötven alsó tagozatú és felső tagozatú iskola közül tízbe két váltásban járnak a tanulók.

5. táblázat : Tanuló- ill. diáklétszám alakulása Kolozsváron

	Középiskolák		Művészeti iskolák		Szakiskolák		Egyetemek	
	Száma	Tanulók	Száma	Tanulók	Száma	Tanulók	Száma	Tanulók
1996	42	17 357	17	6 835	3	109	9	36 616
2001	45	17 958	17	4 548	3	156	11	54 710
2006	47	16 216	17	4 408	3	83	10	66 033

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet Stratégiája 2009

Habár az oktatásban a feladatkörök átláthatóan és egyértelműen vannak elosztva a különböző közigazgatási szintek között, a finanszírozási politika rugalmassága és hosszú távú fenntarthatósága megkérdőjelezhető, hiszen például a rendkívüli költségek (ingatlan elvesztése, stb.) fedezésére nincs lehetőség. Átfogó város-szintű oktatási politikára nem nyílik lehetőség, hiszen a döntéshozatali jogok az alkalmazási politikát illetően a megyei tanfelügyelőséget illetik, míg a bérköltségek folyósítása és a beruházások lebonyolítása az önkormányzatok hatásköre.

Kolozsvár város és a metropoliszövezet versenyképessége a tudásalapú gazdaság korszakában elsősorban az oktatás minőségén alapszik. A fejlett országokban a helyi stratégiai tervezés alappillére az oktatás versenyképességének és az intézmények hírnevének megerősítése. Az oktatáspolitikai kiemelt fontossággal bír olyan városokban, mint Kolozsvár, ahol jelenleg az össztlakosság majdnem negyedét az egyetemi diák-közösség képezi. Ugyanakkor a dinamikus fejlődő helyi iparágak, mint az I. T., pénzügyi és egyéb szolgáltatások fejlesztése, nem valósulhat meg megfelelő szakképesített humán erőforrás biztosítása, illetve a szakképesített munkaerő kritikus tömegének folyamatos bővítése nélkül. Habár az újonnan közzétett Kolozsvár metropoliszövezet stratégiai fejlesztési tervében fontos helyet foglal el a felsőfokú oktatás színvonalának növelése, a kutatási programok támogatása, inkubátor központok létesítése stb., ennek megvalósulása kétséges, tekintve, hogy a felsőfokú oktatás

fejlesztése még mindig a központi közigazgatás feladatkörébe tartozik. Emiatt nem adott a hatékony szervezési lehetőség a modern városfejlesztési modellek alkalmazására sem, mint pl. a triple-helix típusú tudásalapú városi hálózatok fejlesztése, a helyi tudásparkok létesítésére és az oktatásban rejlő versenyképesség kiaknázására.²¹ Az önkormányzat szerepvállalása a kutatási tevékenységben és az egyetemi oktatáshoz kapcsolódó városfejlesztési programokban kizárólag ingatlanfejlesztésben merül ki. A jelenleg fejlesztés alatt álló high-tech vállalkozások számára létrehozott Tetarom Ipari Parkot üzemeltető vállalkozásban az önkormányzat tulajdonos, elzárkózik bármilyen támogatói vagy koordináló szereptől, amivel a vállalkozások közti együttműködést elősegíthetné.²² Az önkormányzat céljai között szerepel továbbá az egyetemi bentlakások fejlesztésének finanszírozása, stratégiai tervezésének ellenben nem része a kulcsfontosságú „puha tényezők” fejlesztése, mint a klasztereken belüli együttműködés, tudástranszferek, kutatói hálózat fejlesztése.

Egészségügy:

A közegészségügyi programok területén az önkormányzati szerepvállalás jelenleg az infrastrukturális fejlesztések támogatására korlátozódik. A helyi kórházak és orvosi ellátó központok felújítására szánt összeget a helyi költségvetésből fedezik. Kolozsvár, úgy az egyetemi oktatás, mint a közegészségügyi szolgáltatások szempontjából Erdély legfontosabb ellátó központja. Az egészségügyi infrastruktúra beruházási igénye ennek köszönhetően a legmagasabb a régióban, különös tekintettel a kolozsvári egészségügyi ellátó központokra, amelyek több esetben is legalább száz éves épületekben működnek. Ezek felújítása nagymértékben terheli meg a helyi költségvetést, így nem jut pótlólagos pénzforrás az újabb technikai eszközök és egyéb felszerelések beszerzésére.

A kórházak, klinikák és rendelők működési költségeinek fedezését az Egészségügyi Minisztérium biztosítja.

21 A hármas csavarvonal, az ún. Triple Helix elnevezésű modell kidolgozói szerint az egyetemek, kormányzati szervek és innovatív vállalkozások együttműködésének szorossága, intenzitása határozza meg, hogy egy-egy ország, régió, vagy ágazat innovációs rendszerének hogyan alakul a dinamikája. Lásd Etkowitz, H. (2003): The Triple Helix of University-Industry-Government Interaction

22 Forrás: az önkormányzati vezetők körében végzett interjúk

Különösen nagy gondot jelent a pénzügyi erőforrások biztosítása az egészségügy terén. Kolozsvár egyetemi központ lévén 25%-al magasabb az ellátási igény, viszont a diákok egészségügyi járulékat az állandó lakhelyükhöz tartozó költségvetésbe fizetik be.

Az egészségügyi alkalmazottak ezer főre vetített aránya országos szinten Kolozsváron a legmagasabb. Az egy főre eső kórházi ágyak terén is vezető helyen van Kolozsvár, annak ellenére, hogy ezek száma itt is közel húsz százalékkal csökkent 2001 és 2006 között.

6. táblázat: A kórházi ellátás helyzete Kolozsváron 2006-ban

	Várható élettartam	Kórházi ágyak száma	
Észak-Nyugati Régió	71,38	19 864	
Megyék			
Bihar	70,9	4274	
Beszterce	72,74	1640	
Kolozs	72,86	7100	Metropoliszövezet: 5 560 kórházi hely, 78,31 a várható élettartam
Máramaros	71,17	3340	
Szatmár	69	2030	
Szilágy	71	1476	

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet Stratégiája, 2009

A teljes decentralizációt követően – amely a közegészségügy esetében 2010-ben valósul majd meg –, a helyi önkormányzatok felelőssége lesz az egészségügyi egységek karbantartási költségeinek fedezése, a közművek fejlesztése és az alapszintű technológiai felszerelések beszerzése. A központi kormányzat feladatkörébe fog tartozni a kutatások, sürgősségi ellátás és high-tech berendezések beszerzésének finanszírozása. A feladatok elkülönítése egyértelműnek mondható, a felelősségvállalás egyensúlya illetve az ösztönzés elve viszont vitathatóan érvényesülne. Nem tartalmazza egyelőre az egészségügyi decentralizációs törvénytervezet a bővülő felelősségvállaláshoz rendelt pénzügyi források előteremtésének módját sem.

A helyi közigazgatásra átruházott feladatkörök jelentősen növelhetik a költségvetési kiadásokat és a forrásszerzés bővülése

nélkül a városvezetésnek nem adódik lehetősége egy hosszú távú stratégia kidolgozására az egészségügy terén. Mivel az esetleges jövedelemteremtő funkciók, úgymint a kutatás-fejlesztés, kizárólag a központi közigazgatás hatáskörébe tartozik az egészségügyi ipar tudásalapú fejlesztésében a városvezetés szerepe minimálisra redukálódik.

Szociális ellátás:

A kommunista államhatalom idején az állam, a teljes körű foglalkoztatási politikának köszönhetően, mentesült a szociális közszolgáltatások biztosítása alól, emiatt úgy a központi, mint a helyi kormányzást felkészületlenül érte a piacgazdaság okozta „jóléti” ellátórendszer válsága. A decentralizációs folyamat első lépéseként a kormány a helyi önkormányzatokra ruházta a szociális szolgáltatások feladatköreinek többségét.

Mivel az önkormányzatok egyre kevésbé képesek arra, hogy a közszolgáltatásokat a korábbi állami vállalatoknak megfelelő mennyiségben és minőségben biztosítsák, és még kevésbé arra, hogy az újonnan jelentkező szükségleteket kielégítsék, szükségessé vált a helyi non-profit szervezetekkel való aktív együttműködés. Pénzügyi mutatókat tekintve a helyi non-profit szervezeteknek nyújtott önkormányzati támogatás Kolozsvár esetében 2007-ben 1,5 millió RON, 2008-ban 3,1 millió RON volt, 2009-re viszont jelentősen lecsökken, 1,02 millió RON értékre.²³ Összességében, a helyi non-profit szervezeteknek utalt támogatás a helyi szociális alap elenyésző 6%-át képezi Kolozsváron, habár a civil szféra, vitathatatlanul a szociális szolgáltatások jelentős szereplőjévé vált.

Ennek oka abban rejlik, hogy az önkormányzat szerepköre főként a szociális személyi juttatások folyósítására redukálódik, amely jelentősen leterheli a szociális szolgáltatások számára elkülönített önkormányzati költségvetési alapot.

23 Kolozsvári Önkormányzat Szociális Igazgatóságának adatai alapján

7. táblázat : Civil szervezetek és szociális közszolgáltatást biztosító közintézmények

Szociális szolgáltató egységek (2006)		
	Non-profit szervezet	Közintézmény
Kolozs megye	38	7
Maros megye	45	7
Szeben	40	9
Temes megye	37	13
Bihar megye	36	5
Brassó megye	19	6
Iasi megye	51	89
Bukarest	84	8

Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium adatai alapján ²⁴

Az önkormányzati támogatásokat kizárólag egyedi kérések és egyszerű szelekciós eljárás útján osztották szét Kolozsváron, hiszen egyetlen esetben sem írtak ki rá pályázatot. Az önkormányzati feladatok ellátásának „kiszervezése” és a nonprofit szervezetek helyi szolgáltatásokba való bevonása még nem alkalmazott gyakorlat Kolozsváron. Habár más nagyvárosban előfordul, hogy a civil referenseket alkalmaznak, akik munkaköri feladata a nonprofit szervezetekkel kialakított kapcsolatok ápolása, Kolozsváron ez az igény nem fogalmazódott meg az önkormányzati vezetés szintjén, emiatt pedig a helyi tanács nem létesített hosszú távú partneri kapcsolatot gyakorlatilag egyetlen non-profit szervezettel sem. Helyi szinten a non-profit szervezetek nem gyakorolnak befolyást a sem stratégiai irányvonalak meghatározására, sem szociális szolgáltatások finanszírozásának kidolgozására.

²⁴ Lásd: http://sas.mmssf.ro/servicii_furnizori.php

8. táblázat: A kolozsvári helyi tanács és helyi civil szervezetek szerepvállalása a szociális ellátás területén

	Önkormányzat	Helyi civil szervezetek
Ingenykonyha	kb. 300 személy részére	Máltai Szeretszolgálat mozgó konyha
		Caritas Egyesület-Görög Katolikus Parókia
Hajléktalanszállók	-	Ruchoma Hajléktalan Szálló-Prison Fellowship
Szociális lakás	595 igényből 274-et teljesített 2008-ban	60 hely biztosított télen 120 igény van
Minimális Megélhetési Juttatás	160 személy részére Kolozsváron, 241 a környező településeken	
Idős fogyatékosok segélyközpontja	Idősek és Fogyatékosok Segélyközpontja Kolozsváron	Diakónia Központ Theodora Projekt Karitatív Szolgálat
Segélyhívó szolgálat/ Otthoni ellátás		Asistmed, Alapítvány az Idősek Megsegítésére, Caritas Alapítvány, Elena Otthoni Segélyszolgálat, Egészségügyi Perspektívák Alapítvány
Öregotthon	2 Öregotthon Kolozsváron Nyugdíjasok Klubja 920 személy számára, 150 személy várólistán	
Gyerekotthon	7 Gyerekotthon Kolozsváron - 160 gyerek részére Szászfenes 2 Gyerekotthon - 15 gyerek részére Apahida - 2 otthon 10 gyerek részére Zsuk - 50 fogyatékos gyerek részére Pata-Rét 30 roma gyerek részére	9 szolgáltató egység 250 gyerek részére Szászfenesen 1 roma gyerekkotthon, 1 családi ház 7 gyerekkotthon 131 gyerek részére, fogyatékos gyerekek 2 központ 143 gyerek részére

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet stratégiája, 2009

Kultúra és turizmus:

Mielőtt a kultúra szerepét elemeznénk a városfejlesztés keretében, érdemes gazdasági szempontból elkülöníteni a tradicionális művészeteket a kulturális, ún. kreatív ipar termékeitől.

A hagyományosnak mondható városfejlesztési stratégiák a klaszterikus művészeti tevékenységeket kizárólag nem-gazdasági szemszögből közelítették meg. A művészeti ágak finanszírozása esetében nem is jelentek meg az üzletszerző befektetések, inkább támogatásokról beszélhetünk.

Ezzel szemben a kulturális ipar és a turizmus intenzív térnyerésével a modern városfejlesztők ma már a kulturális szféra piacra termelő és értékesítő funkcióját is figyelembe veszik.

A *kreatív ipar szektorai*, az EU-ban alkalmazott terminológia alapján magában foglalja, az elektronikus és nyomtatott sajtót, a reklám- és hirdetett sajtót, a rádió-, televízió-, videó és filmipart, a szoftverkészítést és digitális játékfejlesztést, az építészetet és kulturális örökségekkel foglalkozó tevékenységi területeket, a könyvkiadást, a zenét, az ábrázoló és előadó művészetet, a képző- és iparművészetet, a formatervezést, a divattervezést.

A *kulturális ipari szektor* ennél azonban tágabb kategória, mely kiegészül a turizmussal, sporttal, műemlékvédelemmel, illetve a közművelődési és kulturális intézmények működtetésével is. A kreatív-kulturális ipari termék gazdasági jellegű hasznosítása esetén figyelembe kell venni azt is, hogy a kulturális ipar és turizmus az egyik legfontosabb kommunikációs eszköz a helyi társadalom számára.

A kreatív ágazatokban a foglalkoztatás dinamikája 12,3%-al fölülmúlta az EU-ban 1999–2003 regisztrált általános foglalkoztatási index növekedését, ezáltal a kreatív ipar a legdinamikusabban fejlődő iparágnak minősült. Ennek tudható be, hogy a modern városfejlesztési stratégiáknak alappillére a kulturális klaszterképződés táptalajának előkészítése és a sokszínű kreatív és kulturális közösség szereplőinek koordinálása. Szisztematikus koordinálásról Románia területén, csak Szeben esetében beszélhetünk, ahol a városközpont felújítási munkálatai össze voltak hangolva az európai kulturális fővárosi pályázat munkálataival. A turisztikai és kulturális szolgáltatásokba befektetett összeg az Európai Kulturális Főváros eseményeinek köszönhetően nagymértékben megtérültek és a városmarketing tevékenységből származó előnyök biztosították a város turisztikai bevételeinek ugrásszerű növekedését.

Ezzel ellentétben Kolozsváron, habár több évtizeden vagy akár évszázadokon át a város Erdély kulturális fővárosi címét méltóan viselte, a mostani városvezetés a kulturális befektetések alacsony

megtérülése miatt, nem tekinti a *kulturális-ipart* egy húzó-, illetve prioritást élvező gazdasági ágazatnak.²⁵

Ez a gondolkodásmód azzal magyarázható, hogy a városfejlesztési stratégia kizárólag a hagyományosnak mondható, kulturális ágazatokat fejlesztő intézkedéseket támogatja, és nem számol a kreatív- és kulturális ipar párhuzamos fejlődésének pozitív szinergiáival.

A kulturális befektetések hosszú távú megtérülése a megfelelő turisztikai kínálattal rendelkező városok esetében, bár nem megszerülhető megfelelő pontossággal, de garantáltan kihat a turizmus fejlődésére, a városkép pozicionálására és nem utolsósorban a városi vagy vidéki társadalom szociális megosztottságának csökkentésére.

A megyeszintű statisztikai adatok alapján kitűnik, hogy az elmúlt öt évben Kolozs megyében a turizmus növekedési dinamikája alacsonyabb a Szatmár-, Maros-, Szeben- megyékben kimutatott turisztikai kereslet növekedésénél.

9. táblázat: A turizmus ágazat növekedése Kolozs megyében más megyékhez képest

Megyék	Turizmus ágazat növekedése, a vendéglátóipari egységekben megszállt turisták száma alapján				
	2004	2005	2006	2007	2008
Bihar	100%	100%	98%	105%	105%
Kolozs	100%	109%	124%	144%	152%
Máramaros	100%	116%	123%	138%	135%
Szatmár	100%	105%	103%	151%	158%
Zilah	100%	80%	99%	87%	93%
Fehér	100%	102%	105%	112%	106%
Brassó	100%	106%	115%	132%	138%
Kovaszna	100%	88%	83%	85%	102%
Hargita	100%	85%	87%	85%	77%
Maros	100%	146%	171%	182%	166%
Szeben	100%	106%	118%	153%	134%

Forrás: Saját szerkesztés a Kolozsvár Metropolisz Stratégiájában foglalt adatok alapján

²⁵ Forrás: a városvezetésével készített interjúk, 2009. június

Ha a városi turizmus ágazatát vizsgáljuk Kolozsváron, észrevehető, hogy a vendégéjszakák száma relatív alacsony szinten van; a legtöbb turista csupán egy-két napot tölt a városban.

Ennek oka abban rejlik, hogy sem a kulturális programok, események sem a turisztikai szolgáltatások nem vonzóak a turisták számára annyira, hogy hosszabb időt töltsenek itt, betudható valamint annak a globálisnak mondható tendenciának is, hogy a városi turizmus egyre inkább visszaszorult, főként a vendégéjszakák számát illetően.

10. táblázat: A kolozsvári vendégéjszakák száma 2004–2007 között

Kolozsvár	kolozsvári vendégéjszakák száma			
	2004	2005	2006	2007
Turisták száma	207 639	222 113	234 809	261 343
Vendég éjszakák száma	331 346	373 301	404 312	489 253
Tartozkodás átlagos időtartama (nap)	1,59	1,68	1,78	1,87

Forrás: Saját szerkesztés a Kolozsvár Metropolisz Stratégiájában foglalt adatok alapján

Mivel a városokban az agglomerációs hatások következményeként az üzleti- és sportturizmus egyre nagyobb teret hódít, a vendéglátó-ipari egységek árajánlata ehhez igazodik és nagy mértékben felülmúlja a várost körülvevő rurális vagy szuburbán környezetben működő szálláslehetőségek árait. Ez a tendencia még inkább felerősödik Kolozsvár esetében, hiszen a vendéglátó egységek kapacitása – és itt eltekintünk a minőségi elvárásoktól – a turizmus fejlődési üteménél lassabban bővül, így a városi szállodákban az árak indokolatlanul magas szinten stabilizálódnak.

11. táblázat: Szálláslehetőségek fejlődési üteme Kolozsváron

Vendéglátó egységek száma			
	1996	2001	2006
Vendéglátó egységek száma	21	21	54
Szálláshelyek száma	3127	3300	3387

Forrás: Saját szerkesztés a Kolozsvár Metropolisz Stratégiájában foglalt adatok alapján

Míg 2004-től kezdve a városban a turisták száma évente közel hét százalékkal növekedett, s 2007-re már tizenegy százalékos éves növekedés észlelhető, ezzel ellentétben a szálláshelyek száma csak két százalékkal bővült.

II.3. Kolozsvár és a metropoliszövezet közműfejlesztési projektjei

II.3.1. A szuburbanizáció hatása a közmű beruházásokra

A nagyvárosok szűkebb-tágabb környezetében intenzív gazdasági fejlődésnek lehetünk tanúi, ami nagyban hozzájárul a nagyváros közeli települések gazdasági felzárkózásához. Ez a folyamat gyakran a környező kisebb települések adóbevételeinek ugrásszerű növekedéséhez vezet, ami a nagyvárosi vezetés szemében amolyan „potyautassá” teszi őket, hiszen a befektetők a nagyvárosok jellegzetes szolgáltatásai (oktatás, kutatásfejlesztés, adó és pénzügyi tanácsadás stb.) miatt választanak maguknak telephelyet a város menti településeken. Az így keletkezett egyensúlytalanság orvoslására létesülnek a metropoliszövezetek önkormányzati társulásai, hogy metropoliszövezet mágnestelepülésének csökkenő adóbevételeit szervezett együttműködés által kompenzálják.

A városburjánzás – „urban sprawl” – mellékhatásai az autósforgalom gyors növekedése, a közművesítés beruházási igényének hirtelen megugrása, a hulladékgazdálkodás, oktatás, egészségügyi ellátás méretgazdaságosságának csökkenése. S mivel ezen szolgáltatások rendszerint a nagyváros környéki települések költségvetését terhelik, a helyi városgazdák hajlanak az együttműködésre, s egy közös metropoliszövezeti stratégia megfogalmazására.

Románia esetében nem annyira ez a felismerés, mint inkább egy felülről jövő intézkedés vezetett a jelen 11 metropoliszövezeti társulás létesítéséhez, hiszen a strukturális alapok hatékony igénybeviteléhez előnyösebb metropoliszövezetként, közös stratégiával pályázni.

Kolozsvár metropoliszövezet stratégiájának egyik legfontosabb fejezete a közműberuházások felgyorsítása a környező falvakban és községekben, ami látványosan illusztrálja azt a tényt, hogy nagyvá-

rosunk növekedése, tudatos várostervezés és előkészítő területrendezés hiányában, a sok esetben alapszintű szolgáltatásokat is nélkülöző, mindeddig elhanyagolt s továbbra is felkészületlen területeket, településeket foglal el. Felmerül az a kérdés, hogy a metropoliszövezeti stratégia következtében megpályázott és kivitelezett befektetések a környező településhálózatot viszonylag versenyképes ellenpótlusként, vagy mindössze a nagyváros csomópontjába becsatolt alvó, esetleg termelőteleppé fejleszti, változtatja.

Az alábbiakban a Kolozsvár metropoliszövezet közmű-infrastruktúrájának jelenlegi állapotát mutatjuk be.

II.3.2. Kolozsvár metropoliszövezet közmű-infrastruktúrájának jelenlegi állapota

Közszállítás

Kolozsváron és a környező településeken a közszállítást a Helyi Közhasznú Közszállítási Társaság biztosítja. A közszállítási infrastruktúra 8 villamosvonalból, 6 trolibuszvonalból és 32 autóbuszvonalból áll, ebből 8 vonal a központi és szomszédos települések közötti közszállítást adja.

A városi közjárműflotta jelenlegi állapotát és szállítási kapacitását az alábbi táblázatban foglalja össze.

12. Táblázat : A közszállítási járművek jelenlegi állapota

Közszállítási közhasznútársaság	Elhasználódás	Kapacitás
227 busz	60%	140 630 utas naponta
109 trolibusz	65%	112 080 utas naponta
40 villamos	100%	6 300 utas naponta

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet stratégiája, 2009

A közszállítást fejlesztő programok keretében, a Kolozsvár metropoliszövezet stratégiája alapján, prioritást élvez a fenntartható közlekedési formák támogatása, így a négy városon belüli villamosvonal meghosszabbításával a villamoshálózat lefedi majd a Munka Sugárút–Apahida–Reptér útvonalat, továbbá az Apahida–Zsuk–Nokia te-

lephely útvonalat, a Szászfenes–Gyalu útvonalat valamint az Avas utca–Máramaros–Kerekdomb–Bács–Rédely útvonalakat.

Ivóvízellátás és csatornahálózat

2008-as adatok alapján Kolozsváron a háztartások 99%-a és a vállalkozások 100%-a van az ivóvízhálózathoz csatlakozva, ami a gyalui víztárolóból és a szászfenesi földalatti forrásból látja el a ivóvízzel a lakosságot. A csatornahálózathoz Kolozsváron a háztartások 88%-a (19 882 háztartás) és a vállalkozások 94%-a (3099 vállalkozás) csatlakozik.

A metropoliszövezet egészét tekintve, a nagy lemaradás a közművesítés terén a környező falvakat érinti:

- nincs olyan település, amely létező csatornahálózatához a háztartások több mint 70%-a csatlakozott volna;
- Szászfenes az egyetlen település, ahol a háztartások 35-70%-a csatlakozott a csatornahálózathoz;
- Ajtony, Apahida, Kisbács, Gyalu településeken a háztartások kevesebb, mint 35%-a csatlakozott a csatornahálózathoz;
- a többi tíz településen nem létezik csatornahálózati infrastruktúra.

Ivóvízellátás szempontjából az infrastruktúra valamivel fejlettebb a Kolozsvár környéki falvakban:

- három településen, Boncidán, Szászfenesen és Zsukon, az ivóvízhálózathoz a háztartások több mint 70%-a csatlakozott;
- négy településen Apahidán, Kajántón, Kolozson és Gyalun a háztartások 35-70%-a a községi vízellátó egységtől kapja a vizet;
- négy településen, Ajtonyon, Kisbácson, Magyargarbón és Peterden ez az arány 35% alatt van.

A többi öt településen nincs kiépítve az ivóvízhálózat. Ahhoz, hogy a vízhálózat az európai standardoknak megfelelően, Kolozsváron és a metropoliszövezet területén, a közeljövőben több beruházási program van eltervezve: új víztároló létesítése Meleg-Szamoson, a gyalui víztisztító állomás felújítása, a vízvezetékrendszer felújítása Kolozsváron, a földalatti vízforrás karbantartási munkálatai Szászfenesen.

Az Észak-Nyugati régió viszonylatában, a Kolozs megyét átszelő két fő vízvezeték (Gyalu–Kolozsvár–Szamosújvár illetve Várfal-

va-Torda fővezeték) felújítási munkálatai miatt, más megyékhez képest a vízművek fejlesztésével kapcsolatos beruházások a legnagyobbak. Rövidtávú célt képez továbbá Kolozsvár, Szamosújvár és Dés vízműhálózatának felújítása, a községek közül pedig Gyalu, Szászfenes, Boncida, Iklód, Nagykapus, Egeres, Magyargorbó, Kisbács teljes körű vízellátásához szükséges beruházások megvalósítása. Középtávon Kolozs, Kolozsborsa, Dobóka, Szarvaskend, Alsó-Kosály, Alsógyékényes, Kecsed, Ördöngösfüzes, Kackó községek csatornahálózatát tervezik kiépíteni a megye területén. A másik fő vízvezeték mentén, Várfalva és Torda között, Várfalva, Aranyos-szentmihály, Szind, Torda és Aranyosgyéres települések teljes vízellátását tervezik megvalósítani a Gyalui víztárolóból.

Távfűtészálózat

A távfűtési infrastruktúra kizárólag Kolozsvár területét fedi le, és a lakónegyedi hőközpontokból látja el a háztartásokat meleg vízzel és hőenergiával. A lakónegyedi hőközpontok a Hőszolgáltató Közhatalnó Társaság tulajdonát képezik, amit a helyi tanács üzemeltet.

A társaság adatai alapján 2008-ban mindössze 1695 háztartás és 379 vállalkozás vagy intézmény használja a távfűtési szolgáltatást Kolozsváron. A távfűtési hálózat késői és késlekedő felújítási beruházásai miatt továbbra is alacsony hatásfokú lakónegyedi hőközpontokhoz csatlakozott háztartások száma 1990 óta majdnem felére csökkent. A legtöbb háztartásban mára már saját hőközponttal fűtenek, habár a távfűtés korszerűsítésével a lakásonkénti saját hőközpontba való beruházás már nem lenne gazdaságos.

Villamosenergia-szolgáltatás

A villamosenergia-ellátás helyzetét 2008-ban a metropoliszövezetet alkotó községekben és Kolozsváron a következő adatok tartalmazzák.

13. táblázat: Villamosenergia-ellátás a Kolozsvár metropoliszövezet településeiben

Villamosenergia					
Villamosenergia-ellátás a metropoliszövezetben					
Helység	Fogyasztók/ Háztartások száma	Napi átlagos fogyasztás/ház- tartás/kWh	Kisvállalkozók - Ipari Ipari fogyasztók száma	Nagyvállalkozók - Ipari fogyasztók száma	Km hálózat
Kolozsvár	132 959	3	11 572	46	381,97
Ajtony	427	1	40		17,7
Apahida	1744	3	290	12	28,24
Kisbács	1503	3	221	3	18,22
Bonchida	980	2	132	3	114,8
Kolozsborsa	622	2	68		12,9
Magyarkályán	350	1	76		11,81
Kajántó	480	3	121		10,56
Csűrűlye	165	4	62		7,47
Kolozs	934	2	110		9,51
Erdőfelek	918	2	166	1	10,12
Szászfenes	5570	2	733	11	25,24
Kolozsgarbó	292	2	87		12,7
Gyalu	2 346	5	319	5	27,41
Zsuk	1 167	2	153	5	18,52
Peterd	315	2	60		10,4
Tordatúr	498	4	85	1	15,8
Borsaujfalu	258	1	58		12,7

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet Stratégiája, 2009

- A villamosenergia-hálózathoz csatlakozott háztartások száma:
- három településen, Szászfenesen, Gyaluban és Zsukon a háztartások több mint 70%-a van a villamosenergiaellátó-hálózatra csatlakoztatva;
 - nyolc településen a háztartások 35-70%-a van a villamosenergia-hálózatra csatlakoztatva;
 - hat településen a háztartások több mint 35%-ában van bevezetve a villany: Magyarkályán, Kajántó, Csűrűlye, Kolozsgarbó, Peterd, Borsaujfalu.

Földgázellátási infrastruktúra

A földgázellátási infrastruktúra a legfejletlenebb a Kolozsvár metropoliszövezetben. 2006-os adatok alapján a metropolisz vonzáskörzetét alkotó 19 községből csak 7-ben van gázellátás, ezek községek mindegyike a Kolozsvárt övező szuburbán gyűrű mentén helyezkednek el: Apahida, Kisbács, Szászfenes, Felek, a távolabbi vagy félreeső falvakban egyáltalán nincs kialakítva földgázellátás.

A metropoliszövezet önkormányzati társulása az elkövetkezendő három évben tervek szerint megvalósítja a Kolozsborsa Szamosújvár-Nagyiklód-Zsuk földgázfővezetékhez való csatlakozást illetve Kajántó község a Kolozsvár-Kisbács-Gyalú-Bánffyhunad-Csúcsa fővezetékhez való csatlakozást.

Hulladékgyűjtés

A hulladéklerakat a Kolozsvártól 5 km-re fekvő Patarét településen van elhelyezve, ahol 2010-ig engedélyezett a városi és községi hulladékok raktározása illetve megsemmisítése, tekintettel arra, hogy a pataréti hulladéktelep kapacitása már nem teszi lehetővé a begyűjtött szemét raktározását.

Idei év során felújításra kerül a Szászfenesi és Kolozsgorbói szemételep, mivel ezek sem teljesítik a szeméttárolással kapcsolatos standardokat. A hulladékgyűjtés hat szolgáltató végzi Kolozsváron és a környező településeken az alábbi táblázatokba foglalt adatok alapján.

14. táblázat : Hulladékgyűjtési szolgáltatások Kolozsváron

Szolgáltató neve	Magánházak száma	Panellakások száma	Szolgáltatás ára áfa nélkül	Vállalkozások/ Intézmények száma	Szolgáltatás ára áfa nélkül
Salprest S.A. (Salubritate-Brantner-Veres S.A.)	46 350	200 004	3,57 RON/fő/hónap	6617	36,97 RON/köbméter
Prival Ecologic	100	225	3,53/RON/fő/hónap	2310	29,5 RON/köbméter
Valmax Impex	107	199	3,49/RON/fő/hónap	2165	30 RON/köbméter
Eco-Prisal	43	47	5,05/RON/fő/hónap	2310	40 RON/köbméter

**15. táblázat : Hulladékgyaldalkodási szolgáttatások
a Kolozsvár környéki vidéki településeken**

Helység	Szolgáltató	Szolgáltatás ára áfa nélkül	Begyűjtés gyakorisága
Ajtony	Valmax	5 RON/hónap/háztartás	hetente
Apahida	Strict Prest	4,7 RON/hónap/háztartás	hetente
Kisbács	Bratner Veres		hetente
Boncida	Bratner Veres	8 RON/hónap/háztartás	hetente
Kolozsborsa	Bratner Veres	7 RON/hónap/háztartás	hetente
Magyarkaján	Bratner Veres		hetente
Kajántó	Bratner Veres	4,7 RON/hónap/háztartás	hetente
Csűrlye	Bratner Veres	8,5 RON/hónap/háztartás	hetente
Kolozs	Eco Prisal		hetente
Felek	Bratner Veres	6 RON/hónap/háztartás	hetente
Szászfenes	Salprest	5,5 RON/hónap/háztartás	hetente
Kolozsgarbó	Bratner Veres		hetente
Gyalu	Salprest	5,5 RON/hónap/háztartás	hetente
Zsuk	Bratner Veres	6 RON/hónap/háztartás	hetente
Peterd	Salprest	8 RON/hónap/háztartás	hetente
Tordatúr	Valmax	7 RON/hónap/háztartás	hetente
Borsaujfalu	Strict Prest		2 hetente

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet Stratégiája, 2009

A lakosság életszínvonalának növekedése, az építőipar várható további fellendülése, hozzájárul a hulladéktömeg folyamatos növekedéséhez, ezért 2016-ig a hulladékmennyiség várhatóan 1%-al nő évente.

16. táblázat : Hulladéktömeg várható növekedése

	2008	2016
Hulladék típus	tonna/év	tonna/év
Háztartási	92 856	111 970
Utcai	22 056	22 666
Vállalkozások könnyűhulladéka	17 411	20 993
Építkezési hulladék	11 607	13 996
Összesen	143 297	173 626

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet Stratégiája, 2009

Összefoglaló

Kolozsvári közösségi fejlesztések és az adminisztratív kapacitás

Az európai területfejlesztési gyakorlat újra a várost tekinti a legfontosabb közigazgatási egységnek.

Hasonló tendencia mutatkozik Romániában is, ahol elsősorban a strukturális alapok hatékony felhasználása érdekében a városok, illetve újonnan létesült metropoliszövezetek szintjén elindult a helyi sajátosságok és versenyképességek kiaknázását célzó stratégiai tervezés és területfejlesztés gyakorlata.

Az Európai Unió kötelezővé tette az önkormányzatok és önkormányzati társulások számára, hogy hosszú távú, politikai mandátumok által kevésbé befolyásolt, integrált stratégiai tervekkel összeegyeztetve használják fel a strukturális alapokból származó területfejlesztési támogatásokat.

2007. május 2-án elfogadásra került a fenntartható európai városokról szóló Lipcsei Charta, melynek keretében a tagállamok városfejlesztéssel megbízott miniszterei közös elvekben és stratégiákban állapodtak meg. „A városok hosszú távon nem tölthetik be a társadalmi fejlődés és a gazdasági növekedés motorjaként a lisszaboni stratégiában leírt szerepüket, amennyiben nem sikerül megőrizniük a társadalmi egyensúlyt a városokon belül és a városok között, miközben megvédik kulturális sokféleségüket és kimagasló színvonalat mutatnak a várostervezés, az építészet és a környezetvédelem területén. Ezért egyre inkább szükségünk van olyan teljes körű stratégiákra, s minden, a városfejlesztési folyamatban érintett személy és intézmény koordinált fellépésére, melyek túlmutatnak az egyes városok határain. A kormányzat minden – helyi, regionális, nemzeti és európai – szintjére felelősség hárul városaink jövőjének alakításában. Ahhoz, hogy a többszintű kormányzat valóban hatékony legyen, az ágazati politikák közötti koordinációt fejleszteni kell, és ki kell alakítani az integrált városfejlesztési politika iránti elkötelezettséget. Biztosítanunk kell továbbá, hogy azok a szakemberek, akik e politikák megvalósításával foglalkoznak a különböző szinteken, megszerezzék a

fenntartható városok és közösségek kiépítéséhez szükséges általános tudást és képességet” (Lipcsei Charta, 2007).²⁶

Felmerül a kérdés Kolozsvár esetében, hogy egy részlegesen decentralizált, korlátolt döntéshozói képességgel felruházott romániai önkormányzatnak milyen lehetősége nyílik a hosszú távú versenyképességet erősítő stratégiai tervezet gyakorlatba ültetésére.

A hatékony városfejlesztés egyik alappillére a megfelelő *adminisztratív kapacitás, amely egyaránt jelent (i) pénzügyi és (ii) szak tudásban megmutatkozó kapacitást.*

(i) Ami a *pénzügyi kapacitást* illeti, az első fejezetben láthattuk, hogy az önkormányzati költségvetés növekedése ellenére Kolozsváron, s a romániai városokban általában, a beruházás jellegű ráfordításoknak továbbra is elenyésző hányadát képezik az önkormányzat által kiutalt összegek. Joggal feltételezhető tehát, hogy az önkormányzati finanszírozás átfogó átszervezése nélkül hosszú távú stratégia megvalósítása gyakorlatilag kizárt. A központi kormányzat felől érkező juttatásokat az önkormányzat csak a törvény által meghatározott célra használhatja fel, ami minden tétel esetében előre megszabott, többnyire működési költségfinanszírozást jelent (oktatók bérezése, fogyóanyag beszerzése, szolgáltatások stb.).

Így, az önkormányzatok számára semmilyen mozgástér nem kínálkozik a helyi sajátosságok és versenyelőnyök kiaknázására, illetve a gazdasági fejlettségi szintjüknek megfelelő beruházási igények megfogalmazására és ezek előtérbe helyezésére.

A nemrég létrejött Kolozsvár metropoliszövezet önkormányzati társulása és vadonatúj stratégiája gyakorlatilag központi költségvetési függőségben, helyileg tehát légtüres térben működne.

A stratégiai terv megvalósításának esélyeit csökkenti az a tény is, hogy a benne foglalt közösségi programok megvalósításának ütemezése a helyi költségvetés bevételeinek ütemezésével nincs összehangolva, az egyes programok pedig merőben ad-hoc szelekció folytán kerülnek megvalósításra.²⁷

Amennyiben a központi szabályozás és az önkormányzati finanszírozás gyakorlata nem szerveződik át, Kolozsváron, illetve Romá-

26 <http://www.eukn.org/binaries/eukn/eukn/policy/2007/8/leipzig-charta-adr-hu.pdf>

27 Forrás: Kolozsvár önkormányzat vezetőivel végzett interjúk alapján.

niában, nem beszélhetünk versenyképes és korszerű városfejlesztésről. Kolozsvár sajátos helyzete abból is adódik, hogy a tizenkét éven át tartó Funar-korszak alaposan rányomta a bélyegét a helyi kezdeményezésekre. A Kolozsvár metropoliszövezet stratégiája szerint: „Kolozsvár esetében nem beszélhetünk olyan városfejlesztésről, amelyet a helyi közösség, lakosság és a vállalkozások magukénak éreznének... jelenleg Kolozsváron a különböző érdekcsoportosulások különálló ügyműködéséről beszélhetünk, semmiképp sem helyi cselekvő közösségről, amely az egyéni profitorientált-ság helyett a közös stratégiai célnak elkötelezve, a további érdekcsoportosulásokkal együttműködne.”

Az alulról jövő kezdeményezések terén, amelyek a közösséget alkotó vállalkozói, szociális és intézményi csoportosulások hosszú távú együttműködését biztosítanák, Kolozsvár jelentős hátrányt szenved.

(ii) Jelen kutatás keretein belül nem áll módunkban részletesen elemezni a helyi önkormányzati *alkalmazottak megfelelő képességét és vezetői képességét* – ami az adminisztratív kapacitás elengedhetetlen összetevője. Érdemesnek tartjuk megemlíteni viszont a humán erőforrás kapacitását illetően, hogy a kolozsvári önkormányzat keretén belül egyetlen alkalmazott feladatkörébe tartozik a metropoliszövezet stratégiai tervének elkészítése, míg más városokban mindez külföldi tanácsadói szolgáltatások igénybevételével és a helyi közösség aktív bevonásával történik.

A közösségi és szociális programok szakszerű megvalósítása nehezésgbe ütközik azért is, mert Kolozsváron az önkormányzat nem rendelkezik szakképzett human erőforrással, amely a sport-, kultúra-, oktatásügyben jártas lenne, s szakértői bizottságokat tudna kialakítani.

A technikai vagy végrehajtói feladatkörök mellett, az önkormányzat meghatározó szereppel rendelkezik viszont a közszolgáltatások és következképpen a városi térrendszer és a benne zajló folyamatok helyi igényekhez való igazításában. Az önkormányzatnak fontos a szerepe a pénzügyi- és a helyi adópolitika „finomhangolásában”, az ösztönző finanszírozási politika kidolgozásában, valamint a kezdeményezések koordinálása, a befektetőkkel való kölcsönös egyeztetések, egyezkedések terén.

A hálózatépítés és helyi kezdeményezések sikeréhez elengedhetetlen a közösségi programok részvételi demokrácián alapuló támogatottsága. A részvételi demokrácia működése azon az elven alapul, hogy az állam mellett a társadalom és a gazdaság szereplői is részt vesznek a környezetüket alakító folyamatokban. Így a városlakók, állampolgárok teret kapnak az önkormányzati döntések előkészítésében és megvalósításában, ami megkönnyíti a kommunikációt a helyi közösségi szereplők között. Ezáltal az állampolgárok megtanulnak nemcsak egyéni szinten, hanem közösségben is gondolkodni és kommunikálni.²⁸

Az állampolgári részvétel bevonásának technikái széleskörűek, többek között az alábbiakat ölelik fel:

- igény- és véleményfelmérés: kérdőívek, interjúk, telekommunikáció útján;

- információcsere, véleményalkotás: szórólap, média, lakossági fórum, vitanap, helyszíni bejárás;

- közös tervezés: egyeztetés, tárgyalás, petíció, népszavazás, munkacsoport;

- együttműködés, kooperáció: kerekasztal, mediáció, fórumok, helyi partnerségek. Az állampolgári részvételt támogató intézkedések különös fontossággal bírnak a posztkommunista városok fejlesztésében, hiszen a kommunista korszak egyik nem kívánt öröksége a közösségi érdekektől való elfordulás és a civil szerepvállalás társadalmi elismerésének meghiúsulása. Közösségi szerepvállalás és kezdeményezés nélkül nincs lehetőség a helyi érdekeknek leginkább megfelelő alulról jövő intézkedések mobilizálására és a lokálpatriotizmus erősítésére, ami hosszú távon a hatékony városmarketing alapját képezi.²⁹

Habár a közösségi szerepvállalás hiánya szinte mindegyik helyi önkormányzat számára problémát jelent Romániában, pár „best practice” („jó gyakorlat”) példa sikere biztató lehetne a kolozsvári önkormányzat számára is, hogy a megfelelő kezdeményezések visszhangra találjanak a helyi lakosság körében.³⁰

28 Cole, R. L. (1974), Citizen participation and the urban policy process

29 Braun, E. (2008), City Marketing: Towards an Integrated Approach, PhD thesis, ERIM, Erasmus School of Economics

30 Pro Demokrácia Egyesület- Asociatia Pro Democratie : Exista participare publica in Romania? <http://www.ce-re.ro/documente&c=7>

Követendő lehet a brassói helyi költségvetés megvitatásának kezdeményezése, a lakosság körében végzett interjúk, kérdőívezés alapján. A kérdőívezés a helyi adók befizetésekor valósult meg, amikor minden adófizető városlakó véleményét kikérték a megvalósítandó fejlesztési programok értékeléséről. Hasonlóan sikeres példa a Moreni városban (Dâmbovița megye) történt kezdeményezés, amely a lakosság megkérdezése alapján döntött a hulladékgyűjtési és szociális szolgáltatások fejlesztéséről.³¹

Habár az adminisztratív kapacitás és a közösségi szerepvállalás generálása egyre nagyobb fontossággal bír, a közösségi politikák és szociális programok megvalósítása önmagában nem elég a lakosság jólétének megvalósításához. A jólét megteremtése és növelési lehetősége az erős gazdasági alaptól függ, amelyben a versenyképesség, infrastrukturális fejlettség, fizikai elérhetőség, mint "kemény" tényezők, meghatározóak. Enélkül a szociális és közösségi programok hatása csak átmeneti lesz, hosszú távú fejlődést pedig csakis a helyi gazdaságnak a kor követelményeivel összehangolt fejlődése révén lehet elérni. Nyilvánvaló azonban, hogy mindezek mellett nem szabad megfelelkezni az olyan „puha” tényezőkről sem, mint a jó lakáshelyzet, a szabadidős és kulturális szolgáltatások, tiszta környezet és természeti vonzerő, amelyek a magasan képzett munkavállalók letelepedési döntéseiben igazoltan meghatározóak.

Kolozsvár jövőbeli fejlődése és településfejlesztési programjainak sikere nagyban függ tehát attól is, hogy mennyire lesz képes az önkormányzat és a város teret engedni és hasznot húzni az alulról jövő kezdeményezések potenciálisan ígéretes kreativitásából, a város összképét meghatározó lokálpatriotizmusból, valamint a kulturális szolgáltatások sokszínűségéből. Annál is inkább, mert az elmúlt tizenöt év felülről jövő decentralizációs törekvései ellentmondásos eredményeket produkáltak, főként az uniós és helyi intézkedések összehangolását célzó „legkisebb közös többszörös jellegű” politikai megoldások miatt, amelyek minimális befektetéssel és radikális reformtörekvéseket mellőzve próbálnak az uniós gyakorlat előírásainak papíron megfelelni.

31 Pro Demokrácia Egyesület – Asociația Pro Democratie: Bugete locale planificate participativ – Ghid de bune practici (2008), <http://www.apd.ro/publicatie.php?id=51>

Bibliográfia:

- Tiebout, C. (1956): A Pure Theory of Local Expenditures, *The Journal of Political Economy*, 64(5):416-24
[http://www.journals.uchicago.edu/action/doSearch?searchText=\(Tiebout\)+AND+\[journal:+jpe\]&x=0&y=0&startPage=0&sortBy=relevancy&target=&filter=single&displaySummary=false](http://www.journals.uchicago.edu/action/doSearch?searchText=(Tiebout)+AND+[journal:+jpe]&x=0&y=0&startPage=0&sortBy=relevancy&target=&filter=single&displaySummary=false)
- World Bank (2008): Public Administration Finance Romania,
http://web.worldbank.org/external/default/main?pagePK=51083066&piPK=51083078&theSitePK=258599&menuPK=64187510&searchMenuPK=311712&theSitePK=258599&entityID=000334955_20080613040533&searchMenuPK=311712&theSitePK=258599
- World Bank (2007): Public finance, governance, and growth in transition economies: empirical evidence from 1992–2004,
http://econ.worldbank.org/external/default/main?pagePK=64165259&theSitePK=469372&piPK=64165421&menuPK=64166093&entityID=000016406_20070615144714
- World Bank (2001): Local Social Services Delivery Study, Romania. Vol. 2: Main Report
- World Bank (2001): The Sustainable Financing of Investments in Municipal Infrastructure
- Nagy István: Adóbefizetések és kormányzati transzferek Székelyföldön, Sapientia EMTE Doktori dolgozat, 2007
- Butyka Loránd (2007): Decentralizáció és Dekoncentráció, *Korunk III évfolyam*, Június, Kolozsvár
- Bakk Miklós (2007): A visszavonható ténylegesség, *Korunk III évfolyam*, Június, Kolozsvár
- Cristian Preda (2005): Partide și alegeri in România postcomunistă 1989–2004, Editura Nemira, Bucuresti
- Johnston, L., Coaffee, J. (2004): Managing Change, Complexity and Pragmatism in Local Government Modernisation: Experiences of Area Decentralisation, CLES Policy Briefing, Centre for Local Economic Strategies, Manchester
- Cole, R. L. (1974), *Citizen participation and the urban policy process*. Lexington, MA: D. C. Heath
- Braun, E. (2008), *City Marketing: Towards an Integrated Approach*,

- PhD thesis, ERIM, Erasmus School of Economics
- Etkowitz, H. (2003): The Triple Helix of University-Industry-Government Interaction, *Social Science Information*, 42 (3), 293-337
- Asociata Pro-Democratia, (2001): Bugetele locale intre teorie si practica, Műhelytanulmány, <http://www.apd.ro/publicatie.php?id=11>
- Kolozsvár metropoliszövezet Fejlesztési Stratégiája (2009), Kolozsvári Helyi Tanács
- 2006 évi 273. Számú Helyi Közpénzügyi törvény
1991. évi 69.számú közigazgatási törvény
- 2001 évi 215. számú helyi közigazgatási törvény
2004. évi 339. számú decentralizációs törvény
2006. évi 195. számú decentralizációs kerettörvény

Függelék:

F1. Táblázat

**Az önkormányzatok és központi kormányzat együttműködése
a szociális közszolgálat terén**

Szolgáltatás	Kizárólagos hatáskör	Megosztott hatáskör	Delegált hatáskör
Helyi önkormányzatok			
családi erőszak megfékezésére nyújtott alap és speciális szociális szolgáltatások	X		
gyerekvédelmi és időskori szociális ellátás (alapszolgáltatások)	X		
alapellátás fogyatékosoknak		X	
orvosi-szociális ellátás problémás szociális helyzetben levő személyeknek		X	
szociális lakások építése		X	
szociális juttatások		X	
Megyei Tanács			
alap és speciális szolgáltatások családon belüli erőszak áldozatainak	X		
speciális szolgáltatások időskorúaknak	X		
orvosi-szociális ellátás problémás szociális helyzetben levő személyeknek		X	
alap és speciális szolgáltatások a gyerekvédelem területén		X	
speciális szolgáltatások fogyatékosoknak		X	
speciális oktatás		X	
Központi Közigazgatás			
állami segély fogyatékos gyerekeknek és időskorúaknak			X

Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium, 2008

F2. Táblázat: A kolozsvári metropoliszövezet községei számára kiemelt fontosságú tervjavaslatok

Önkormányzat		
1	Ajtony	<ol style="list-style-type: none"> 1. A község ivóvíz-ellátási és csatornázási hálózatának kiépítése (tervezés alatt). 2. Öregotthon létesítése (tervezés előtt). 3. 103 G jelzésű megyei út felújítása Tordatúr–Pustacsán–Ajtonygyörgyfalva szakaszon (tervezés előtt). 4. Községi utak és utcák aszfaltozása Ajtonyban és Rödön (tervezés előtt).
2	Apahida	-
3	Kisbács	<ol style="list-style-type: none"> 1. 3.2.2.-es altengelybe sorolt integrált fejlesztési terv: Vízellátási és csatornázási hálózat kiterjesztése Kisbácsban; főhálózat bevezetése és vitzisztító állomások kiépítése Nádaspápfalván és Nádaskorodon; Községi út aszfaltozása Nádaskorodon; Művelődési ház felújítása Szucságon (tervezés alatt). 2. 3.2.2.-es altengelybe sorolt egyszerű fejlesztési terv, pályázat és tervezés alatt. 3. Vízellátási és csatornázási hálózat bevezetése a kisbácsi cigánytelepen.
4	Bonchida	<ol style="list-style-type: none"> 1. Csatornázás bevezetése Bonchidán és Válaszúton. 2. Vízhálózat bővítése Gyulatelkén és Marokházán. 3. Vízhálózat felújítása és bővítése Bonchidán és Válaszúton. 4. Községi út- és utcahálózat korszerűsítése, parkolóhelyek létesítése. 5. Bonchidai általános iskola hőszigetelése. 6. Válaszúti iskola bővítése. 7. Új óvoda létesítése. 8. Bonchidai és gyulatelki kultúrotthonok felújítása, korszerűsítése, felszerelése. 9. Bonchidai orvosi rendelőintézet felújítása – helyi és egyéb pénzalapokból. 10. Egészségügyi ellátást biztosító helyszínek létesítése Gyulatelkén és Marokházán – egyéb pénzalapokból. 11. Orvosi rendelőintézet létesítése Válaszúton – egyéb pénzalapokból. 12. A községet átszelő folyóvizek medrének iszaptalanítása. 13. Zöldövezetek és játszótérek kialakítása a 3.2.2.-es fejlesztési altengely értelmében. 14. Erdősítés, csuszamlásos területek feljavítása. 15. Sporttelep létesítése Bonchidán. 16. Bonchidai és válaszúti labdarúgó pályák korszerűsítése. 17. Szelektív szemébtgyűjtés megszervezése – egyéb pénzalapokból.

5	Kolozsborsa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kolozsborsa és Borsa-telep vízellátása. 2. A község helyi területrendezési tervének felújítása. 3. Kolozsborsa és Borsa-telep csatornázása. 4. Kolozsgyula és Csomafája vízellátása és csatornázása. 5. Kolozsborsai kultúrotthon felújítása. 6. Borsa-pataka fölötti híd építése Borsa-telepen. 7. Gyula-pataka fölötti híd építése Kolozsgyulán. 8. Borsa-pataka fölötti híd felújítása Kolozsborsán. 9. Községi könyvtár építése. 10. Kolozsborsai iskola felújítása. 11. Infrastruktúrafejlesztés: kolozsborsai, borsa-telepi, kolozsgyulai és csomafái községi utak felújításával. 12. Sportlétesítmények fejlesztése a községet ellátó stadion építésével (pályázat leadva). 13. A közvilágítás felújítása a községben. 14. Kolozsborsai polgármesteri hivatal felújítása, korszerűsítése.
6	Magyarkályán	<ol style="list-style-type: none"> 1. Magyarkályáni kultúrotthon építése (kivitelezés alatt). 2. Vajdakamarási általános iskola bővítése (kivitelezés alatt). 3. Sportterem építése Vajdakamaráson. 4. A község faluinak csatornázása és a vízellátási hálózat kiterjesztése Bárén (elkezdvé).
7	Kajántó	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kajántói vidéki út korszerűsítése (terve engedélyezve). 2. Magyarmacska – Fejérdi-fogadók közötti vidéki út korszerűsítése (terv engedélyezve). 3. Bodonkúti vidéki út korszerűsítése (terv engedélyezve). 4. Kajántó község úthálózatának korszerűsítése (terv engedélyezve). 5. DC 147-es községi út korszerűsítése Fejérdi-fogadók – Fejérd között és fejérdi utcák korszerűsítése (terv engedélyezve). 6. Háztartási szennyvíz csatornázásának megoldása (terv engedélyezve). 7. Sportterem építése (terv engedélyezve).
8	Csürilye	<ol style="list-style-type: none"> 1. Szelicse, Sütmege és Magyaróság vízellátása és csatornázása. 2. Alsó- és Felsőfüle vízellátása (terv engedélyezve). 3. Háztartási szennyvíz csatornázása Csürilyén. 4. Közvilágítás megoldása Szelistyei-malmoknál és a villamosenergia-hálózat kiterjesztése. 5. DC 90, 91 és 92-es községi utak korszerűsítése (összesen 15,8 km).
9	Kolozs	<ol style="list-style-type: none"> 1. Csatornázás és községi utak korszerűsítése Kolozson (nyertes pályázat). 2. Sós tavakban rejlő turisztikai potenciál fejlesztése (folyamatban van).

10	Erdőfelek	<ol style="list-style-type: none"> 1. Erdőfelek, Györgyfalva, Seregélyes, Bányabükk vízellátása (tervezés alatt). 2. Erdőfelek csatornázása. 3. Bányabükki cigánytelephez vezető út kiépítése (tervezés alatt). 4. 3000 férőhelyes stadion építése. 5. A község úthálózatának felújítása. 6. Közvilágítási hálózat bővítése Erdőfeleken. 7. Játzóterek és parkok kialakítása.
11	Szászfenes	<ol style="list-style-type: none"> 1. Község úthálózatának korszerűsítése - szászfenesi útszakaszok aszfaltozása (tervezés alatt). 2. Csatornázás bővítése a községben (tervezés alatt). 3. Óvoda építése Szászfenesen (tervezés alatt). 4. Általános iskola építése Magyarlónán (tervezés alatt). 5. Polgármesteri hivatal építése (tervezés alatt). 6. DC 96 községi és DJ 105L jelzésű megyei utak felújítása (tervezés alatt).
12	Magyargorbó	-
13	Gyalu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utcahálózat korszerűsítése Gyaluban, Hidegszamoson, Melegszamoson. 2. Vízellátási és csatornázási hálózat felújítása Gyaluban, Hidegszamoson, Melegszamoson. 3. Kultúrotthon és polgármesteri hivatal felújítása Gyaluban. 4. Óvoda építése Gyaluban. 5. Kultúrotthon felújítása Hidegszamoson. 6. Óvoda és iskola építése Gyártelepen - az óvodafejlesztés a 3.2.2.-es fejlesztési altengelyen megpályázva. 7. Szelektív hulladékgyűjtés és elszállítás megoldása a gyalui mikrorégióban. 8. Villamosáram bevezetése a gyalui és hidegszamosi cigánytelepre. 9. Zöldövezetek kialakítása Gyaluban, Hidegszamoson. 10. Közvilágítási hálózat felújítása Gyaluban, Hidegszamoson, Melegszamoson. 11. Híd építése Gyaluban. 12. Híd építése a Kis-Szamoson, Gyaluban.
14	Zsuk	<ol style="list-style-type: none"> 1. Felsőzsuk csatornázása (tervezés alatt). 2. Középszuk csatornázása (kivitelezés alatt). 3. Kötelend csatornázása (tervezés alatt). 4. Visa csatornázása (tervezés alatt). 5. Orvosi rendelőintézet építése Felsőzszukon (kivitelezés alatt). 6. 23 km községi út felújítása. 7. Polgármesteri hivatal bővítése. 8. DC 40-es községi út felújítása (kivitelezés alatt). 9. Közvilágítási hálózat felújítása. 10. Közvilágítási hálózat felszerelése DN1-es főút mentén. 11. Vízellátási hálózat bővítése.

15	Magyarpeterd	<ol style="list-style-type: none"> 1. Háztartási szennyvíz csatornázása Magyarpeterden és Pusztaszentkirályon (tervezés és pályázás alatt). 2. Községi utak aszfaltozása - 13,5 km (tervezés alatt). 3. Tordaegresi és Magyarpeterdi kultúrotthon felújítása (tervezés alatt). 4. Gyalogosutak, útszéli vízlevezetés és gyaloghidak kiépítése Magyarpeterden és Pusztaszentkirályon.
16	Tordatúr	<ol style="list-style-type: none"> 1. Komjátszeg és Mikes gázellátása (1996-ban elkezdett munkálatok). 2. Erdőfelek-Györgyfalva-Ajtony-Rőd-Bányabükk-Pusztacsán-Pusztaszentmárton vízellátási hálózata (tervezés alatt). 3. DC 85-ös községi út aszfaltozása Mikes és Tordatúr között (pályázás alatt). 4. DC 85-ös községi út hídjának megerősítése Mikes és Tordatúr között (kivitelezés alatt). 5. Fémhíd építése Mikesen (tervezés alatt). 6. Támfal építése Komjátszegen (megtervezve). 7. Közpark létesítése Tordatúron (tervezés alatt). 8. Gyalogosjárdák kialakítása Tordatúron. 9. Orvosi rendelőintézet épületszárnyának korszerűsítése Tordatúron. 10. Polgármesteri hivatal épületszárnyának korszerűsítése Tordatúron. 11. Rendőrség épületszárnyának korszerűsítése Tordatúron. 12. Tordatúri kultúrotthon teljes felújítása és bővítése. 13. Pusztacsáni iskola és kultúrotthon teljes felújítása. 14. Komjátszegi iskola teljes felújítása. 15. Mikesi iskola és kultúrotthon teljes felújítása. 16. Tordatúri óvoda teljes felújítása. 17. Villamosenergia-hálózat kijavitása és bővítése. 18. Községi utak lekövezése. 19. Pusztacsáni községi út aszfaltozása 4 km hosszúságban. 20. Komjátszegi községi út aszfaltozása 3 km hosszúságban. 21. Tordatúr község területén levő történelmi emlékművek teljes körű felújítása. 22. A község kútjainak tisztítása és korszerűsítése. 23. Görögkeleti templom építése Komjátszegen. 24. Római katolikus templom külső felújítása. 25. Tordatúri református templom teljes körű felújítása. 26. Kápolnák létesítése a község falvaiban.
17	Borsaujfalu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vízellátási- és csatornahálózat kiépítése. 2. Sporttelep kiépítése (tervezet kormányhatározattal jóváhagyva). 3. Községi utak és utcák felújítása. 4. Középületek és közterek felújítása.

Forrás: Kolozsvár metropoliszövezet stratégiája, 2009

Dr. Nagy Bálint Zsolt – Szász Levente

III. Kolozsvári metropoliszövezet vállalati szférájának jövedelmezőségi mutatói¹

III.1. Általános helyzetkép Kolozsvár gazdaságáról és vállalkozásainak ágazati megoszlásáról

III.1.1. Bevezetés

Kolozsvár és a Kolozsvár metropoliszövezet gazdasága a társadalmi-politikai rendszerváltások igen sok jegyét viseli: a 20. század elején és a két világháború közötti piacgazdaságban létrehozott ipari létesítményeket az 1945-től 1989-ig tartó tervgazdasági irányítás megsokszorozta gazdaságilag ésszerűtlen irányvonalak mentén.

Az 1989-es rendszerváltást követő évtizedben az általános gazdasági visszaesés, a korábbi ipari struktúrák lassú felmorzsolódása, kiürülése volt jellemző. Az újonnan érkező közvetlen külföldi működőtőke beáramlás csupán a 2000-es évtől kezdte el éreztetni hatását. A beruházások terén is tapasztalható volt a román gazdaság átmeneti időszakának számos jellegzetessége: a fontos ipari létesítmények hanyatlását, az ott dolgozó széles tömegek elbocsátását követően igen későn, a rendszerváltás után csaknem egy évtized elteltével kezdtek megmutatkozni a piacgazdaság hatékonysági kritériumai szerint létrehozott új beruházások.

A 2000-es évek gazdasági fellendülésének mozgató rugói az ipari parkok, a szolgáltatási szektor és az ingatlanpiac rendkívül gyors ütemű növekedése. Összességében Kolozsvár gazdasága jelenleg komoly lépéseket tett az ipari gazdaságból a szolgáltatások által dominált gazdasághoz vezető úton. Az ipari tevékenységeken belül is kiemelkedő súllyal van jelen a magas szakosodású feldolgozóipar, a szolgáltatásokon belül pedig a pénzügyi szolgáltatások és a kereskedelem.

¹ Dr. Nagy Bálint Zsolt adjunktus, Szász Levente Ph.D. hallgató Kolozsváron a Babes-Bolyai Egyetemen

A jelen tanulmányban a Kolozsvár metropoliszövezet gazdasági hajtóerejének számító vállalati szférát igyekszünk górcső alá venni. Az övezet Kolozsváron kívül 17 szomszédos községet tartalmaz, de néhány ipari és turisztikai létesítmény kivételével a gazdasági hozzáadott érték túlnyomórészt Kolozsváron termelődik. A gazdasági tevékenységek szakosodása szerint elemezve a metropoliszövezet egyes településeinek domináns gazdasági tevékenységei a következők:

- Kolozsvár (feldolgozóipar, pénzügyi szolgáltatások, kutatás-fejlesztés, kereskedelem);
- Apahida, Dezmér (Kolozsvártól keletre): az általános tendencia az ipar és a szakosodott mezőgazdaság (zöldségtermesztés);
- Szászfenes, Gyalu (Kolozsvártól nyugatra): szolgáltatások (elsősorban kereskedelem és turizmus);
- Kajántó, Borsaujfalu (Kolozsvártól északra): mezőgazdaság
- Bács, Egeres (Kolozsvártól észak-nyugatra): szakosodott ipar és mezőgazdaság;
- Tordatúr, Kolozs (Kolozsvártól délre): általános turizmus és gyógyturizmus.

2008 júniusában 25 794 aktív vállalat és kereskedelmi társaság volt bejegyezve Kolozsváron. Ezen vállalatok körében a leggyakrabban előforduló tevékenységi kör a kereskedelem és szolgáltatások (76,77 %). Hasonló tendenciát tapasztalunk a teljes metropoliszövezet szintjén is: a kereskedelem és szolgáltatások tevékenységű kis- és középvállalkozások (kkv-k) 75,91%-ot képviselnek az összes metropoliszövezetben bejegyzett kkv-kon belül. Őket követik jelentős távolságban a feldolgozó- és kitermelőipar vállalatai (12,55 %) és az építőipari vállalatok (10,34%). Utolsó helyen találjuk a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat területeken tevékenykedőket (1,21%).

A legjelentősebb, romániai tőkével létrehozott kolozsvári alapítású sikeres vállalatok közül illusztratív céllal kiemeljük a következőket: Terapia (gyógyszeripar) Brinel, Intend Computers (számítástechnika) Ardaf (biztosítás), Banca Transilvania csoport (kereskedelmi bank és biztosító) Farmec (kozmetikumok), Jolidon (fehér-

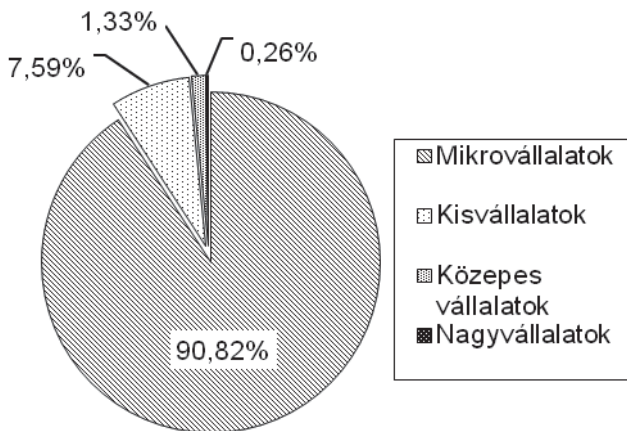
nemű), Napolact (tejipar) és Ursus (sörgyár), Prodvinalco (szeszesitalgyártás), Sinterom (gépkocsialkatrészek), Armătura (csapgyártás, fémfeldolgozás), Sanex (kerámiaipar). Ezen cégek termékeit továbbra is helyi márkaként érzékelik a fogyasztók, bár sokat közülük már multinacionális nagyvállalatok vásároltak fel.

III.1.2.A vállalatok méret- és tevékenységi terület szerinti megoszlása

A kutatásunk során a Kolozsvár metropoliszövezetben bejegyzett közel 23 500 vállalkozás hivatalosan bejelentett adatait használtuk fel. A rendelkezésünkre álló adatbázis a 2007 decemberéig bejegyzett vállalatokra vonatkozik és a Kárpátia Magyar-Román Kereskedelmi és Iparkamarától származik (a továbbiakban: Kárpátia MRKIK).

A vállalkozások méret szerinti besorolását a jelenleg is hatályban levő, romániai kis- és közepes vállalkozásokra vonatkozó 346/2004-es törvény és az azt kiegészítő 27/2006-os kormányrendelet kritériumai alapján végeztük el. Ennek megfelelően a metropoliszövezet vállalkozásait négy csoportba sorolhatjuk: mikro-, kis-, közepes-, valamint nagyvállalatok. A metropoliszövezet vállalkozásainak méret szerinti besorolása jól illeszkedik az országos átlaghoz, a besorolás eredményeit az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

1. ábra. A metropolisövezet vállalatainak megoszlása méret szerint (2007)



	Alkalmazottak száma	Üzleti forgalom (ÜF) és eszközállomány (E)	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag
Mikro-vállalatok	10-nél kevesebb	Legalább az egyik kevesebb, mint 2 millió euró	21 285	90,82 %	92,88 %
Kis-vállalatok	10 és 49 között	Legalább az egyik kevesebb, mint 10 millió euró	1 780	7,59 %	5,32 %
Közepes vállalatok	50 és 249 között	ÜF < 43 millió EUR, vagy E < 50 millió EUR	312	1,33 %	1,53 %
Nagy-vállalatok	250 és fölötté	-	60	0,26 %	0,27 %

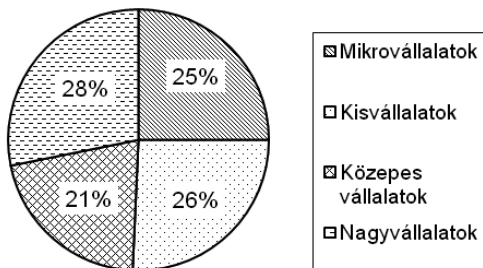
* Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A táblázatban az alkalmazottak száma oszlopban a vállalatok által bejelentett személyszám éves átlaga szerepel, amely a vizsgált vállalkozások jelentős hányada (31,54%!) esetén nulla. Az üzleti forgalom és az eszközállomány nagyságára vonatkozó kritérium alapján ugyanakkor ezen vállalatok mindegyike a mikrovállalkozások kategóriájába sorolható be.

A bejelentett alkalmazottak megoszlását az egyes vállalat-kategóriák között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti.

2. ábra. A metropoliszövezet alkalmazottainak megoszlása az egyes vállalatfajták között (2007)

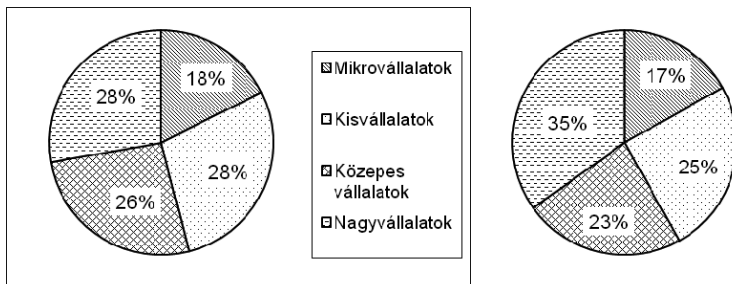


	Összes alkalmazott (fő)	Átlagos létszám (fő/vállalat)
Mikroállalatok	34 881	1,64
Kisvállalatok	35 825	20,13
Közepes vállalatok	29 438	94,35
Nagyállalatok	39 260	654,33
Metropolisz ÖSSZESEN	139 404	5,95

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Eltérő megoszlást mutat a különböző méretű vállalatok hozzájárulása a metropoliszövezet összes vállalkozása által generált üzleti forgalomhoz, valamint teljes árbevételhez. A teljes árbevétel az üzleti forgalmon felül a rendkívüli üzemi bevételeket, valamint a pénzügyi bevételeket is tartalmazza. A jelentős eltérést az üzleti forgalom és a teljes árbevétel között a vállalatok túlnyomó többségében a nagymértékű pénzügyi bevételek okozzák, különös tekintettel a pénzügyi tevékenységet folytató intézmények (bankok, biztosító társaságok, befektetési társaságok, nyugdíjalapok stb.) bevételeinek jellegére. A metropoliszövezet realizált üzleti forgalmának, illetve teljes árbevételének megoszlását a méret szerinti vállalat-kategóriák között az alábbi ábrák tartalmazzák.

3 ábra. A metropoliszövetet üzleti forgalmának (bal) és teljes bevételének (jobb) megoszlása vállalatméret szerint

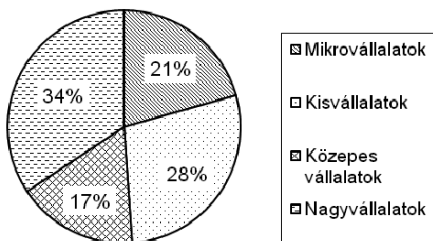


	Üzleti forgalom (ezer RON)	Teljes árbevétel (ezer RON)
Mikrovállalatok	4 098 414	4 735 819
Kisvállalatok	6 615 821	7 024 962
Közepes vállalatok	6 100 820	6 525 914
Nagyvállalatok	6 476 358	9 793 925
Metropolisz ÖSSZESEN	23 291 413	28 080 620

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Hasonló szerkezetben vizsgálhatjuk az egyes vállalat-kategóriák hozzájárulását a metropoliszövetetben képződő bruttóprofit-tömeghez, ahol a legnagyobb részesedést továbbra is a nagyvállalatok generálják. Az árbevétel arányos nyereséget (bruttó profit / teljes árbevétel) tekintve viszont eltérő eredményhez jutunk, mely szerint átlagosan a mikrovállalkozások képviselik a legmagasabb jövedelmezőségi lehetőséget.

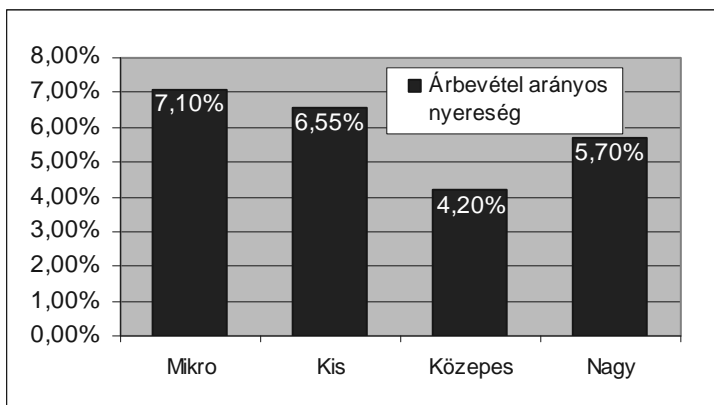
4 ábra. Az eltérő méretű vállalatok hozzájárulása a metropoliszövezet bruttó nyereségéhez



	Bruttó profit (ezer RON)
Mikrovállalatok	336 161
Kisvállalatok	459 979
Közepes vállalatok	274 114
Nagyvállalatok	558 604
Metropolisz ÖSSZESEN	1 628 858

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

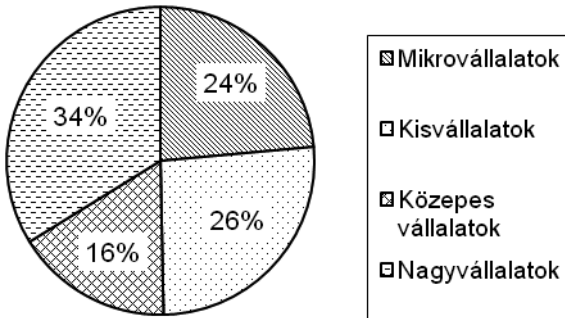
5 ábra. Az egyes vállalatkategóriák átlagos árbevétel arányos nyereségessége



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A vállalatok bruttó nyeresége képezi a fizetendő nyereségadó alapját, amely a jelenleg érvényben levő törvénykezés alapján a bruttó nyereség 16%-ával egyenlő (egységes adókulcs), ugyanakkor egyes vállalatok választhatják az üzleti forgalom 2%-ának megfelelő nyereségadó befizetését is. A befizetett profitadók vállalatméret szerinti megoszlását szemlélteti az alábbi grafikon, amely csak minimális eltérést mutat a bruttó profit megoszlásához viszonyítva.

6. ábra. A befizetett nyereségadó megoszlása vállalatméret szerint



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A vállalatoknál képződő bruttó nyereségből kiindulva meghatározhatunk egy effektív adókulcsot vállalatméret szerint lebontva, amely egyenlő a befizetett nyereségadó-tömeg és a fent említett bruttó nyereség állomány hányadosával. Az erre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

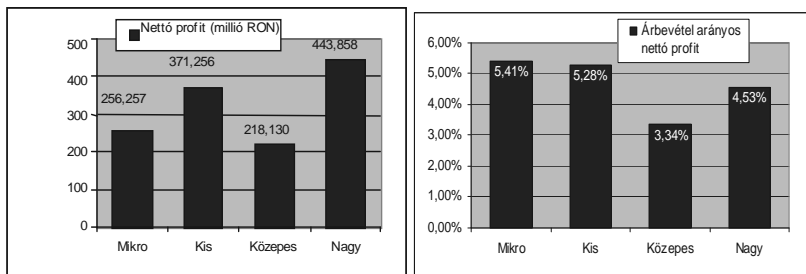
1. táblázat. Befizetett adó és effektív ágazati adókulcs vállalatméret szerint

	Bruttó nyereség (ezer RON)	Befizetett adó (ezer RON)	Adó aránya	Effektív adókulcs
Mikrovállalatok	630 528	79 905	23,55%	12,67%
Kisvállalatok	561 253	88 722	26,14%	15,81%
Közepes vállalatok	344 779	55 984	16,50%	16,24%
Nagyvállalatok	699 377	114 746	33,81%	16,41%
ÖSSZESEN/ÁTLAG	2 235 937	339 357	100%	15,18%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó nyereséghez és a nyereségadóhoz hasonlóan az előző kettő különbségéből adódó nettó nyereség vállalatméret szerinti megoszlása sem tér el jelentősen a fent bemutatott megoszlásoktól, a méretére, valamint a teljes árbevételhez viszonyított nagyságára vonatkozó adatokat szemlélteti az alábbi két grafikon.

7. ábra. A nettó profit aggregált nagysága vállalatméret szerint és az árbevétel arányos nettó profit átlagos nagysága vállalatméret szerint



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A nyereségességi mutatók mellett az is fontos vizsgálati szempont, hogy az egyes vállalati kategóriákhoz milyen eladósodottsági mutatók társíthatók. Az alábbi táblázat a vállalatok aggregált tőkestruktúráját jellemzi vállalatméret szerint, feltüntetve a vállalatok tevékenységének finanszírozásába bevont idegen tőke (adósságlomány) arányát.

2. táblázat. Vállalatok tőkestruktúrája aggregált és átlagos szinten

	Adósság- állomány (millió RON)	Adósság/ vállalat (RON)	Saját tőke Állománya (millió RON)	Saját tőke/ Vállalat (RON)	Aggregált idegen tőke arány
Mikrovállalatok	4 990	234 435	1 694	79 588	74,66%
Kisvállalatok	3 311	1 860 343	1 440	809 020	69,69%
Közepes vállalatok	3 035	9 728 123	1 599	5 127 065	65,49%
Nagyvállalatok	2 672	44 536 456	2 733	45 556 643	49,43%
ÖSSZESEN/ÁTLAG	14 009	597 718	7 467	318 604	65,23%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az eladósodottság elemzése során második lépésben azon vállalatok arányát vizsgáljuk meg, amelyek teljes mértékben eladósodtak, azaz finanszírozási struktúrájukban kizárólag idegen tőke szerepel. Ezen vállalkozások esetén a mérleg szerinti eszközállomány már nem elegendő a felhalmozott hitelek fedezésére, így a saját tőke negatív értéket vesz fel. A kolozsvári metropoliszövezet több mint 9 000 vállalata ilyen helyzetben található, ami az összes vállalkozás több mint 40%-ának felel meg. Ebből a legnagyobb részt a mikrovállalkozások jelentik, amelyek bár átlagosan a legnagyobb nyereségességet biztosítják, a teljes eladósodás veszélye szintén ezen kategória esetén a legmagasabb. Kiszűrve az elemzett mintából a teljes eladósodottsággal küzdő vállalatokat, megvizsgálhatjuk, hogy milyen arányban van jelen az idegen tőke a vállalatok finanszírozási struktúrájában. A metropoliszövezet átlaga egy egyensúlyi, közel 50-50%-os idegen tőke/saját tőke arányt mutat, vállalatméret szerint kategorizálva az eredmények már kissé eltérőek. Ezt tartalmazza az alábbi táblázat.

3. táblázat. Az idegen tőke (hitel) aránya a vállalatok összes finanszírozási forrásaiból a nem teljesen eladósodott vállalatokra nézve

	Idegen tőke részaránya
Mikrovállalatok	50,34 %
Kisvállalatok	64,90 %
Közepes vállalatok	60,62 %
Nagyvállalatok	48,93 %
Metropolisz ÁTLAG	52,07 %

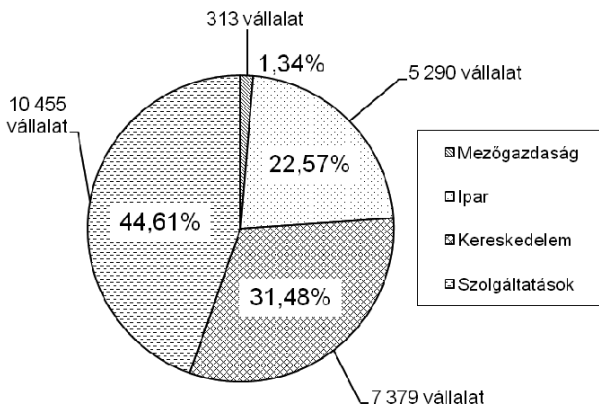
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A továbbiakban, a gazdasági tevékenységek eltérő jellege szerint, érdemes a vállalatok négy nagy csoportját elkülöníteni:

- ipari vállalatok (beleértve az építőipart, valamint az energetikát és közüzemi szolgáltatásokat);
- kereskedelem;
- szolgáltatások;
- mezőgazdaság (beleértve az erdészethez és halászathoz kapcsolódó tevékenységet végző vállalatokat is).

A számszerű megoszlást tekintve a vállalatok több mint háromnegyede esetében a tevékenységet a kereskedelem és szolgáltatások csoportjába sorolhatjuk be, míg a mezőgazdaságban működő vállalatok száma rendkívül alacsony (8. ábra).

8. ábra. Vállalatok megoszlása a főbb ágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A főbb tevékenységi csoportokat (a TEAOR-kódok romániai analógja, a CAEN szerint) tekintve, lebontva ezeket konkrét tevékenységi területekre (CAEN-kód, 4. szint) az alábbi öt terület a legnépszerűbb a metropoliszövezet vállalkozásainak körében:

4. táblázat. A metropoliszövezet öt legjelentősebb tevékenységi területe

Tevékenységi terület	CAEN-kód	Vállalatok száma
Vezetői és üzleti tanácsadás	7414	1270
Épületépítés	4521	1269
Élelmiszer, szeszesital és dohányáru kiskereskedelem	5211	1110
Közúti áruszállítás	6024	956
Mérnöki, építészeti és az ehhez kapcsolódó tanácsadási szolgáltatások	7420	850

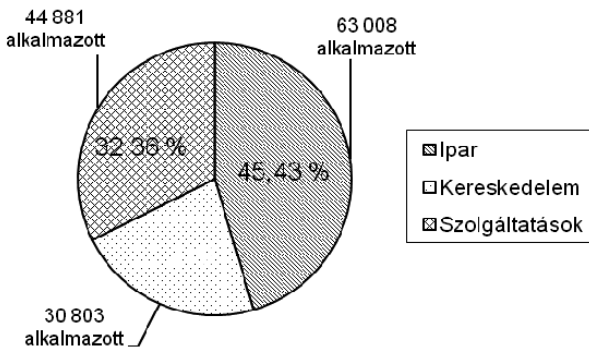
Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A vizsgált vállalkozások a fentiekén kívül további 420 különböző területen fejtik ki tevékenységüket, a tevékenységek koncentrációjára jól jellemző, hogy az öt legnépszerűbb tevékenységi terület 5455 bejegyzett vállalatot foglal magába, ami a metropoliszövezet vállalatainak 23,28%-át, azaz közel egynegyedét teszi ki.

A további elemzések során, a mezőgazdasági ágazat alacsony (minden esetben 1% alatti) jelentősége miatt eltekintünk ettől a kategóriától és csak a három befolyásos ágazatot, az ipar, a kereskedelem, illetve a szolgáltatások területét vesszük alapul.

A bejelentett alkalmazottak megoszlása a vállalatok számától eltérő megoszlást mutat annak köszönhetően, hogy az ipari tevékenységet folytató vállalatok esetén az egy vállalatra jutó alkalmazottak átlagos száma jóval magasabb a kereskedelem és a szolgáltatások területén tevékenykedő vállalatokéhoz képest.

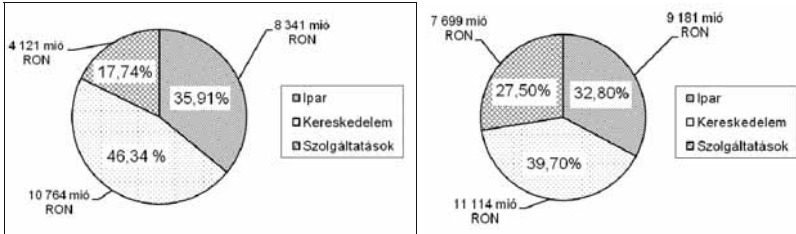
9. ábra. A metropoliszövezet bejelentett alkalmazottainak megoszlása az egyes ágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Fontos megvizsgálni azt is, hogy a vállalatok pusztán számán túl az egyes főbb ágazatok milyen mértékben járulnak hozzá a metropoliszövezetben képződő üzleti forgalomhoz, illetve teljes bevételhez. Ezen arányokat szemlélteti az alábbi két grafikon, ahol az eltérést az üzleti forgalom és a teljes bevétel között továbbra is azon szolgáltató vállalatok okozzák, amelyek tevékenységükből fakadóan bevételeik jelentős részét pénzügyi bevételként könyvelik el.

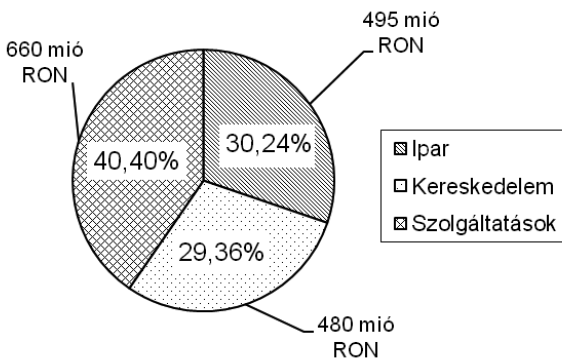
10. ábra. A metropoliszövezet üzleti forgalmának és teljes bevételének megoszlása az egyes ágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kolozsvári metropoliszövezetben tehát a teljes bevételhez és az üzleti forgalomhoz legnagyobb mértékben a kereskedelmi tevékenységet folytató vállalatok járulnak hozzá, azonban az ebből származó bruttó nyereség esetén az arányok változnak és a legjelentősebb hozzájárulást a szolgáltató cégek biztosítják, míg az ipari vállalatok mindkét szempont szerint egy stabil egyharmad körüli arányt tartanak fenn. A nyereségesség jellemzőit mutatja az alábbi grafikon és táblázat az egyes főbb ágazatokra nézve.

11. ábra. A főbb ágazatok részaránya a metropoliszövezet teljes bruttó nyereségéből



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

5. táblázat. A metropoliszövezet főbb ágazatainak nyereségessége

	Bruttó profit (ezer RON)	Bruttó profit / Üzleti forgalom *	Bruttó profit / Teljes bevétel **
Ipar	494 825	5,93 %	5,39 %
Kereskedelem	480 418	4,46 %	4,32 %
Szolgáltatások	660 986	16,04 %	8,59 %
ÖSSZESEN/ÁTLAG	1 636 229	7,04 %	5,84 %

* Átlagos üzleti forgalom arányos nyereség

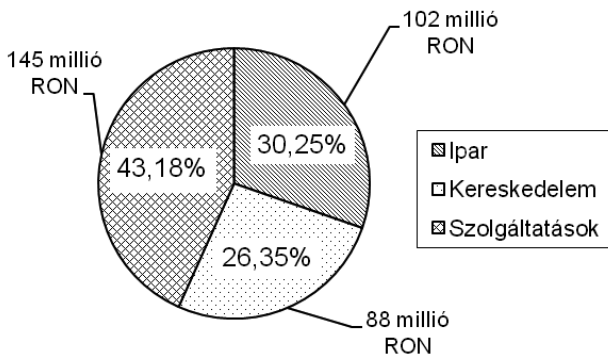
** Átlagos árbevétel arányos nyereség

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó nyereségességi mutatók következetes összehasonlításához a teljes árbevételarányos nyereség mutatói alkalmasak, amelyek kiszűrik a szolgáltató vállalatok jelentős mértékű pénzügyi bevételei okozta torzításokat.

A következőkben rátérünk a bruttó profit alapján fizetendő nyereségadó elemzésére, valamint a nyereségadó befizetése után a vállalatok számára megmaradó nettó profit vizsgálatára. A befizetett nyereségadó szektorok közti megoszlása csak kis mértékben tér el a bruttó profit állományának megoszlásától, az erre vonatkozó adatokat az alábbi grafikon tartalmazza.

12. ábra. A befizetett nyereségadó ágazatok közötti megoszlása



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A nyereségadó befizetése után fennmaradó nettó profit megoszlása közelíti a bruttó profit megoszlását, az erre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

6. táblázat. A nettó profitra vonatkozó adatok szektoronként

	Nettó profit (ezer RON)	Nettó profit aránya	Nettó profit/ Üzleti forgalom	Nettó profit/ Teljes bevétel
Mezőgazdaság	- 8 102	-	- 12,43%	- 9,34%
Ipar	392 717	30,26%	4,71%	4,28%
Kereskedelem	391 471	30,17%	3,64%	3,52%
Szolgáltatások	513 417	39,57%	12,46%	6,67%
ÖSSZESEN/ ÁTLAG	1 297 604	100%	5,59%	4,64%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A következő lépésben, a teljes mértékben eladósodott vállalatok kiszűrése után meghatározhatjuk a nem teljes mértékben eladósodott vállalatok átlagos tőkestruktúráját. Az erre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

7. táblázat. Az idegen tőke aránya a vállalatok finanszírozási struktúrájában, ágazati bontásban

	Idegen tőke aránya
Mezőgazdaság	55,08 %
Ipar	52,06 %
Kereskedelem	61,87 %
Szolgáltatások	45,89 %
ÁTLAG	52,07 %

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

III.2. A metropoliszövezet ipara

III.2.1. Általános helyzetkép

Feldolgozóipar

Az ipari szektor fejlődését elsősorban a multinacionális vállalatok betelepülése határozta meg. A következőkben összefoglaljuk a legjelentősebb ipari beruházásokat a város és a metropoliszövezet területén.

Kiemelkedő fontosságúak a város beruházási tevékenységében a jövőbeli hozzáadottérték-teremtést elősegítő ipari parkok. 2005. november 17-én a kolozsvári városi tanács felavatta a TETAROM I-es ipari parkot. A második, TETAROM II nevű parkot teljes egészében az amerikai Emerson elektromos műszergyártó bérelte ki, a TETAROM III pedig a Nokia és beszállítói számára áll rendelkezésre. A kolozsvári ipari parkok a fejlett technológiai szektorokat célozzák meg, mint például a szoftverfejlesztés, számítógépes hálózatok, hardvergyártás, elektronika stb. A befektetőknek kedvező körülményeket biztosít néhány helyi jellegzetesség, mint a neves Babes-Bolyai Tudományegyetem és a Kolozsvári Műszaki Egyetem, a magas szakképzettségű fiatalok nagy száma, ami ugyanakkor nyugati viszonylatban olcsó munkaerőt jelent, továbbá az a tény, hogy Kolozsvár az ország egyik legnagyobb egyetemi központja Bukarest főváros és Jászváros (Iasi) mellett. Az ipari park vonzási körébe tartozik a Kolozsváron keresztülhaladó leendő európai autópálya is (Nagyvárad–Kolozsvár–Marosvásárhely–Brassó–Bukarest).

A finn Nokia összeszerelő üzeme a metropoliszövezethez tartozó Nemeszsuk területén található TETAROM III ipari park keretében foglal helyet. Az üzem létesítése egy 120 millió euró értékű beruházás, amely körülbelül 3.500 új munkahely teremtését ígérte és számos Nokia beszállító betelepülését az ipari parkba vagy környékére. A 2008-2009-es pénzügyi - gazdasági világválság következtében azonban csupán fele ekkora nagyságú munkaerőt sikerült alkalmazni és a beszállítók beruházásai és ezek multiplikatív hatásai is elmaradtak.

Az egyesült államokbeli Emerson villamosgépgyártó a TETAROM II ipari park keretében, Kolozsvár területén rendezkedett be (120 millió eurós beruházás, 2008-ban avatták fel).

A holland-német Friesland-Campina tejtermékgyártó Kolozsváron rendezte be országos főközpontját miután felvásárolta a hagyományos kolozsvári tejüzemet, a Napolact-ot, a Perfetti van Melle európai édességgyártó pedig a 2000-es évek elejétől folyamatos beruházásokkal fejleszti kolozsvári üzemét.

A francia eredetű Mecerlec Plastic Compozit 12 millió eurót ruházott be Kolozsváron a műanyaggyártás területén.

A Farmec kozmetikai vállalat átfogó újratechnologizálási projektet hajt végre a 2006–2010-es időszakban, ebből csupán a 2006-os évre 3,5 millió euró befektetése jutott, 2007-re pedig 2,5 millió euró.

Építőipar és infrastruktúra

Messzemenően a legjelentősebb infrastruktúra- és építkezési beruházás a térségben az Erdélyi Autópálya melyet az amerikai Bechtel társaság kivitelez. Az Erdélyi Autópálya jelenleg a legjelentősebb infrastruktúra-projekt Európában. A legfrissebb közzétett sajtóközlemények szerint az autópálya első, 42 km-es szakaszát még 2009 végén átadják a forgalomnak.* A 2004-ben indult autópálya-építés hosszas leállások után, 2009-ben kezdett lendületesebben fejlődni a gazdasági válság ellenére, amit az magyaráz, hogy a projekt a kormányzati beruházások prioritásai között szerepel. Az autópálya-építés lassúságának okai inkább politikai, mint gazdasági természetűek: a Bukarest-Ártánd autópálya erdélyi szakaszát (Brassó-Ártánd) az Adrian Nastase által vezetett kormány 2004-ben közbeszerzési pályázat kiírása nélkül, közvetlen megbízással ítélte oda az egyesült államokbeli Bechtel konszernnek. A 2004-ben hatalomra kerülő új kormány több ízben is újratárgyalta és módosította a román állam és a Bechtel közötti szerződést, arra hivatkozva, hogy az autópálya-építés költségvetése túlméretezett és a már elvégzett munkálatok nem kielégítő minőségűek. A 2008-as parlamenti választások nyomán hatalomra került Boc-kormány ismét stratégiai jelentőségűvé emelte az autópályát és olajozottabbá tette annak kormányzati finanszírozását. Azonban ez az intézkedés is vitatott, hiszen a 2009. évvégi államelnöki választások fényében elhamarkodottnak tűnik, sokan aggódnak a gyorsított tempóban végzett munkálatok tartóssága miatt.

* Átadták. (a szerk.)

Az épülő autópálya pozitív externális hatásai minden bizonynyal erőteljesen érintik majd a Kolozsvár metropoliszövezet azon településeit, amelyek Kolozsvár és az autópálya-lehajtók között foglalnak helyet: nyugati irányban, a gyalui lehajtó felé helyezkedik el Szászfenes, Lóna és Gyalu, dél-keleti irányban, a tordai lehajtó felé pedig Erdőfelek, Alsópeterd és Tordatúr községek. Ezek a helységek már jelenleg, az autópálya hiányában is az átlagosnál nagyobb számban adnak helyet logisztikai központoknak, raktároknak és vendéglátó-ipari egységeknek, hiszen jelenleg is az E60-as európai út halad rajtuk keresztül.

Természetesen az autópálya-építés hátrányairól sem szabad megfeledkezni, ami a káros környezeti hatásokkal és a zajszennyezéssel kapcsolatos. Napjainkban is igaz marad az a megállapítás mely szerint a periférikus kistelepülések „kimaradnak az autópálya közvetlen előnyeiből, miközben közvetlenül vagy közvetve a beruházás terheiből ők is részesednek. Lemaradásuk egyre hangsúlyosabbá válik, s ennek következtében a népességvándorlás felújulása várható”². Az övezet periférikus települései az autópálya szempontjából: Kolozsborsa, Magyarargorbó, Borsaujfalu, Kaján, Kolozs (község) és Ajton.

Kolozsvár terelőútjának építése egy mintegy 50 millió eurós beruházás, melynek három külön szakaszát az olasz Tirena Scavi és Pizzarotti valamint a magyarországi Vegyépszer konszernnek kivitelezik.

A Garboli Conicos Tirena Scavi (Olaszország) befejezte 145 utca rehabilitálását Kolozsváron és további 148 utca modernizálása van folyamatban. A beruházás összértéke 51 millió euró.

A Siemens Elin Buildings & Infrastructure GmbH & Co (Ausztria) nyerte meg a város közvilágítására kiírt közbeszerzési pályázatot 15 évre, a 2007-es évtől kezdődően. A szerződés éves értéke 800.000 euró.

Az elmúlt években jelentős irodaházak, üzletközpontok jöttek létre elsősorban Kolozsvár belvárosának keleti részén (Power

2 Králik Lóránd - Nyugat-Románia magyarlakta régióinak fejlődési lehetőségei az autópálya-programok fényében, in: *Közeledő Régiók a Kárpát-Medencében II. Dél-Szlovákia, Erdély és a Vajdaság Gazdasági Átalakulása*. Szerkesztette: Réti Tamás, Budapest, Európai Összehasonlító Kisebbségkutatók Közalapítvány 2005, 132. old.

Business Center, City Business Center, MaestroBusiness Center, Olimpia Business Center, Iulius Business Center) de a déli (Sigma Center) és nyugati (Amera Tower) városszéleken is. Ezek együttesen több mint 51 000 m²-t bocsátanak a bérlő vállalatok rendelkezésére.

Az infrastruktúrába irányuló beruházások fontos célpontja a Kolozsvári Nemzetközi Repülőtér is, amely lényeges kapacitásbővítést hajtott végre 2008-ban. Az új fejlesztéseknek köszönhetően a repülőtér képes lesz évi 2 000 000 fős utasforgalom lebonyolítására, ami több mint kétszerese a jelenlegi 800 000 fős kapacitásnak.

Kutatás-fejlesztés és információtechnológia

Valószínűleg a legnagyobb beruházást ilyen téren a finn IT óriás, a Nokia hajtotta végre, amely egyedül 2006-ban 120 szoftvermérnököt alkalmazott a kolozsvári székhelyű K+F központjába.

A Siemens Program and System Engineering (Ausztria) egymillió eurót fektetett be 2006-ban második országos K+F központjába, amely csaknem 1000 munkahelyet biztosít elsősorban a műszaki egyetemek végzettjei számára.

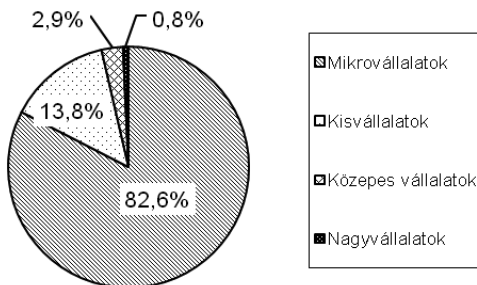
A Nivis Romania KFT (USA) 500 000 eurót ruházott be a TETAROM I ipari parkon belül helyet foglaló létesítményébe. A vállalat informatikai programok fejlesztésével foglalkozik.

A SESCO Technologies csoport (Finnország) információtechnológiai szoftvereket fejleszt mobiltelefonok számára Microsoft és Linux operációs rendszerekre egyaránt.

III.2.2. Gazdasági-pénzügyi elemzés

A kolozsvári metropoliszövezet ipari szektorában tevékenykedő vállalatok méret szerinti megoszlása némileg eltér az országos szintű ipari szektor átlagától és a mikro- illetve a kisvállalkozások számbeli túlsúlyát állapíthatjuk meg, ugyanakkor az is megjegyzendő, hogy a metropoliszövezet nagyvállalatainak pontosan kétharmada az ipari szektorban tevékenykedik. Az ipari szektor vállalkozásainak méret szerinti megoszlására vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

13. ábra. A metropoliszövezet ipari vállalatainak méret szerinti megoszlása



	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag*
Mikrovállalatok	4 367	82,6 %	75,1 %
Kisvállalatok	731	13,8 %	17,5 %
Közepes vállalatok	152	2,9 %	6,0 %
Nagyvállalatok	40	0,8 %	1,4 %
ÖSSZESEN	5 290	100 %	100 %

*Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az ipari mikrovállalkozások közel egyharmada (32,56%-a), azaz 1422 vállalat nulla bejelentett alkalmazottal működik.

Az ipari szektor további elemzéséhez megvizsgáljuk az egyes gazdasági alágazatok jellemzőit. Az alágazatok beosztása az általunk felhasznált adatbázisban a már említett CAEN tevékenység-kódrendszer 2003–2008 között érvényben levő változata szerint történt, ami különbözik a 2008-as, európai uniós irányelveknek megfelelő beosztástól. Az általunk felhasznált beosztás a tulajdonképpeni feldolgozóipar egy részét (élelmiszer, textilipar) a kitermelés mellé sorolja, másik részét pedig az úgynevezett termelőiparba. Mivel a kitermelés és bányászat a Kolozsvár metropoliszövezet területén nem jellemző tevékenység, a tulajdonképpeni feldolgozóipar szinte teljesen megfeleltethető az első két kategóriának. Az alágazatok felosztása tehát az alábbi öt csoport szerint történik:

- kitermelő- és feldolgozóipar: a teljes kitermelő iparágon kívül magába foglalja a metropolisz-övezetbeli élelmiszer-, textil-, lábbeli-, valamint a bőripari vállalatokat;

- termelőipar: ezen csoportba tartoznak a fa-, papír-, nyomda-, üzemanyaggyártó-, fém-, gép-, illetve vegyipari vállalatok;
- elektronikai és optikai ipar: amely ezen kívül más, kisebb iparágakat is magába foglal, mint a közlekedési eszközök gyártása, vagy a hulladékok újrafeldolgozásával foglalkozó vállalatok;
- energia-, víz-, gáztermelő és elosztó iparága;
- építőipar.

A vállalatok számszerű megoszlását az ismertetett ipari alágazatok között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti, ahol az építőipar egyértelmű dominanciája figyelhető meg.

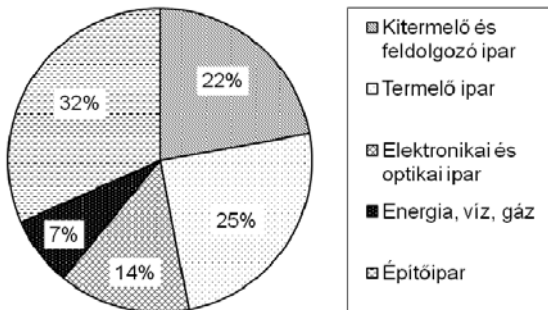
14. ábra. Ipari vállalatok szám szerinti megoszlása az egyes alágazatok között

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Ebből nagyvállalat
Kitermelő- és feldolgozóipar	740	13,99%	10
Termelőipar	1 357	25,65%	9
Elektronikai és optikai ipar	543	10,26%	5
Energia, víz, gáz	44	0,83%	4
Építőipar	2 606	49,26%	12
ÖSSZESEN	5 290	100%	40

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az alkalmazott munkaerő nagyságát vizsgálva már kiegyensúlyozottabb helyzetképhez jutunk, de továbbra is az építőipar található a lista élén a legtöbb bejelentett alkalmazottal. Az alkalmazott munkaerő létszámára vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

15. ábra. Ipari vállalatok alkalmazottainak megoszlása az egyes alágazatok között

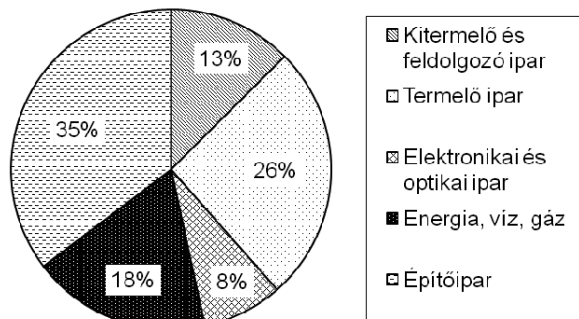


	Alkalmazottak összlétszáma	Alkalmazottak aránya	Egy vállalatra jutó alkalmazott
Kitermelő- és feldolgozóipar	13 951	22,14 %	18,85
Termelőipar	15 623	24,80 %	11,51
Elektronikai és optikai ipar	8 843	14,03 %	16,29
Energia, víz, gáz	4 664	7,40 %	106,00
Építőipar	19 927	31,63 %	7,65
ÖSSZESEN	63 008	100 %	11,91

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az aggregált üzleti forgalom, valamint a teljes árbevétel tekintetében szintén az építőipar foglalja el a vezető pozíciót, a két mutató, üzleti forgalom és árbevételből való részesedés tekintetében az ágazatok között szignifikáns különbség nem észlelhető. Az üzleti forgalom és árbevételre vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat szemléltetik.

16. ábra. A teljes árbevétel megoszlása az ipari alágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

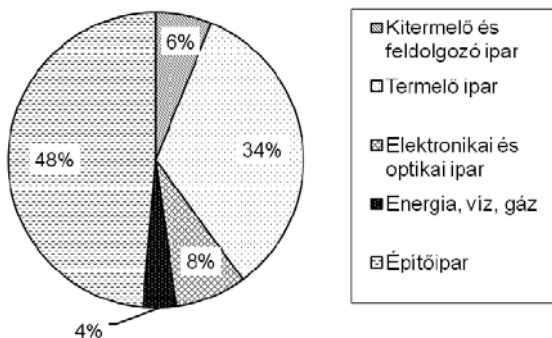
8. táblázat. Ipari alágazatok üzleti forgalom és teljes árbevétel szerint

	Üzleti forgalom (millió RON)	Egy vállalatra jutó üzleti forgalom (RON)	Teljes árbevétel (millió RON)	Egy vállalatra jutó teljes árbevétel (RON)
Kitermelő- és feldolgozóipar	989	1 336 568	1 150	1 554 542
Termelői ipar	2 129	1 568 653	2 384	1 757 103
Elektronikai és optikai ipar	716	1 318 640	744	1 371 974
Energia, víz, gáz	1 614	36 671 884	1 658	37 682 823
Építőipar	2 894	1 110 592	3 244	1 244 661
ÖSSZESEN/ ÁTLAG	8 342	1 576 845	5 938	1 735 607

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az ipari szektorban tevékenykedő vállalatok profitabilitását tekintve az iparban megtermelt bruttó nyereség legnagyobb hányada az építőiparban képződik, ami mellett fontos szerepet játszanak a termelői iparág vállalatai is. A fennmaradó három alágazat csak csekély mértékben járul hozzá a bruttó nyereség növeléséhez, amely az alábbi módon oszlik meg az egyes alágazatok között:

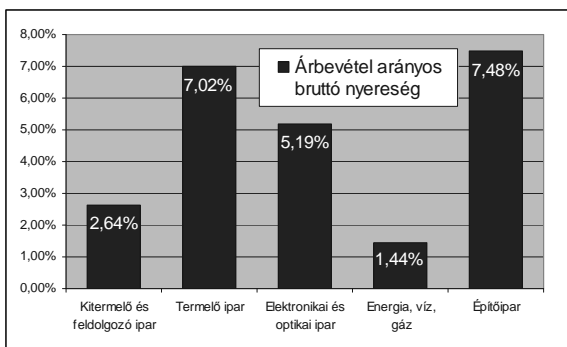
17. ábra. Az iparban képződő bruttó nyereség megoszlása az alágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az ágazatonkénti átlagos árbevétel arányos bruttó nyereséget mutatja az alábbi grafikon. A teljes ipari szektorra érvényes átlagos árbevétel arányos nyereség 5,48%.

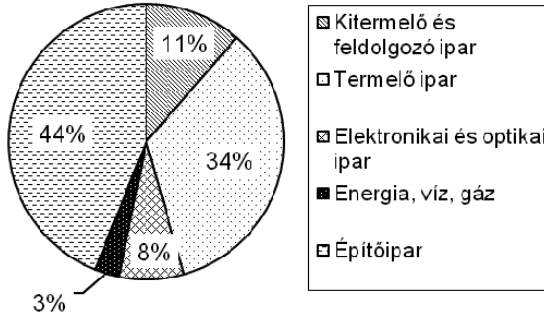
18. ábra. Árbevétel arányos bruttó nyereség ipari alágazatonként



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Adózás szempontjából vizsgálva az egyes ipari alágazatokat a befizetett adó mennyisége szoros kapcsolatban áll az adott iparág bruttó nyereségességével. Az adózásra vonatkozó adatokat az alábbi grafikon tartalmazza.

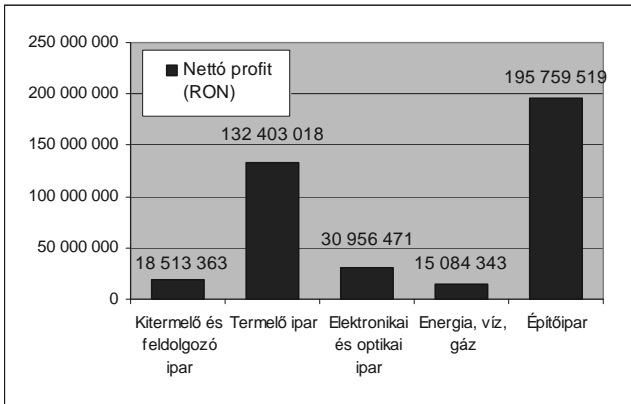
19. ábra. A befizetett adók megoszlása az ipari ágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A befizetett adók után a vállalatok számára ténylegesen megmaradó nettó profit állományának megoszlása nem különbözik számottevően a bruttó profit ágazatok közötti megoszlásától, nagyságuk pedig természetesen a befizetett adó értékével csökkentett. Ezen nagyságokat ábrázolja az alábbi grafikon.

20. ábra. Az egyes ipari ágazatokban megtermelt nettó profit nagysága

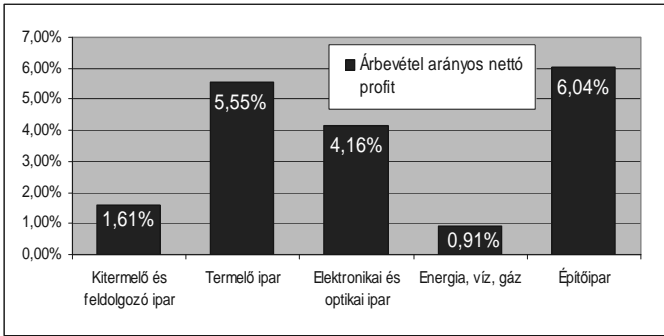


Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A teljes árbevételhez viszonyított nettó profit ágazatonként vett átlagos értékei az alábbi grafikon szerint alakulnak és egymáshoz

viszonyított értékei nem térnek el számottevően az árbevétel arányos bruttó profit esetén tapasztaltaktól.

21. ábra. Az árbevétel arányos nettó profit alágazati átlagai



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

9. táblázat. A nem teljesen eladósodott vállalatok idegen tőke aránya, ipari alágazatok szerint

	Idegen tőke aránya
Kitermelő- és feldolgozóipar	53,57%
Termelői ipar	52,83%
Elektronikai és optikai ipar	52,80%
Energia, víz, gáz	46,75%
Építőipar	51,25%
ÁTLAGOSAN	52,06%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A teljes ipari ágazat eladósodottsági mutatóinak számításakor kiugróan magas értékeket kaptunk az építőiparra vonatkozóan, ahol a vállalatok tőkestruktúrájának átlagosan közel háromnegyedét idegen tőke alkotja. Ezt a számítást ugyanakkor azon vállalatok is torzítják, akik esetében az eladósodottsági ráta a 100%-ot is meghaladja, azaz saját tőkéjük negatív. A megfelelő korrekciók elvégzése után azonban megállapítható, hogy az építőipar esetén kezdetben számolt, kiugró idegen tőke arány egyes vállalatok túlzott el-

dósodottságának köszönhető, és nem tekinthető iparági jellemzőnek, hiszen a fennmaradó, nem teljesen eladósodott vállalatok általában továbbra is közel 50%-ig vannak be idegen tőkét tevékenységük finanszírozásába (9. táblázat).

III.2.3. A gazdasági-pénzügyi válság hatása az iparban

A 2008–2009-es gazdasági válság a pénzügyi és a kereskedelmi szektor után az iparra is áterjedt, amit a Kolozsváron megugró munkanélküliségi adatok is tükröznek. A megyei szinten legnagyobb infrastruktúra-építési beruházást megvalósító Bechtel társaság alkalmazottai közül a télen 1200 alkalmazottat bocsátott ideiglenes, technikai munkanélküliségbe. Azóta azonban a kormányzati átutalások nyomán ezek az alkalmazottak visszatérhettek az autópálya építéshez.

Az utóbbi évek legsikeresebb beruházásaként elkönyvelt Nokia csupán időleges elbocsátásokat jelentett be 2009-re: mintegy 2500 alkalmazottjának 20-30%-át, váltakozó, úgynevezett „rotatív” rendszerben fogja kényszerszabadságra küldeni.

Egy másik ipari alágazat amely jelentős veszteségeket könyvelhetett el a fafeldolgozás és bútorgyártás. Ezen a piacon az eladások mintegy 30%-al csökkentek 2008 azonos időszakához képest.

Az ACE Fujikura autóalkatrész-gyártó, amely Kolozsváron és Dézsen fejti ki tevékenységét, 2008 nyara óta 250 alkalmazottat bocsátott el.

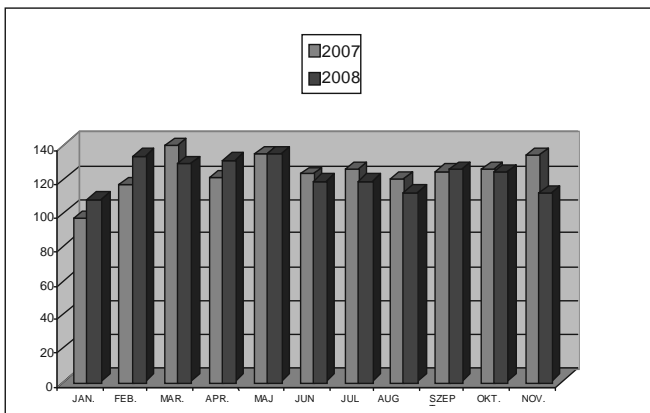
Az építőiparban a hivatalosan bejelentett adatok szerint a legnagyobb kolozsvári építkezési vállalatok, a Transilvania Constructii, a Tirrena Scavi és a CH Transbeton összesen több mint ezer alkalmazottat bocsátott el a válság beköszönte óta. A nem hivatalosan az építőiparban dolgozó munkaerő nagysága még mindig jelentős ezért a hivatalos elbocsátási adatok is jócskán alulbecslik a valódi munkanélküliséget.

A ruházati ipar is megsínyli a kereslet visszaesését. A bér munka („lohn”) rendszer korszakának elmúlásával a kolozsvári Guara al-sóneműgyártó alkalmazottainak felét kényszerül elbocsátani. Ezzel szemben a megye legnagyobb textilgyártója, a Jolidon egyelőre nem tervez számottevő elbocsátásokat, ezért 2.500 kolozsvári alkalmazottja egyelőre biztonságban tudhatja munkahelyét.

Az üzleti környezet igencsak tervezhetetlen, hullámzó jellegét példázza az a tény, hogy a Metalul öntöde, amely előzőleg a megyei munkaügyi hivatalnál bejelentette munkahelyei nagy részének leépítését, végül mégsem hajtotta végre az elbocsátásokat az export-rendelések váratlan növekedése miatt.

A számos leépítés, nyereség-csökkenés és felgyülemplő veszteség a helyi és központi költségvetés helyzetére is kihat: 2008 után, amely rekordévnak számított Kolozs megyében a költségvetési bevételek szempontjából, 2009 februárjára a központi költségvetés megyei részlegéhez már 25%-al kevesebb bevétel folyt be a tavalyi év februárjához képest.

22. ábra. Az ipari termelés alakulása Kolozs megyében 2007-2008 között havi bontásban (millió RON)



Forrás: Megyei Statisztikai Jelentés

Összességében, Kolozs megye iparának helyzetét a következőkben foglalhatjuk össze: Az ipari termelés indexe 98,9% volt 2008 novemberében az előző év azonos hónapjához képest. Alágazatok szerint a következő tevékenységek könnyelhettek el növekedéseket az eltelt évben: fémalapú építkezések, közüzemi szolgáltatások, nyomdaipar, vegyipar, szállítóeszközök gyártása, nagy pontosságú orvosi műszergyártás, óragyártás, ásványi anyagok feldolgozása.

A legfontosabb területek, ahol az ipari tevékenység mutatói csökkentek a következők: ruházati ipar, textilipar, gépgyártás, bőrfeldolgozó ipar, élelmiszeripar és szeszesitalgyártás, fafeldolgozás, gumi- és műanyaggyártás, fémfeldolgozás, papíripar.

III.3. A metropoliszövezet kereskedelmi szektora

III.3.1. Általános helyzetkép

A rendszerváltást követő első évtizedben a kereskedelmi szektor volt az első, amely némiképpen fejlődésnek indulhatott. A megnyíló határok és a román lej részleges konvertibilitása lehetővé tették, hogy számos importtermék árássza el az országot elsősorban Törökországból, Németországból, Magyarországról. Ez az időszak az alacsony hozzáadott értékű importok korszaka volt, melynek tárgyát az élelmiszer-, használsruha- és használtgépkocsi-importok képezték.

A kereskedelmi ágazat ugrásszerű növekedése azonban csupán 2000 után következett be, amikor Kolozsvár piacán is megjelentek a multinacionális nagy- és kiskereskedelmi hálózatok, ezzel a fogyasztás újabb kultúráját honosítva meg a kolozsvári lakosság körében. Elsőként a nagykereskedelmi láncok jelentek meg (Metro – 2000, Selgros – 2005), majd a kiskereskedelmi hálózatok is rendkívül dinamikus fejlődésen mentek keresztül: a Billa, Kaufland, Profi, Cora, Plus, Real, Carrefour, Auchan, Praktiker, Ambient, Baumax, Arabesque, Mobilia Center, összesen 16 üzletét a 2003-2008 időszakban nyitotta meg (összesen 16 üzlet).

A város két legnagyobb bevásárló- és szabadidőközpontja 2007-ben nyitotta meg kapuit: a város keleti szélén elhelyezkedő Iulius Mall 155 000 m²-en – 75 millió euró értékű beruházás és a város nyugati határán kívül, Szászfenes területén elhelyezkedő Polus City Center 80 000 m²-en – 60 millió euró értékű beruházás. További, építési stádiumban levő bevásárlóközpontok az Akademia Center és az Atrium Center, mindkettő a városközponti övezetében valamint a Global Plaza a város nyugati szélén.

III.3.2. Gazdasági-pénzügyi elemzés

A Kolozsvár metropoliszövezet kereskedelmi szektorában tevékenykedő vállalatok méret szerinti megoszlása szinte tökéletesen megfelel az országos szintű kereskedelmi és szolgáltató szektor átlagának, így a legfőbb következtetés a mikrovállalkozások abszolút számbeli fölénye a kereskedelmi szektorban. A kereskedelemmel foglalkozó vállalkozások méret szerinti megoszlására vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

23. ábra. A metropoliszövezet kereskedelmi vállalatainak méret szerinti megoszlása

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag*
Mikrovállalatok	6 774	91,80 %	91,9 %
Kisvállalatok	519	7,03 %	7,0 %
Közepes vállalatok	81	1,10 %	1,0 %
Nagyvállalatok	5	0,07 %	0,1 %
ÖSSZESEN	5 290	100 %	100 %

* Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet, az országos átlag a kereskedelmi és szolgáltató szektor összességére vonatkozik.

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kereskedelmi mikrovállalkozások 40,36%-a, azaz 2734 vállalat nulla bejelentett alkalmazottal működik.

A metropoliszövezet kereskedelmi szektorának további elemzéséhez megvizsgáljuk, hogy a szektort alkotó egyes ágazatok milyen jellemzőkkel rendelkeznek. Ennek érdekében a kereskedelmi szektort az alábbi három alágazatra bontjuk:

- autókereskedelem: magába foglalja az összes gépjármű és motorkerékpár kereskedelmével foglalkozó vállalatot, az ezekhez kapcsolódó alkatrész-kereskedőket, a javító és karbantartó cégeket, valamint az üzemanyag-kereskedelmet;

- nagykereskedelem: tartalmazza az összes, autó és motorkerékpár kivételével minden más termék nagykereskedésével foglalkozó vállalatot;

- kiskereskedelem: tartalmazza az összes, autó és motorkerék-pár kivételével minden más termék kiskereskedésével foglalkozó vállalatot, valamint a házi használatú tárgyak javításával foglalkozó műhelyeket.

A vállalatok számszerű megoszlását a fent vázolt három kereskedelmi ágazat között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti, ahol a kiskereskedelmi vállalatok abszolút számbeli fölénye figyelhető meg.

24. ábra. Kereskedelmi vállalatok számszerű megoszlása az egyes alágazatok között

	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Ebből nagyvállalat
Autókereskedelem	849	11,51%	1
Nagykereskedelem	2793	37,85%	3
Kiskereskedelem	3737	50,64%	1
ÖSSZESEN	7379	100%	5

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az alkalmazottak megoszlását tekintve a három kereskedelmi ágazat között már eltérő eredményre jutunk, ahol a nagykereskedéssel foglalkozó vállalatok vannak fölényben és az egy vállalatra jutó alkalmazottak száma szintén ezen ágazat esetén a legmagasabb. Az alkalmazottak megoszlására vonatkozó adatokat az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

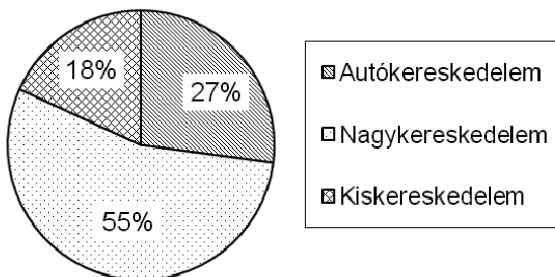
25. ábra. Az alkalmazottak megoszlása a kereskedelmi szektor alágazatai között

	Alkalmazottak összlétszáma	Alkalmazottak aránya	Egy vállalatra jutó alkalmazott
Autókereskedelem	4 228	13,73%	4,98
Nagykereskedelem	14 882	48,31%	5,33
Kiskereskedelem	11 693	37,96%	3,13
ÖSSZESEN/ÁTLAG	30 803	100%	4,17

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Hasonló, illetve még hangsúlyosabb eredményre jutunk, ha az egyes ágazatok aggregált üzleti forgalom vagy teljes árbevétele szerinti hozzájárulását vizsgáljuk a metropoliszövezet teljes kereskedelmi szektorához. Az üzleti forgalom vagy árbevétel alapján vett megoszlás ugyanakkor nem mutat lényegi különbséget.

26. ábra. A teljes árbevétel megoszlása a kereskedelem alágazatai között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

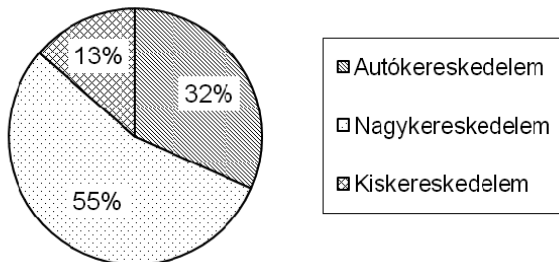
10. táblázat. Az üzleti forgalom és a teljes árbevétel aggregált, valamint egy vállalatra jutó értékei a kereskedelmi alágazatok szerint

	Üzleti forgalom (millió RON)	Egy vállalatra jutó üzleti forgalom (RON)	Teljes árbevétel (millió RON)	Egy vállalatra jutó teljes árbevétel (RON)
Autókereskedelem	2 918	3 437 140	3 018	3 554 964
Nagykereskedelem	5 890	2 108 784	6 085	2 178 607
Kiskereskedelem	1 956	523 377	2 011	538 055
ÖSSZESEN/ÁTLAG	10 764	1 458 711	11 114	1 506 129

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A metropoliszövezet kereskedelmi szektorának profitabilitását tekintve a képződött bruttó profit tömegéből a nagykereskedéssel foglalkozó vállalatok tudhatják magukénak a legnagyobb részesedést, míg a kiskereskedelmi vállalatok csak nagyon kis arányban járulnak hozzá a szektor nyereségességéhez. A kereskedelmi szektorban megtermelt bruttó profit az alábbi grafikon szerint oszlik meg az egyes alágazatok között.

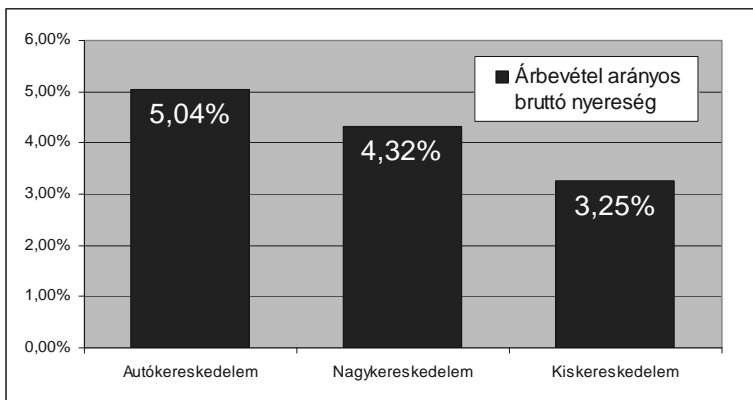
27. ábra. A kereskedelmi szektor bruttó profitjának megoszlása az egyes alágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kereskedelmi szektor egyes alágazataiban képződött bruttó profitnak az árbevételhez viszonyított százalékos arányát szemlélteti az alábbi grafikon.

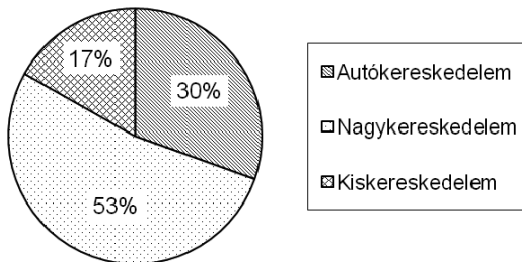
28. ábra. Árbevétel arányos bruttó profit kereskedelmi alágazatonként



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó profit alapján fizetendő nyereségadó megoszlása az egyes kereskedelmi ágazatok között a bruttó profit megoszlásához hasonlóan alakul, amint azt az alábbi grafikon is szemlélteti.

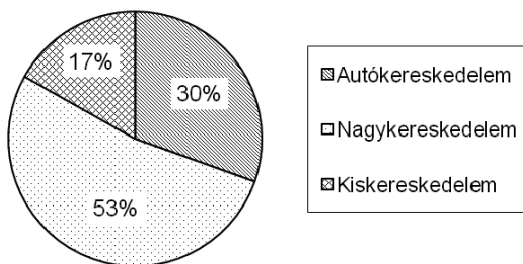
29. ábra. A befizetett nyereségadó megoszlása a kereskedelmi alágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

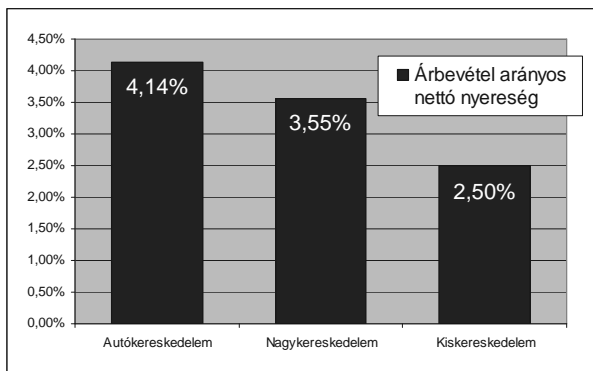
A legnagyobb mennyiségű befizetett nyereségadót a nagykereskedelmi ágazat szolgáltatja, ami az ágazatban megtermelt bruttó profit nagyságának köszönhető. A nyereségadó befizetése után fennmaradó nettó profit megoszlása szintén a bruttó profit megoszlását közelíti. A nettó profit ágazati nagyságára, valamint az ágazati átlagos árbevétel arányos nagyságára vonatkozó adatokat az alábbi két grafikon szemlélteti.

30. ábra. A nettó profit állomány értékei kereskedelmi alágazatonként



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

31. ábra. Átlagos árbevétel arányos nettó profit kereskedelmi alágazatonként



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A kereskedelmi szektor eladósodottságát illetően a szektor teljes adósságállománya valamivel több, mint 4 milliárd RON.

Az első számításkor kiugróan magas eladósodottsági arányt észlelhettünk mind a kis-, mind pedig a nagykereskedelmi vállalatoknál, kiskereskedelmi vállalatok esetén például a finanszírozási struktúra átlagosan több mint háromnegyede idegen tőke. A számítást ugyanakkor azon vállalatok is torzítják, akik esetében az eladósodottsági ráta a 100%-ot is meghaladja, azaz saját tőkéjük negatív. Ha ezen vállalatokat kiszűrjük, nem számolva a vállalatok közel felével, megkaphatjuk a nem 100%-ban eladósodott vállalatokra vonatkozó idegen tőke arányt.

11. táblázat. A nem teljesen eladósodott vállalatok átlagos idegen tőke aránya, kereskedelmi alágazatok szerint

	Idegen tőke aránya
Autókereskedelem	60,26%
Nagykereskedelem	61,61%
Kiskereskedelem	62,56%
ÁTLAGOSAN	61,87%

Forrás: saját számítás

A fenti táblázat alapján megállapítható, hogy átlagosan a kereskedelmi vállalatok nagyobb mértékben vannak eladósodva, mint az ipari vállalatok, a nem 100%-ban eladósodott kereskedelmi vállalatok idegen tőke aránya ugyanakkor átlagosan 60% körül mozog, ami szintén magasabb az ipari átlagnál.

III.3.3. A gazdasági-pénzügyi válság hatásai a kereskedelemben

Ami a jelenlegi gazdasági válság hatását illeti a kereskedelemre, elmondható, hogy az elsősorban a gépkocsi-kereskedelmet érintette hátrányosan. Románia Európai Unióhoz való csatlakozását követően eleve nagy ütemben növekedett a használt gépkocsi - import főleg Németországból, annak ellenére, hogy az akkori kormányzat jelentős környezetvédelmi regisztrációs díjat vetett ki az ilyenfajta járművekre. Ez a használtgépkocsi-import hátrányosan érintette az új gépkocsik kereskedésére szakosodott importőröket, akiknek a válság beköszönte további jelentős veszteségeket okozott.

Sajtóértesülések szerint³ az autókereskedések és autószalonok eladásai 2009 májusig 65%-kal csökkentek 2008 azonos hónapjának értékeihez képest a személygépkocsik esetén, és csaknem 80%-al a kereskedelmi célú szállítójárművek esetén. Egyes becslések szerint ez oda vezethet, hogy hónapokon belül az autókereskedések száma a negyedére fog visszaesni. Természetesen az eladott gépkocsimennyiség csökkenését az árak csökkenése kíséri, az autóárak legalább 30%-al csökkentek a válság beköszönte óta. Mindezen folyamatoknak tovagyűrűző hatásai vannak a banki-pénzügyi szférában is, hiszen az autóeladások csökkenése maga után vonta a lízingszerződések drasztikus csökkenését is.

Ami a nagy- és kiskereskedelmi hálózatok gazdasági helyzetét illeti, ezeket lényegesen kisebb mértékben vetette vissza a gazdasági válság, mint a gépkocsi-értékesítést vagy az ingatlanpiacot. Az utóbbi öt év terjeszkedési láza melynek során minden egyes hipermarket legalább két új üzletet nyitott évente, megtorpant, igen kevés számú új üzlet nyílik viszont a már létező kereskedelmi egységek eladásai nem csökkentek aggasztó mértékben. Jelenleg a

3 <http://www.morgans.ro/dealeri-auto-cluj-napoca-au-probleme.html>

Plusz diszkontáruházz tervez további bővítéseket Kolozsváron, a Penny Market pedig első kolozsvári üzletére kérvényezett építési engedélyt.

III.4. A metropoliszövezet szolgáltató szektora

3.4.1.Általános helyzetkép

A szolgáltató szektorban működő vállalatok részletes gazdasági-pénzügyi elemzése előtt néhány jellegzetes fejlesztést, beruházást mutatunk be a pénzügyi-banki szolgáltatások, a tevékenység-ki-szervezés és a vendéglátás területéről.

Pénzügyi-banki szolgáltatások

A pénzügyi-banki szolgáltatások terén a Kolozsvár metropolisz-övezet a második helyet foglalja el országos szinten Bukarest mögött, amit az alábbi adatok is alátámasztanak:

- az övezetben 50 bankfiók és 33 hitelszövetkezet található;
- a következő, országos szinten is reprezentatív pénzügyi közvetítő intézmények (brókertársaságok) fő székhelye Kolozsváron van: SSIF Broker, Interdealer Capital, BT Securities, BT Asset Management, Target Capital
- Kolozsvári alapítású a mérlegfőösszeg szerint az ország ötödik legnagyobb bankja, az Erdélyi Bank (*Banca Transilvania*) amely idővel biztosítóból és pénzügyi befektetési részlegből is álló csoporttá (holdinggá) nőtte ki magát;
- Kolozsvár az egyetlen olyan vidéki város Romániában, amelyben a világszinten legjelentősebb pénzügyi tanácsadó és audit cégek (az úgynevezett "Big Four") mindegyike megvetette lábát: a PricewaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte és az Ernst & Young;
- számos kolozsvári alapítású és kolozsvári fő székhelyű biztosító társaság található valamint a legfontosabb országos szintű biztosítók, vagyongazdálkodók és befektetési társaságok mind jelen vannak a városban, az egyik legjelentősebb, kolozsvári alapítású biztosítótársaság, az ARDAF Rt 2009-ben 99,98%-ban a Generali PPF Holding multinacionális biztosító tulajdonába került;

- a Millenium Bank (Portugália), a Lisszabon-i tőzsde legnagyobb kapitalizációjú vállalata 2007-től van jelen a romániai piacon és Kolozsváron is.

Folyamatok és szolgáltatások kiszervezése (outsourcing)

A Genpact (India), üzleti folyamatok kiszervezésében (*business process outsourcing*, BPO) szakosodott multinacionális vállalat, második romániai kiszervezési központját Kolozsváron nyitotta meg.

Az Evalueserve (India) 10 millió eurót költött egy tanácsadási – kutatási központ létrehozására mely elsősorban befektetések, értékesítés és a szellemi tulajdonjog terén nyújt szolgáltatásokat.

Az Office Depot (USA), a világ egyik legjelentősebb iroda-technikai forgalmazója, pénzügyi szolgáltató központot nyitott Kolozsváron 2007-ben, mintegy 400 új munkahely létrehozásával.

Az angliai Endava szoftverfejlesztő az egyik legdinamikusabban fejlődő központját üzemelteti Kolozsváron.

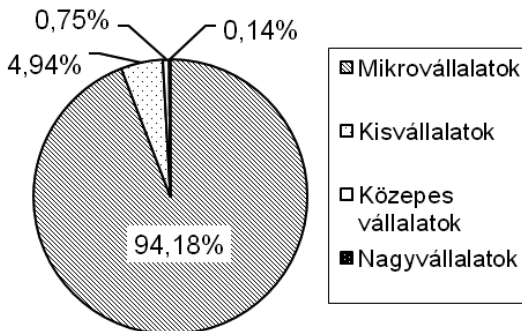
Egyéb szolgáltatások, turizmus

A szolgáltatásokon belül a turizmus és vendéglátás is igen dinamikus fejlődött a válságot megelőző évtizedben, melyet olyan szállodák felépülése is fémjelez, mint az Opera Plaza (5 csillag), West City Hotel (4 csillag), City Plaza Hotel (4 csillag) és Hotel Beyfin (4 csillag). 2010-ben kerül átadásra Kolozsvár eddigi legnagyobb szállodája, a Grand Hotel (5 csillag), továbbá a multinacionális Sheraton és Hilton szállodák is tárgyalásokat folytatnak jövőbeli szállodák megépítéséről.

3.4.2. Gazdasági-pénzügyi elemzés

A Kolozsvár metropoliszövezet szolgáltató szektorában tevékenykedő vállalatok méret szerinti megoszlására nézve a mikrovállalatok számbeli dominanciája még az országos szintű kereskedelmi és szolgáltató szektor átlagánál is hangsúlyosabban érvényesül. A szolgáltató szektor vállalkozásainak méret szerinti megoszlására vonatkozó adatait az alábbi grafikon és táblázat tartalmazza.

32. ábra. A szolgáltató szektor vállalatainak méret szerinti megoszlása



	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Országos átlag*
Mikrovállalatok	9 846	94,18 %	91,9 %
Kisvállalatok	516	4,94 %	7,0 %
Közepes vállalatok	78	0,75 %	1,0 %
Nagyvállalatok	15	0,14 %	0,1 %
ÖSSZESEN	10 455	100 %	100 %

* Romániai Statisztikai Évkönyv, 2007, 15. fejezet, az országos átlag a kereskedelmi és szolgáltató szektor összességére vonatkozik.

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektorban tevékenykedő vállalatok közel egyharmada (31,41%-a), azaz 3093 vállalat nulla bejelentett alkalmazottal működik.

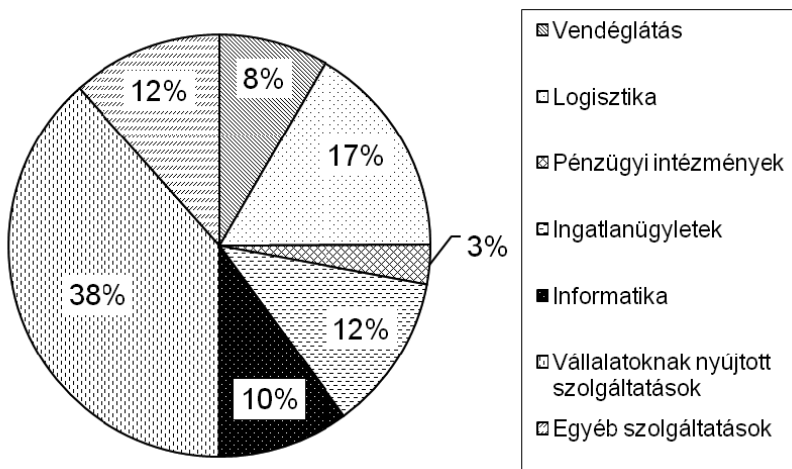
A metropoliszövezet szolgáltató szektorának további elemzéséhez megvizsgáljuk, hogy a szektort alkotó egyes alágazatok milyen jellemzőkkel rendelkeznek. Ennek érdekében a szolgáltató szektort az alábbi alágazatokra bontjuk fel:

- vendéglátás: magába foglalja az összes szállodai tevékenységet folytató vállalkozást, valamint az éttermeket és bárókat;
- logisztika: tartalmazza az összes szállítással, raktározással és/vagy kommunikációval foglalkozó vállalatot;
- pénzügyi intézmények: ebbe a kategóriába tartoznak a pénzügyi közvetítők (bankok, lízing- és hitelintézetek), biztosító társaságok, nyugdíjpénztárak, valamint más pénzügyi szolgáltatók;

- ingatlanügyletek: ingatlan-karbantartó, ingatlanfejlesztő és ingatlanközvetítő vállalkozások;
- informatika: ide tartoznak a programozó vállalatok, adatfeldolgozó és adatbázis-kezelő vállalatok, hardware és software tanácsadók és minden más informatikai szolgáltatásokat nyújtó vállalkozás;
- vállalatoknak nyújtott szolgáltatások kategória a fentiektől eltérő, más vállalatoknak nyújtott szolgáltatásokat jelöli; leggyakoribb részét a különböző területen végzett tanácsadói szolgáltatások képezik, de ide tartoznak ugyanakkor a reklámügynökségek, takarító és karbantartó cégek, valamint a kutatás-fejlesztés területén tevékenykedő vállalatok is;
- egyéb szolgáltatások: a fentebb felsorolt területeken kívül minden más szolgáltatást tartalmaz; ezen kategória legjelentősebb részét a közszolgáltatásban tevékenykedő vállalatok teszik ki.

A vállalatok számszerű megoszlását a fent vázolt hét szolgáltató ágazat között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti, ahol kiemelő a különböző tanácsadással foglalkozó vállalkozások számbeli dominanciája.

33. ábra. A szolgáltató szektor vállalatainak megoszlása az egyes alágazatok között

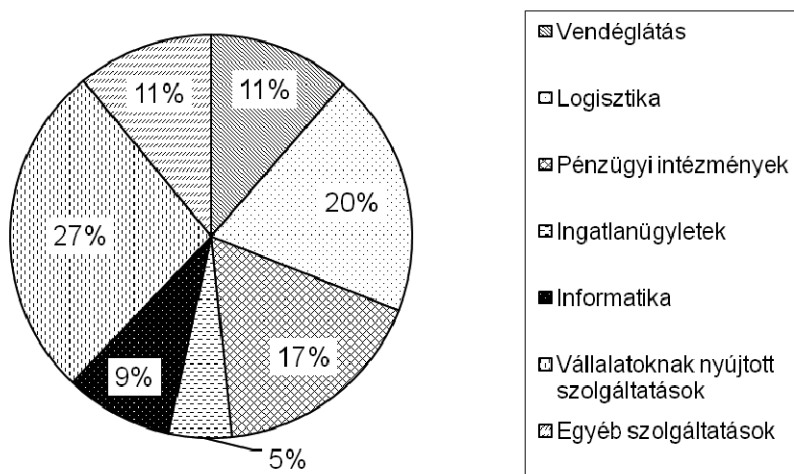


	Vállalatok száma	Vállalatok aránya	Ebből nagyvállalat
Vendéglátás	874	8,36%	1
Logisztika	1 731	16,56%	3
Pénzügyi intézmények	315	3,01%	3
Ingatlanügyletek	1 257	12,02%	0
Informatika	1 054	10,08%	1
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	4 014	38,39%	4
Egyéb szolgáltatások	1 210	11,57%	3
ÖSSZESEN	10 455	100%	15

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

Az alkalmazott munkaerő számszerű megoszlását tekintve továbbra is a tanácsadással foglalkozó vállalatok foglalják el a vezető helyet, ez a fölény azonban már kevésbé hangsúlyos a vállalatok számszerű megoszlásánál tapasztaltakhoz viszonyítva. A bejelentett alkalmazottak megoszlására vonatkozó adatokat a szolgáltató szektor ágazatai között az alábbi grafikon és táblázat szemlélteti.

34. ábra. Alkalmazottak megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között

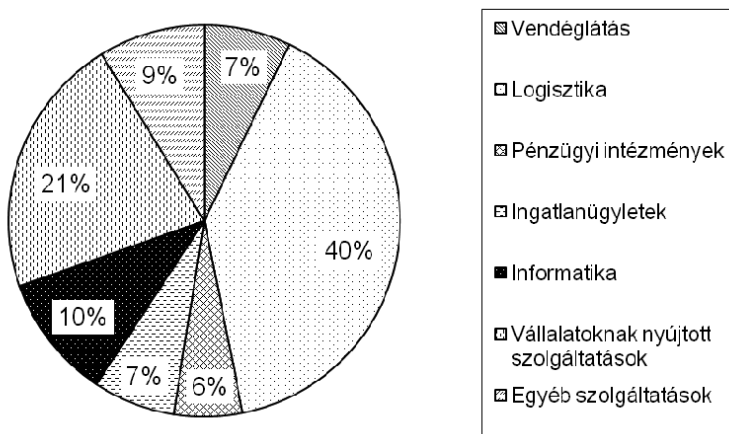


	Alkalmazottak összlétszáma	Alkalmazottak aránya	Egy vállalatra jutó alkalmazott
Vendéglátás	5 103	11,37%	5,84
Logisztika	8 799	19,61%	5,08
Pénzügyi intézmények	7 801	17,38%	24,77
Ingatlanügyletek	2 276	5,07%	1,81
Informatika	3 895	8,68%	3,70
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	12 093	26,94%	3,01
Egyéb szolgáltatások	4 914	10,95%	4,06
ÖSSZESEN/ÁTLAG	44 881	100%	4,29

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

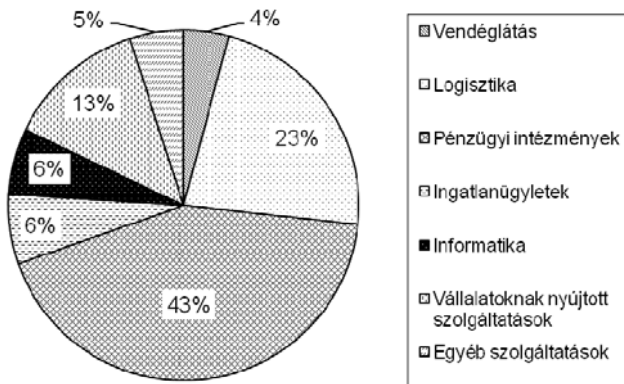
A szolgáltató szektor bevételeinek elemzése során fontos elkülöníteni az üzleti forgalmat, valamint a teljes bevétel kategóriáit, hiszen a pénzügyi intézmények jórészt pénzügyi bevételeket realizálnak, amely csak a teljes bevétel részét képezi, az üzleti forgalmét viszont nem. Az erre vonatkozó adatokat az alábbi két grafikon és táblázat szemléltetik.

35. ábra. Az üzleti forgalom megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

36. ábra. A teljes bevétel megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

12. táblázat. Az üzleti forgalom és a teljes árbevétel aggregált, valamint egy vállalatra jutó értékei a szolgáltató szektor alágazatai szerint

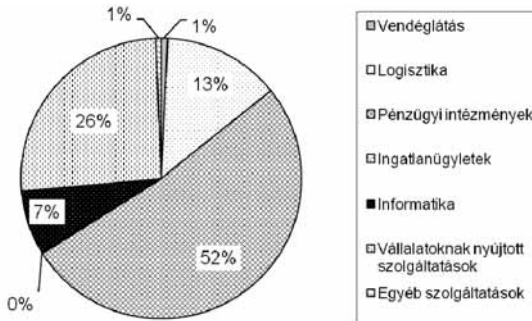
	Üzleti forgalom (ezer RON)	Egy vállalatra jutó üzleti forgalom (RON)	Teljes árbevétel (ezer RON)	Egy vállalatra jutó teljes árbevétel (RON)
Vendéglátás	295 032	337 565	321 009	367 287
Logisztika	1 636 083	945 167	1 736 080	1 002 935
Pénzügyi intézmények	232 687	738 689	3 300 668	10 478 311
Ingatlanügyletek	279 779	222 577	494 072	393 056
Informatika	424 759	402 998	468 767	444 751
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	890 328	221 806	995 996	248 130
Egyéb szolgáltatások	362 219	299 355	382 152	315 828
ÖSSZESEN/ÁTLAG	4 120 887	394 155	7 698 744	736 370

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektorban a megtermelt bruttó profit tekintetében az abszolút számokat tekintve a pénzügyi intézmények magasan vezetik a listát, a szektorban összesen létrejött bruttó profit mennyiségének több, mint felét ezen vállalatok adják. Árbevétel arányos te-

kintetben azonban a tanácsadó cégeket is magába foglaló „vállalatoknak nyújtott szolgáltatások” kategória a többi ágazatnál jóval magasabb hozamot realizál. A szolgáltató szektorban megtermelt bruttó profit ágazatok közti megoszlását szemlélteti az alábbi grafikon.

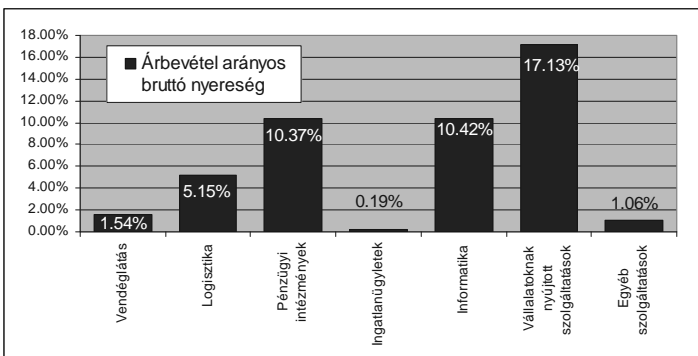
37. ábra. A szolgáltató szektor bruttó profitjának megoszlása az egyes alágazatok között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektor egyes ágazataiban képződött bruttó profit árbevételhez viszonyított százalékos arányát szemlélteti az alábbi grafikon.

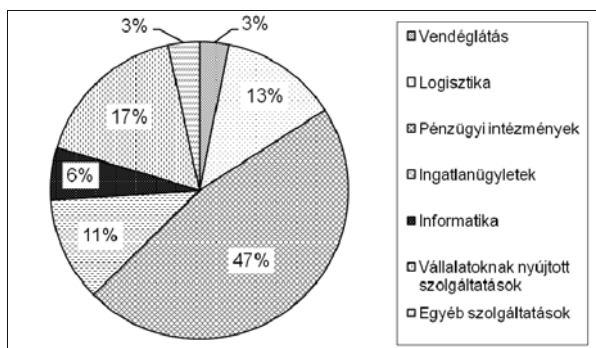
38. ábra. Árbevétel-arányos bruttó profit szolgáltató alágazatonként



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A bruttó profit alapján fizetendő nyereségadó megoszlása a szolgáltató szektor egyes ágazatai között nagyrészt a bruttó profit megoszlásához hasonlóan alakul, amint azt az alábbi grafikon is szemlélteti.

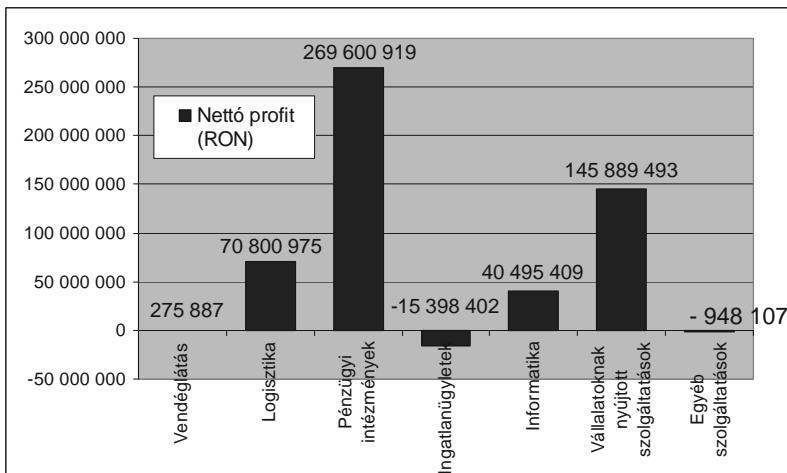
39. ábra. A befizetett nyereségadó megoszlása a szolgáltató szektor alágazatai között



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

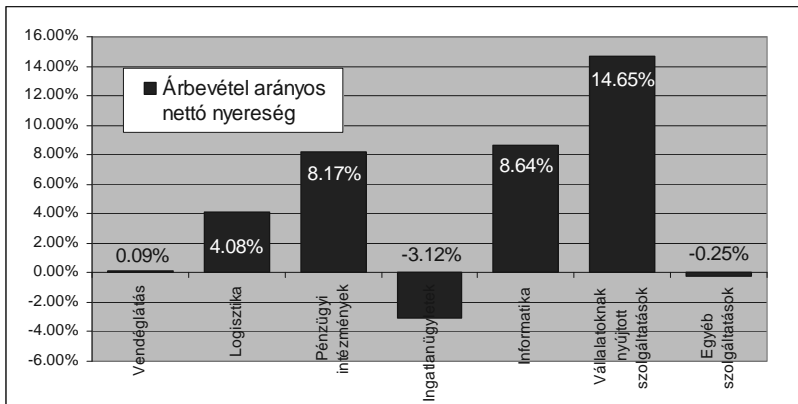
A legnagyobb mennyiségű befizetett nyereségadót továbbra is a pénzügyi intézmények szolgáltatják, ami az ágazatban megtermelt bruttó profit nagyságának is köszönhető. A nyereségadó befizetése után fennmaradó nettó profit tekintetében két ágazat is negatív eredményt ér el aggregált szinten. A nettó profit ágazati nagyságára, valamint az ágazati átlagos árbevétel arányos nagyságára vonatkozó adatokat az alábbi két grafikon szemlélteti.

40. ábra. A nettó profit állomány értékei a szolgáltató szektor alágazataiban



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

41. ábra. Átlagos árbevétel-arányos nettó profit szolgáltató alágazatonként



Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

A szolgáltató szektor eladósodottságára vonatkozóan a szektor teljes adósságállománya valamivel több, mint 4,5 milliárd RON. A

szolgáltató szektor adósságállományból a legnagyobb részarányt az ingatlanügyletek lebonyolításával foglalkozó vállalkozások tudhatják magukénak. Ha az előző alfejezetekhez hasonlóan a negatív saját tőkéjű vállalatokat kiszűrjük, megkaphatjuk a nem 100%-ban eladósodott vállalatokra vonatkozó idegen tőke arányt, amelyet az alábbi táblázat szemléltet.

13. táblázat. A nem teljesen eladósodott vállalatok átlagos idegen tőke aránya, a szolgáltató szektor alágazatai szerint

	Idegen tőke aránya
Vendéglátás	58.76%
Logisztika	58.07%
Pénzügyi intézmények	33.48%
Ingtatlanügyletek	48.59%
Informatika	42.04%
Vállalatoknak nyújtott szolgáltatások	41.14%
Egyéb szolgáltatások	45.68%
ÁTLAGOSAN	45,89%

Forrás: saját számítás a Kárpátia MRKIK adatai alapján

III.4.3. A gazdasági-pénzügyi válság hatása a szolgáltatási szektorra

Az ágazat fontosabb fejleményei közé tartozik, hogy a kiszervezésekre szakosodott cégek egyre inkább a vidéki városokat választják pl. call centerek létrehozására Bukaresttel szemben elsősorban az alacsonyabb bérleti díjak és munkabérek miatt. A gazdasági válság természetesen tovább erősíti ezt a tendenciát. A kiszervezések első számú célpontját az egyetemi központok jelentik, melyek közé tartozik Kolozsvár is. Egyes becslések szerint a kiszervezési (outsourcing) piac a válság ellenére 30%-al fog növekedni 2010-ig. Egy nemrég közzétett KPMG tanulmány Kolozsvárt behelyezi a 31 világszinten legvonzóbb kiszervezési központok toplistájába.

A pénzügyi válság továbbra is kihat a kolozsvári vendéglátóiparra. Sok esetben a helyi szállodák ez év első negyedévében 50%-os visszaesést is tapasztaltak a kihasználtsági mutatókban a tavalyi év első negyedévéhez képest. Szakemberek becslései szerint a kolozsvári szállodapiac 25 millió. euró értékre eshet vissza, ami 17%-os visszaesést jelent 2008-hoz viszonyítva⁴.

Ebben az évben a kolozsvári szállodák átlagos kihasználtsági aránya 30% és 65% között volt. A kolozsvári vendéglátóipar különösen érzékeny az üzleti ciklusokra, hiszen turizmusának 90%-át az üzleti turizmus szolgáltatja. A legfontosabb helyi szállodák tervezett költségvetésében több mint 10%-os bevétel-csökkenéseket foglaltak bele a tavalyi évhez képest.

A fenti egyértelmű negatív fejlemények ellenére, Kolozsvár vendéglátó-ipari beruházásai korántsem álltak le teljesen. A válság ellenére 2009-ben két négycsillagos szállodát is sikerült átadni, valamint az év végéig még egy további is átadásra kerül. Ezen szállodák felépítése több mint 30 millió eurós beruházás, amely jelentős tőkeinjekció válságidőkben.

A bankszektor Kolozsváron is, akárcsak a világ szinte bármely részén, igencsak megérezte a pénzügyi válság hatásait. A legfontosabb tényezők, amelyek a kolozsvári bankok nyereségességét és likviditását jelentősen rontották, a következők:

- az anyabankoktól érkező likviditás és bankcsoporton belüli hitelezés visszaszorulása;
- a vállalatoknak nyújtott rossz minőségű hitelek megszaporodása;
- a meghitelezett magánszemélyek fizetéseképtelensége;
- a bankok tulajdonába jutott zálog-ingatlanok értékvesztése;
- a bankok tőkepiaci értékének (kapitalizációjának) drasztikus csökkenése;
- a deviza alapú hitelek „bedőlése” a román lej hirtelen leértékelődései következtében.

Egyedül 2008 októberében a hátralékos devizahitelek értéke 58%-al növekedett a 3,15 millió eurós szeptemberi szintről a 31,99 millióra októberben. Mindazonáltal Kolozs megye örvendetes mó-

⁴ <http://www.finzoom.ro/Info/art/FinacialNews/>

don a hitelhátralékok szempontjából utolsó helyeken áll, a hátralékos hitelek még 2009 júniusában is csupán 1,77%-át tették ki a teljes hitelállománynak.⁵

A kereskedelmi bankok piaci értéke (kapitalizációja) is jelentősen csökkent főleg 2008 folyamán, a reálgazdasági válságot jelentősen megelőzve. A legnagyobb kolozsvári alapítású kereskedelmi bank, a Banca Transilvania piaci értékének mintegy kétharmadát elveszítette 2007 júliusa és 2009 januárja között. Szerencsére 2009 folyamán a bank részvényei értéküknek felét már visszanyerték. 2009-ben egyébként a többi, romániai kereskedelmi bank és pénzügyi befektetési társaság értékpapírjainak árfolyama már a stabilizáció jeleit mutatja.

A pénzügyi szolgáltatások között a biztosítási ágazat is megérezte a gazdasági-pénzügyi válság hatásait. Kolozsváron, amely a második helyet foglalja el továbbra is a biztosítási szerződések összértéke alapján Bukarest mögött, a legfrissebb, 2008-as adatok szerint a tavaly összesen 86,6 millió euró értékben kötöttek biztosításokat, az egy főre eső éves átlagos biztosítási díj pedig 127 euró volt, ami magasabb, mint a 110 eurós országos átlag.⁶ A válság különböző mértékben érintette az egyes biztosítási fajtákat: míg a természetes személyek által kötött biztosítások értéke csak kis mértékben csökkent, addig a jogi személyek által kötött biztosítások nagyobb mértékben estek vissza, a szállítmány- és szállítóeszköz-biztosítások egyes esetekben akár 90%-al is csökkentek a tavalyhoz képest. Paradox jelenségnek tartják a szakértők azt a tény is, hogy miközben a balesetek száma csökkenő trendet mutat, a kártérítési igények összértéke növekszik, amit feltehetően a sokasodó biztosítási csalások tudnak megmagyarázni.

5 <http://www.ziuadecj.ro/action/article?ID=29861>

6 United Nations Conference on Trade and Development

III.5. Külföldi tőke, külkereskedelem, ingatlanpiac

III.5.1. Külföldi közvetlen befektetések Kolozsváron

A gazdasági fejlődés motorját a közvetlen befektetések adják azon belül is a külföldi beruházások, amelyek jelentős technológia- és szaktudás- (know-how) transzfert testesítenek meg. Külföldi közvetlen befektetés alatt az UNCTAD⁷ definíciója értelmében az olyan határokon átívelő tőkelekötést értjük, amelynek célja hosszú távú érdekelttség megszerzése és fenntartása egy adott vállalkozásban, és amelynek nyomán a befektető a törzstőke legalább 10%-át birtokolja.

A 2007–2008-as évben a Kolozsvár metropoliszövezet rendkívül dinamikus fejlődött, az új befektetési lehetőségek lehetővé tették mind a létező vállalkozások fejlődését mind új vállalkozások létrejöttét, amelyek multiplikatív hatásokat fejtettek ki a munkahelyteremtés valamint a költségvetési bevételek növelése szempontjából.

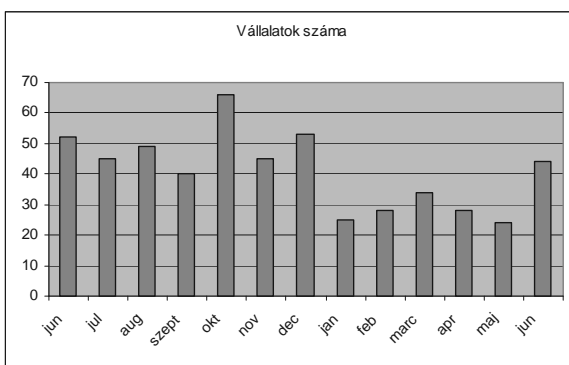
Amint azt az előbbi alfejezetekben részletes példákkal is szemlélítettük, Kolozsvár romániai szinten az élbolyba tartozik a közvetlen külföldi tőkebeáramlás tekintetében. A külföldi tőke beáramlása különösen a 2004-es helyhatósági választásokat követően indult robbanásszerű növekedésnek miután a Kolozsvárt több mint tíz évig uralmában tartó, idegen tőke - ellenes „Funar-korszak” véget ért. A Kolozs megyei kereskedelmi cégjegyzék 2005 végén Kolozs megyében 4173 külföldi tőkével rendelkező vállalkozást tartott nyilván.

Az ipar, kereskedelem és szolgáltatásokról szóló alfejezetekben bemutatott legjelentősebb beruházások és felvásárlások javarészt a 2004 óta eltelt időszakban valósultak meg. A Monocle nemzetközi üzleti magazin 2008-ban készített világméretű felmérésében Kolozsvárt az első öt, legnagyobb növekedési potenciállal rendelkező városok közé sorolta. Az Informationweek információtechnológiai magazin pedig ugyancsak 2008-ban az „új technopolisként” emlegette Kolozsvárt és annak közvetlen környezetét éppen az ideáramló, elsősorban kutatás-fejlesztésre irányuló külföldi befektetett tőkének köszönhetően.

7 <http://www.citynews.ro/cluj/eveniment-29/exporturile-continua-trendul-ascendent-la-cluj-54894/>.

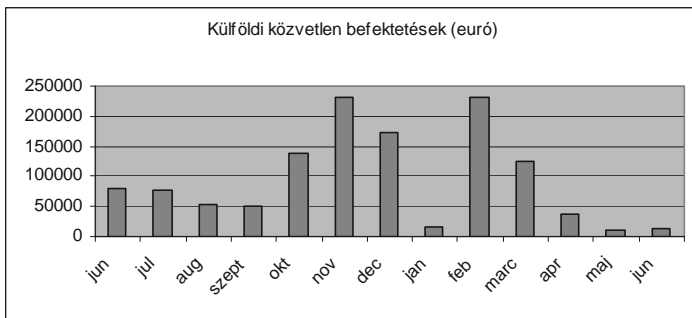
Amint az alábbi ábrákból is kitűnik, a jelenlegi gazdasági-pénzügyi válság a Kolozs megyébe irányuló közvetlen külföldi a működőtőke beáramlásának csökkenését eredményezte, bár ez a csökkenés meglehetősen hullámzó az egyes hónapok között. A külföldi befektetéseknek kulcsfontosságú szerepük van a folyó fizetési mérleg kiegyensúlyozásában ezért is aggasztó tény, hogy a megyei külföldi tőkebeáramlás mintegy az egyharmadára esett vissza az elmúlt év azonos időszakához képest (46.ábra).

42. ábra. Kolozs megyében 2008. június–2009. június között bejegyzett, külföldi tőkével is rendelkező vállalatok száma



Forrás: saját ábrázolás az Országos Kereskedelmi Cégjegyzék adatai alapján

43. ábra. A Kolozs megyei vállalatokba irányuló külföldi tőke 2008. június–2009. június között



Forrás: saját ábrázolás az Országos Kereskedelmi Cégjegyzék adatai alapján

III.5.2. A kolozsvári vállalatok külkereskedelmi tevékenysége

A kolozsvári vállalatok külkereskedelmi tevékenységére vonatkozóan nem álltak rendelkezésünkre közvetlen adatok a korábbi fejezetekben felhasznált adatbázisból, ezért a legfrissebb, megyei szintű adatsorokat használtuk fel. A következő három ábra mindegyike 2008 márciusa és 2009 márciusa között mutatja az összes export, import és a teljes külkereskedelmi egyenleg alakulását Kolozs megyében. Hangsúlyozzuk, hogy ez az egyenleg valamivel szűkebb a folyó fizetési mérlegnél, hiszen nem tartalmazza a jövedelemtranszfereteket, egyoldalú átutalásokat és a turisztikai célú pénzáramlásokat.

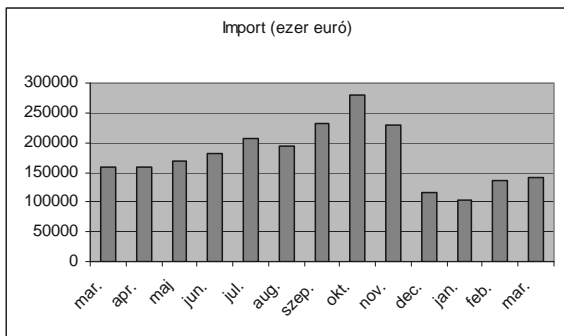
44. ábra. Kolozs megye exportja 2008. március–2009. március között



Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

Az ábrákon jól látható az export és import együttmozgása (kointegrációja) amely nemzetközi szinten jól ismert jelenség. A hatását 2008 őszen éreztetni kezdő pénzügyi-gazdasági válság mintegy egyszerre, a novemberi és decemberi hónapok között fejtette ki hatását, azóta mindkét mutató értéke felfele ível.

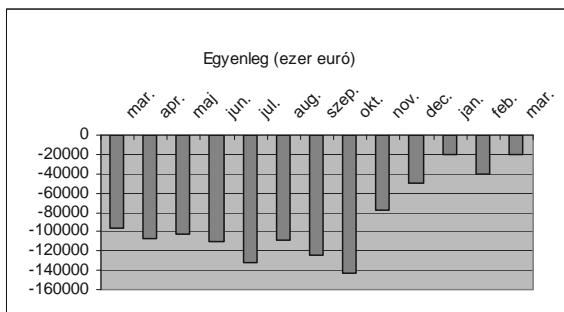
45. ábra. Kolozs megye importja 2008. március–2009. március között



Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

Kolozs megye külkereskedelmi egyenlege, hasonlóan az egész ország folyó fizetési mérlegéhez, deficitese, azonban a deficit mértéke 2009 márciusáig csökkenő trendet mutatott, melynek magyarázata, hogy a válság következtében elsősorban az áruimportok összértéke csökkent, miközben az exportok értéke is csökkent, de nem olyan jelentős mértékben. A Kolozs megyei kereskedelmi- és iparkamara legfrissebb sajtóközleményei szerint az utóbbi hónapok tendenciája szerint növekvő export elsősorban a technológiai exportoknak köszönhető melyek mögött a Nokia és az Emerson üzemek állnak. Vélhetően a gazdasági válság elmúlásával az exportok növekvő tendenciája erősödni fog.

46. ábra. Kolozs megye külkereskedelmi mérlege 2008. március–2009. március között



Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

3.5.3 A kolozsvári ingatlanpiac jelene és jövője

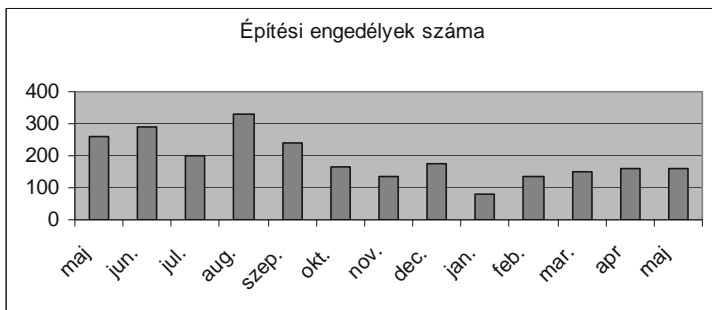
Kolozsvár ingatlanpiaca az egyik leggyorsabban növekvő piac volt Romániában, amely egyrészt az 1992–93-as hírhedt Caritas pilótajáték, másrészt a tanulmányi ciklusonként több mint 100 000 egyetemi hallgató lakbérleti igényei következtében exponenciálisan növekvő ingatlanárak spekulatív árbuborékát hozta létre, olyan ingatlanközvetítők megjelenésével, mint a RE/MAX Premier (USA), amely sok mutató tekintetében a világ legnagyobb ingatlanügynöksége. A 2008–2009-es válság a pénzügyi szektor mellett az ingatlanpiacot érintette a leghamarabb és a legerősebb mértékben, az ingatlanárak Kolozsváron és környékén mindenütt csaknem 30%-ot zuhantak 2008 nyarától 2009 nyaráig, és számos kisebb ingatlanügynökség csődöt jelentett. Az áresés differenciáltan hatott az ingatlanpiac különböző szeleteire: míg a rendszerváltás előtt épült panellakások ára drasztikusabban addig az újabb, 2000 után épült tömblakások ára kevésbé csökkent. A kertés házak illetve az ingatlanpiac felső szegmensén elhelyezkedő luxusvillák iránti kereslet csaknem teljes egészében megszűnt.

A kolozsvári ingatlanfejlesztések, Bukaresthez és más romániai nagyvárosokhoz hasonlóan jellemzően a város periférikus területeit célozták meg. A 2000-es évtől kezdődően a Tordai út környékén és a Györgyfalvi lakónegyed dél-keleti szélén indultak meg a lakásépítkezések. Második fázisban az ingatlanfejlesztők közötti erősödő verseny és a magas telekárak következtében a fejlesztések fő célpontjává a Kolozsvárral szomszédos községek illetve a város és e községek közötti területek váltak. Kolozsvár esetében a legnagyobb ingatlanberuházások Szászfeneszen történtek, majd Kisbács, Kajántó és Apahida területén.

Az ingatlanpiaci kereslet alakulására vonatkozó várakozások a jelen időszakban meglehetősen bizonytalanok és ellentmondásosak: egyfelől a romániai makrogazdaság egyelőre nem mutatja a válságból való kilábalás jeleit, a lakáshitelekhez tartozó törlesztőrészeket egyre többen nem tudják fizetni, egyes lakásokat árverezéseken próbálnak a bankok értékesíteni és az eladók egyre többet hajlandóak leengedni az árból csakhogy minél gyorsabban készpénzhez juthassanak. Ezek a tényezők az ingatlanberuházások további visszaszorulását, az ingatlanok to-

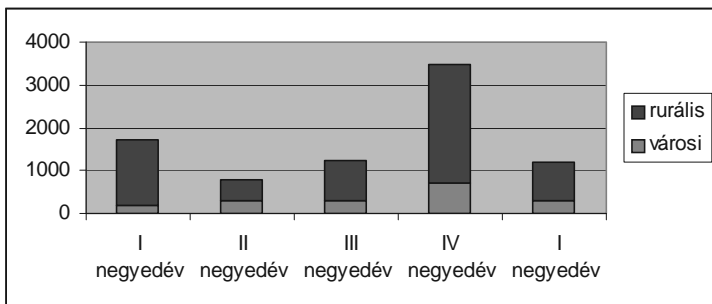
vábbi értékvesztését determinálják. Másfelől azonban egyes kereslet-élénkítő tényezők is kifejtik hatásukat, melyek közül kiemelkedik a 2009 júliusában bevezetett „Első otthon” program amely állami garanciával ellátott lakásvásárlási támogatást jelent 60 000 eurós felső értékhatárral, egy országos szinten egy milliárd eurós garantiási alap erejéig. A program elindulása óta eltelt két hónapban az ingatlanárak stabilizálódni látszanak, azonban az új ingatlanfejlesztők számára ez az intézkedés sem hozta meg a várva várt eredményt, hiszen az Első lakás program keretében megkötött lakásvásárlási előszerződések 80%-a régi ingatlanokra kötött.

47. ábra. A Kolozs megyében kiadott építési engedélyek száma 2008. május–2009. május között



Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

48. ábra. A befejezett lakások száma 2008-ban és 2009 első negyedévében



Forrás: saját ábrázolás a megyei statisztikai jelentés alapján

A fenti ábrákon is igen jól látszik a Kolozs megyei ingatlanfejlesztési tevékenység visszaesése a 2009-es évben mind az újonnan kibocsátott építkezési engedélyek, mind a befejezett lakások számának alakulásán.

Ami a közeljövőt illeti, a város szélén két nagy tervezési fázisban levő lakónegyed várja a válságból való kilábalást és ezáltal a finanszírozási problémák megoldását: a Lomb lakónegyed a város északi szélén valamint az Ifjúság lakónegyed a város északkeleti szélén, melyek együtt több mint 10 000 új lakás átadását tervezik, külön-külön kb. fél milliárd eurós beruházások következtében.

Összefoglalás

Jelen tanulmányban a Kolozsvár metropoliszövezet vállalati szférájának gazdasági helyzetéről igyekeztünk átfogó képet adni.

Az elemzésünk elvégzésének időszaka egy meglehetősen turbulens korszak, hiszen Kolozsváron is, akárcsak a világ bármely részén a gazdasági-pénzügyi válság igen erőteljesen érezteti hatását és számos téren változásokat hozott a válság előtti időszakokhoz képest. A megbízható nagyságú és adatminőségű adatbázisok mindig egy-két év késéssel születnek meg, az általunk feldolgozott adatbázis is a 2007. decemberi állapotokat tükrözi.

A tanulmány első fejezetében egy általános bevezetőben tárgyaljuk a kolozsvári vállalati szféra fejlődéstörténetének néhány mérföldkövét és legfőbb jellegzetességeit. A vállalati szféra méret szerinti megoszlásának tekintetében a mikroállakozások erőteljes túlsúlyát tapasztaljuk, viszont a nyereségességi mutatók (üzleti forgalom, bruttó- és nettó profit) alapján már kiegyensúlyozott helyzetképet kapunk a különböző méretű vállalatok között. Az egyes tevékenységi területek (ágazatok) tekintetében a szolgáltatási és kereskedelmi szektorok dominálnak, harmadik helyen az ipar található, azon belül is hangsúlyosan a kutatás-fejlesztési és csúcstechnológiai tevékenységek. A mezőgazdasági ágazat hozzájárulása elemzősző ezért ennek részletes elemzésétől eltekintettünk.

A tanulmány további fejezetei az ipari, kereskedelmi és szolgáltatási szektort veszik górcső alá. Az ipari tevékenységeken belül az építőipar foglalja el az első helyet mind az alkalmazottak száma, mind a nyereségességi mutatók tekintetében. Nem szabad viszont megfeledkezni arról sem, hogy az azóta bekövetkezett gazdasági-pénzügyi válság is a legérzékenyebben ezt az ágazatot érintette, ami annál súlyosabb, mivel ebben az ágazatban jellemző a nagyfokú eladósodottsági ráta is. A válság minden negatív kihatása ellenére az ipari tevékenység visszaesése az építőipart leszámítva nem katasztrofális, a megye exportját továbbra is valamelyest szinten tartják az ipari parkokban előállított magas hozzáadott értékű termékek.

A kereskedelmi szektoron belül a nagy- és kiskereskedelem közel azonos súllyal van képviselve, az autókerekedelem ezeknél kisebb szeletet tesz ki. A nyereségességi mutatókat abszolút számok-

ban a nagykereskedelem vezet, míg a relatív, árbevétel-arányos nyereségmutatók az autókereskedelmet részesítik előnyben (a válság előtti adatok tükrében). A kereskedelmi vállalatok nagyobb mértékben vannak eladósodva, mint az ipari vállalatok, a nem 100%-ban eladósodott kereskedelmi vállalatok idegen tőke aránya ugyanakkor átlagosan 60% körül mozog, ami szintén magasabb az ipari átlagnál. A kereskedelmi szektorok között a nagy- és kiskereskedelem alig, míg az autókereskedelem jelentősen megérezte a válság hatásait. Az autóárak legalább 30%-al csökkentek a válság beköszönte óta, aminek tovagyűrűző hatásai vannak a banki-pénzügyi szférában is, hiszen az autóeladások csökkenése maga után vonta a lízingszerződések drasztikus csökkenését is.

A szolgáltató szektor elsősorban a vállalatoknak nyújtott szolgáltatásokra (pl. outsourcing), a logisztikai vállalatokra, a banki-pénzügyi vállalatokra és a vendéglátásra támaszkodik. Az alágazatok között az egyes pénzügyi mutatók differenciált képet festenek: az árbevétel tekintetében a logisztika dominál, míg a nyereségességi mutatók abszolút értékeinek tekintetében a pénzügyi intézmények vezetnek magasan a listát, a szektorban összesen létrejött bruttó profit mennyiségének több, mint felét ezen vállalatok adják. Árbevétel-arányos tekintetben azonban a tanácsadó cégeket is magába foglaló „vállalatoknak nyújtott szolgáltatások” kategória a többi ágazatnál jóval magasabb hozamot realizál. A válság hatásai elsősorban a banki-pénzügyi szférát érintették, de a vendéglátóipar specifikus mutatói is lefele irányuló trendet mutatnak.

Az utolsó alfejezetekben külön elemeztük a külföldi tőkebeáramlás, a külkereskedelmi tevékenység és az ingatlanpiac helyzetét. A válság beköszönte óta eltelt évben meglehetősen hullámzóan, de átlagosan csökkent a külföldi tőkével létrehozott vállalkozások száma, csakúgy, mint a jegyzett tőke nagysága. A külkereskedelmi tevékenység is visszaszorult, de a belső fogyasztás erőteljes visszaesése miatt ez az importot érintette nagyobb mértékben, amelynek eredménye, hogy a külkereskedelmi mérleg egyenlegének deficitje csökkent. A válság hatása talán sehol nem annyira látványos, mint az ingatlanpiac terén. A drasztikusan lecsökkent lakásárak és a többségében félbemaradt építkezések ellenére középtávon az ingatlanok iránti kereslet növekedése várható, hiszen

az elsősorban egyetemi hallgatók által támasztott kereslet továbbra is mozgatórugója ennek a piacnak.

Összességében a tanulmány alapján úgy ítéljük meg, hogy a válság minden ágazatra kiterjedő negatív hatásai ellenére azok a tényezők, amelyek Kolozsvár látványos fejlődése mögött álltak az elmúlt évtizedekben, továbbra is léteznek és garantálhatják a város és az azt körülvevő metropoliszövezet fellendülését: az országos és nemzetközi szinten jelentős hallgatói állomány, a magasan képzett viszonylag olcsó munkaerő, a Budapest és Bukarest közötti térség középpontjában való elhelyezkedés, csak hogy a legfontosabbakat említsük.

Források:

Publikációk:

- Anuarul statistic al României 2007 (Románia Statisztikai Évkönyve, 2007)
- Horváth Gyula (szerk.): „*Északnyugat Erdély – A Kárpát Medence Régiói*”: Regionális Kutatások Központja, Pécsi Tudományegyetem, 2006
- Regiunea nord-vest în cifre 2004, Institutul Județean de Statistica Cluj (Az észak-nyugati régió számokban 2004, a Kolozs megyei statisztikai hivatal kiadványa)
- Réti Tamás (szerk.): *Közeledő Régiók a Kárpát-Medencében II Dél-Szlovákia, Erdély és a Vajdaság Gazdasági Átalakulása* Budapest: Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány 2005
- Szilágyi Györgyi, Kovács Béla, Szűcs István, Flóra Gábor, Ary Gyula: A tőkebeáramlás fokozásának és a humán erőforrások optimális hasznosításának lehetőségei Bihar megyében, Sapientia-KPI Belső Kutatási Program 2003

Weboldalak:

- Kolozsvár metropoliszövezet Integrált Fejlesztési Terve (román nyelven: www.primariaclujnapoca.ro/docs/proiecte_dezbateri/zona_metropolitana/PIDU.pdf)
- www.ardaf.ro
- www.cartierultineretului.ro
- www.cee.siemens.com/web/romania
- www.cjcj.ro
- www.hotnews.ro
- www.informationweek.com
- www.insse.ro
- www.monocle.com
- www.nokia.cluj.info
- www.tetarom.ro
- www.unctad.org
- www.zf.ro
- www.ziuadecj.ro